

**najpierw
okładka!**

**10 LAT
WYDZIAŁU
GRAFIKI
ASP W GDAŃSKU
2007–2017**

Wydział Grafiki
Akademii
Sztuk Pięknych
w Gdańsku

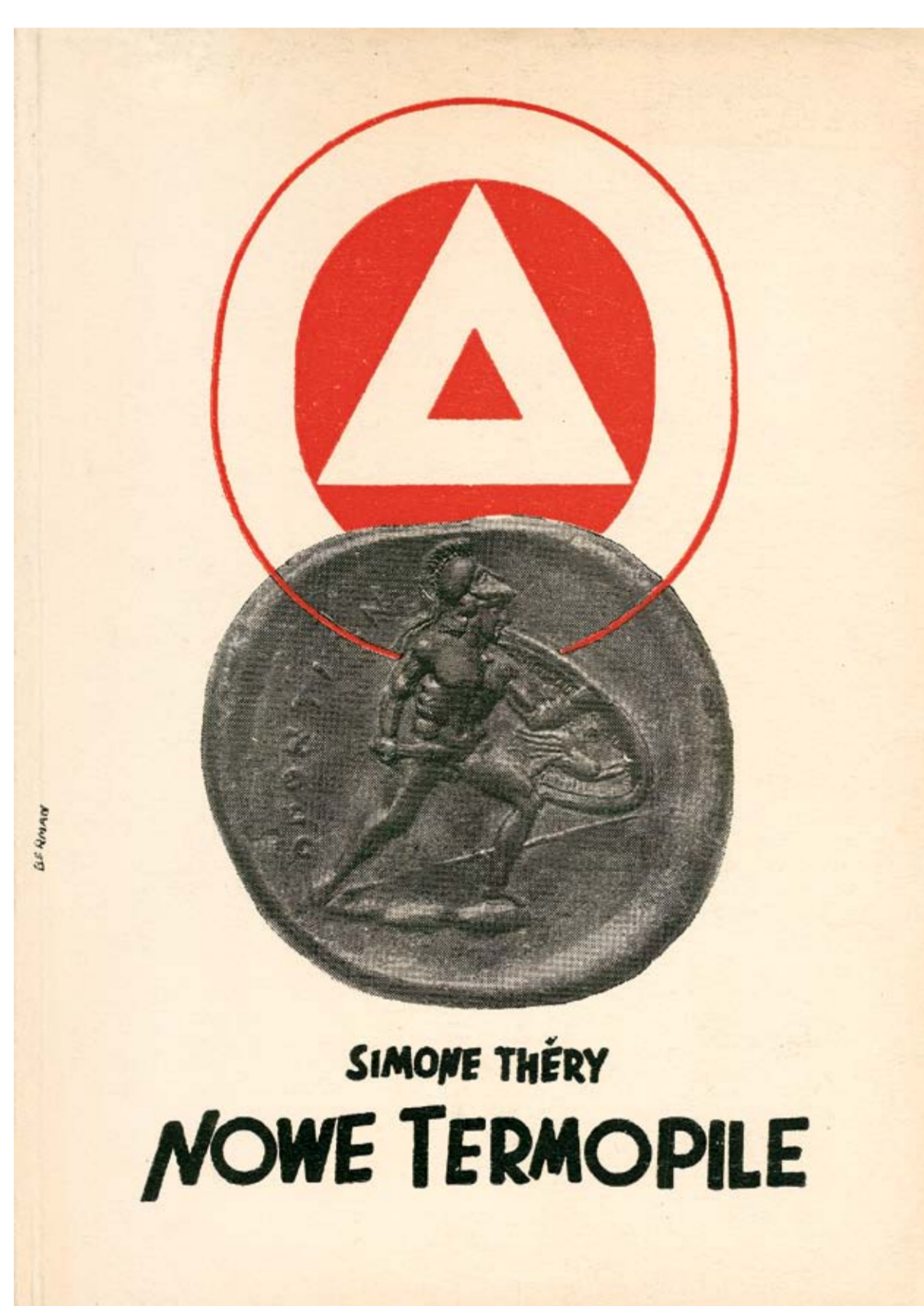
**polskie
okładki
książkowe
1944–1970**

Piotr Rypson

Mieczysław Berman: stary styl dla nowego porządku (1944–1955)

Powojenny rynek wydawniczy był niezwykle chaotyczny. Naprzeciw grona wydawców prywatnych, którzy z trudem odtwarzali swe przedsiębiorstwa po 1945 roku, stanęły z dnia na dzień rosnące w siłę maszyny wydawnicze nowej władzy, a przede wszystkim gazety oraz wydawnictwa: Książka, Czytelnik i Prasa Wojskowa. Mało chodliwy towar trzeba ładnie opakować – wie o tym każdy doświadczony sprzedawca. „Nowi” konkurowali w walce o duszę czytelnika ze „starymi” estetyką okładek na improwizowanych naprędce księgarskich ladach, a później w księgarniach.

Polem bitewnym „wojny na okładki” były plakaty, okładki książek, projekty czasopism. Pracownie graficzne zamawiały projekty okładek u najlepszych, doświadczonych artystów. Najbardziej wyrazisty był w tym gronie Mieczysław Berman.

Mieczysław Berman
Simone Théry, *Nowe Termopile*
1949

Mieczysław Berman
Co dało Polsce unarodowienie przemysłu?
1946

Mieczysław Berman
G. Linkow, *Wojna na tyłach wroga*
1948

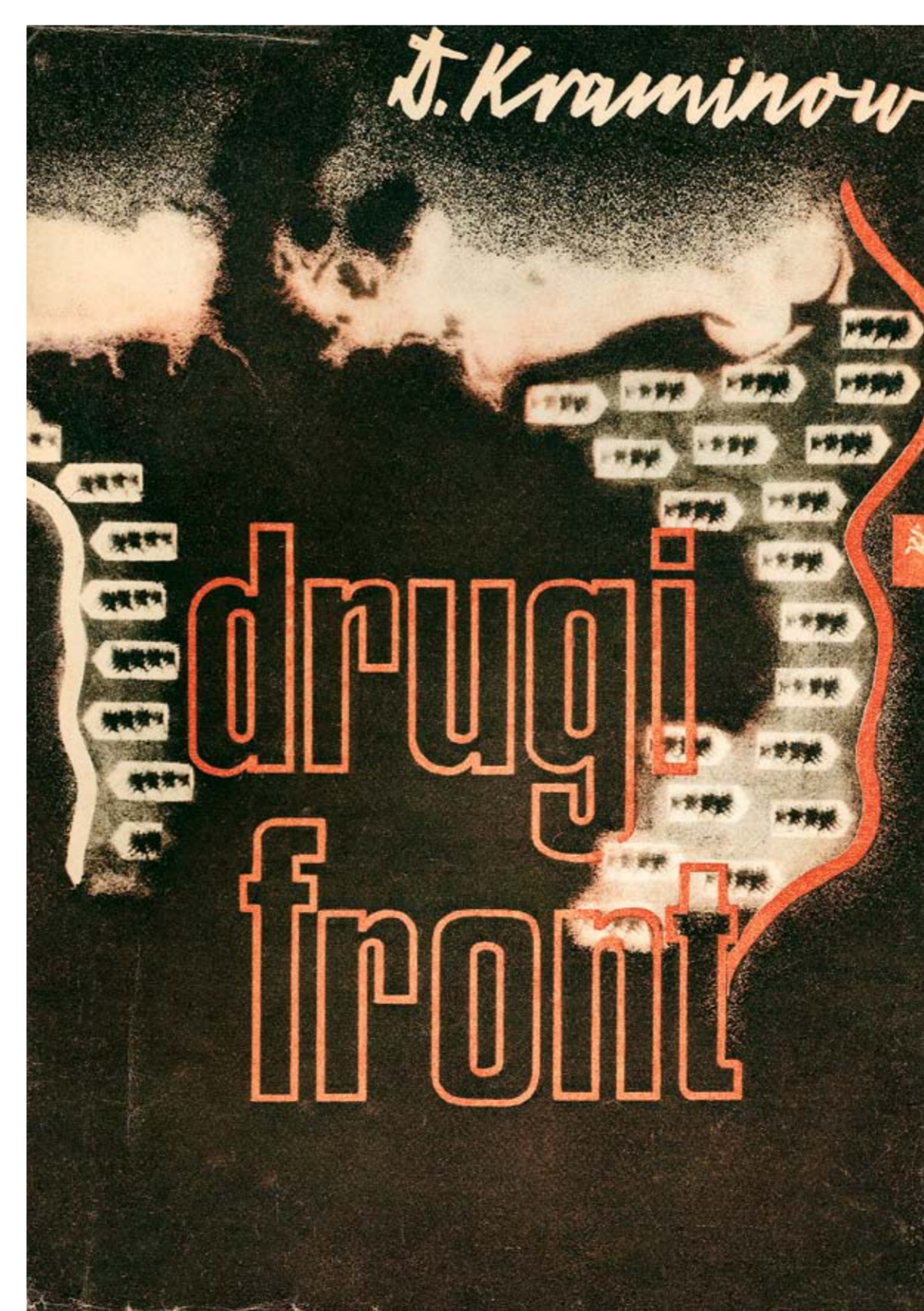
Mieczysław Berman
R. Werszyhora, *Ludzie z czystym sumieniem*
1950

Mieczysław Berman
Włodzimierz Brus, *Od Wersalu do Trizonii*
1950

Mieczysław Berman
I. Jermaszow, *Polityka Wall Street*
1948

Mieczysław Berman
D. Kraminow, *Drugi front*
1949

NAJPIERW
OKŁADKA!

Piotr Rypson

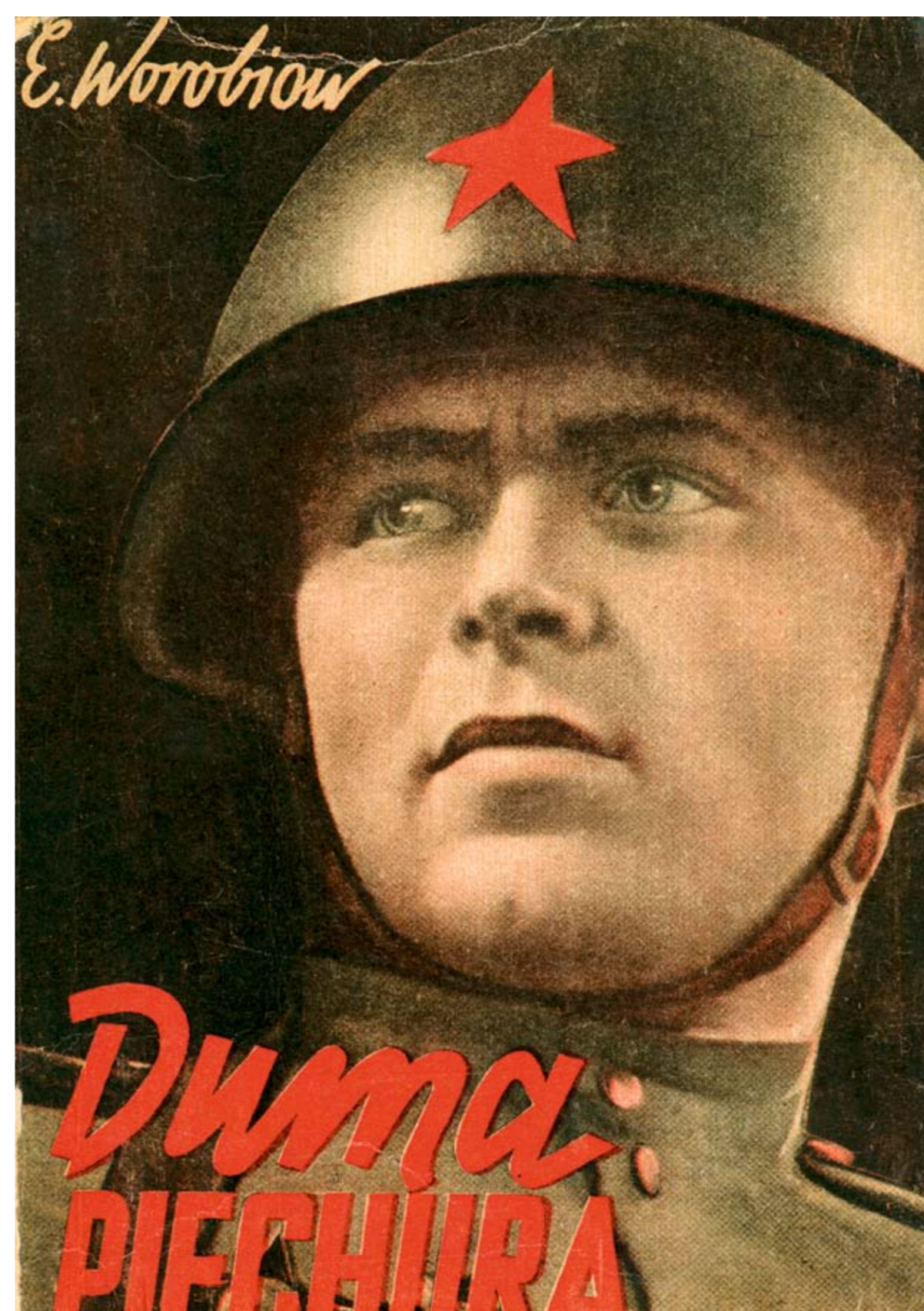
*Mieczysław Berman:
stary styl dla nowego
porządku (1944–1955)*

Mieczysław Berman
Wspomnienia z pola walki
1951

Mieczysław Berman
Sto godzin Stalingradu
1949

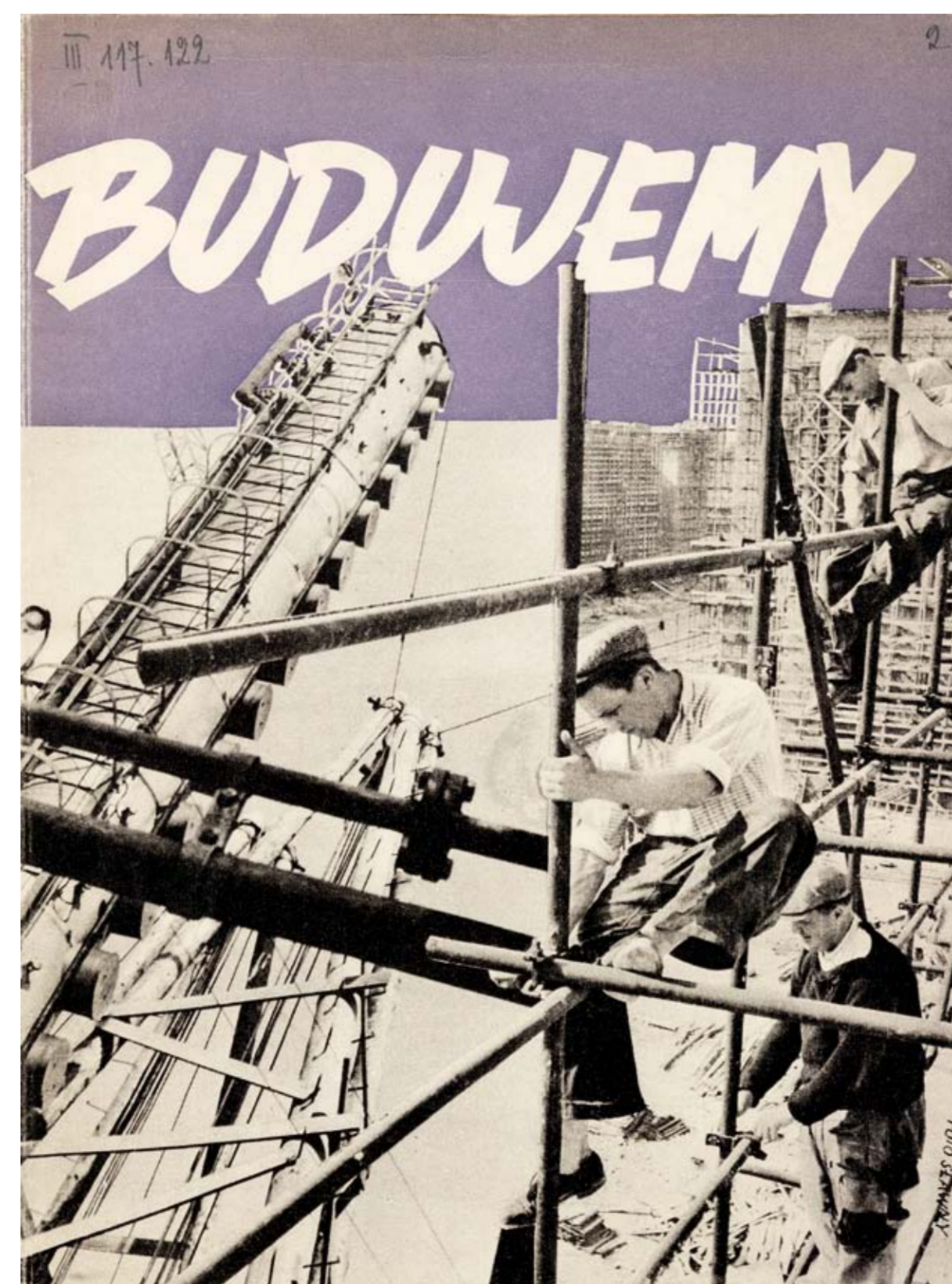
Mieczysław Berman
E. Worobiov, *Duma piechura*

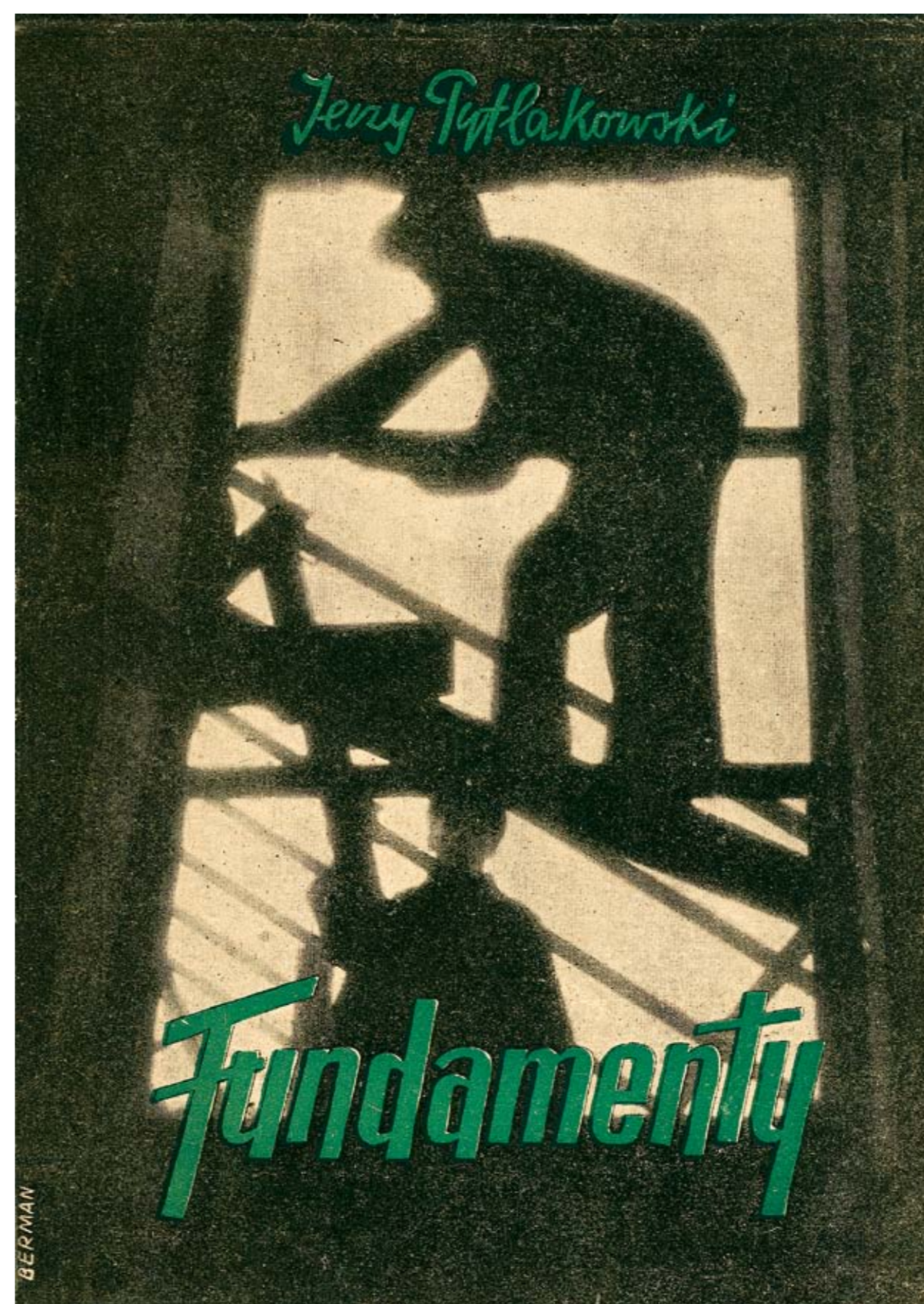
Mieczysław Berman
O Armii Radzieckiej
1949

Mieczysław Berman
Trasa WZ
1949

Mieczysław Berman
Budujemy
1951

Mieczysław Berman
Jerzy Pytlakowski, *Fundamenty*
1950

Mieczysław Berman
Tak pracuje Zabrze-Wschód
1949

Jacek Friedrich

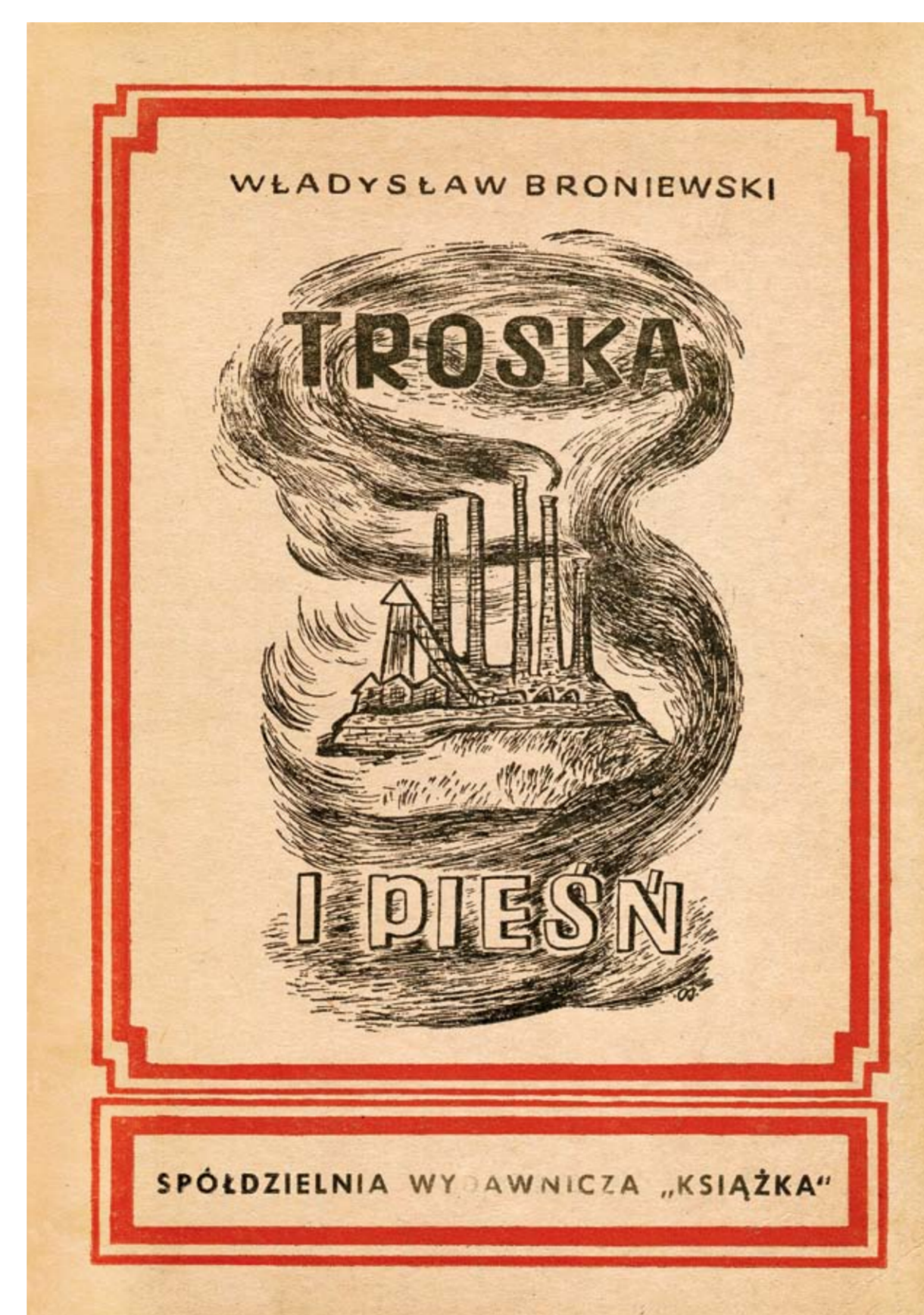
W cieniu Stalina. Okładki polskich książek z literaturą piękną lat 1949–1956

Socrealistyczne rygory nie były zbyt silne w projektowaniu okładek. Stosowano środki malarskie bliskie socrealizmowi, jednak rozwiązania tego rodzaju stanowią mniejszość ówczesnej produkcji projektowej, w której – mimo wszystko – całkiem obficie ujawnia się myślenie graficzne, skrótowe, znakowe (oczywiście najpełniej od roku 1954, ale – co może bardziej zaskakujące – również wcześniej).

Można by nieco przewrotnie powiedzieć, że Szancer rysujący chińskich proletariuszy jest socrealistą, podczas gdy ten sam Szancer, w tym samym czasie i w niemal identycznej formule obrazowej rysujący jakiś motyw baśniowy – socrealistą nie jest. Przypadków, w których to raczej ikonografia niż sama stylistyka decydowała o „socrealistyczności” dzieła, było wówczas znacznie więcej.

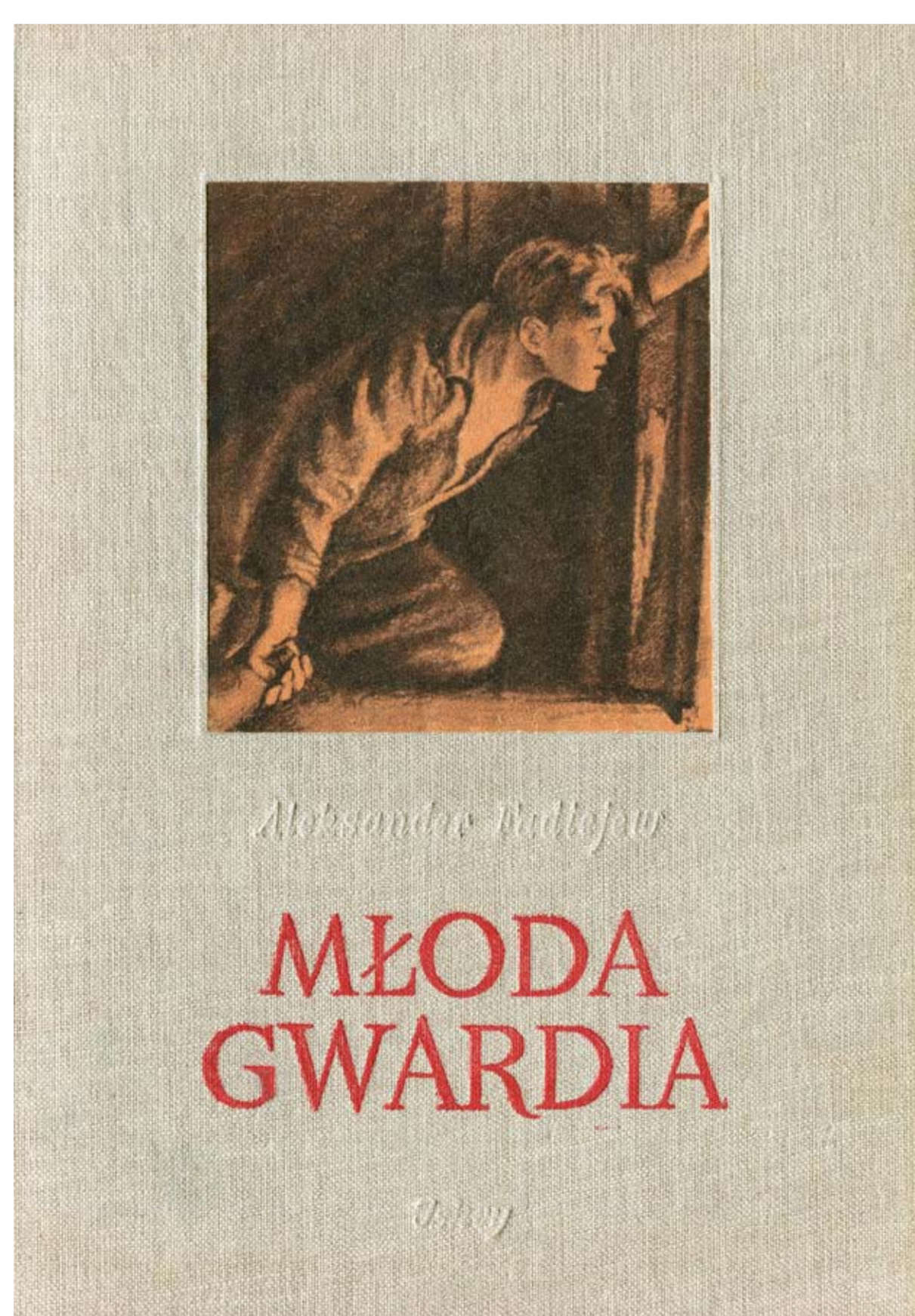
Zbigniew Rychlicki
H.G. Wells, *Kipps*
1950

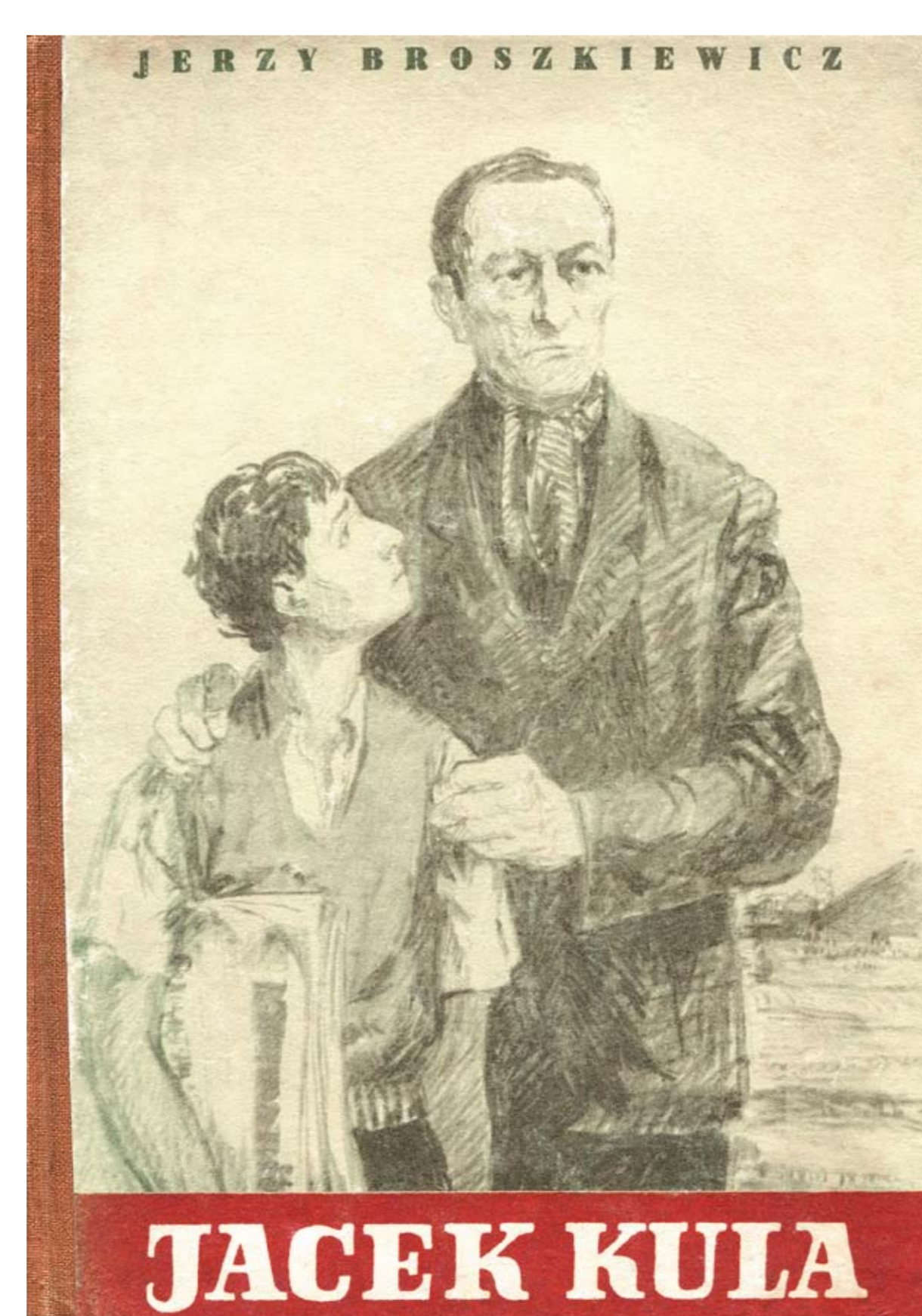
Olga Siemaszko
Władysław Broniewski, *Troska i pieśń*
1945

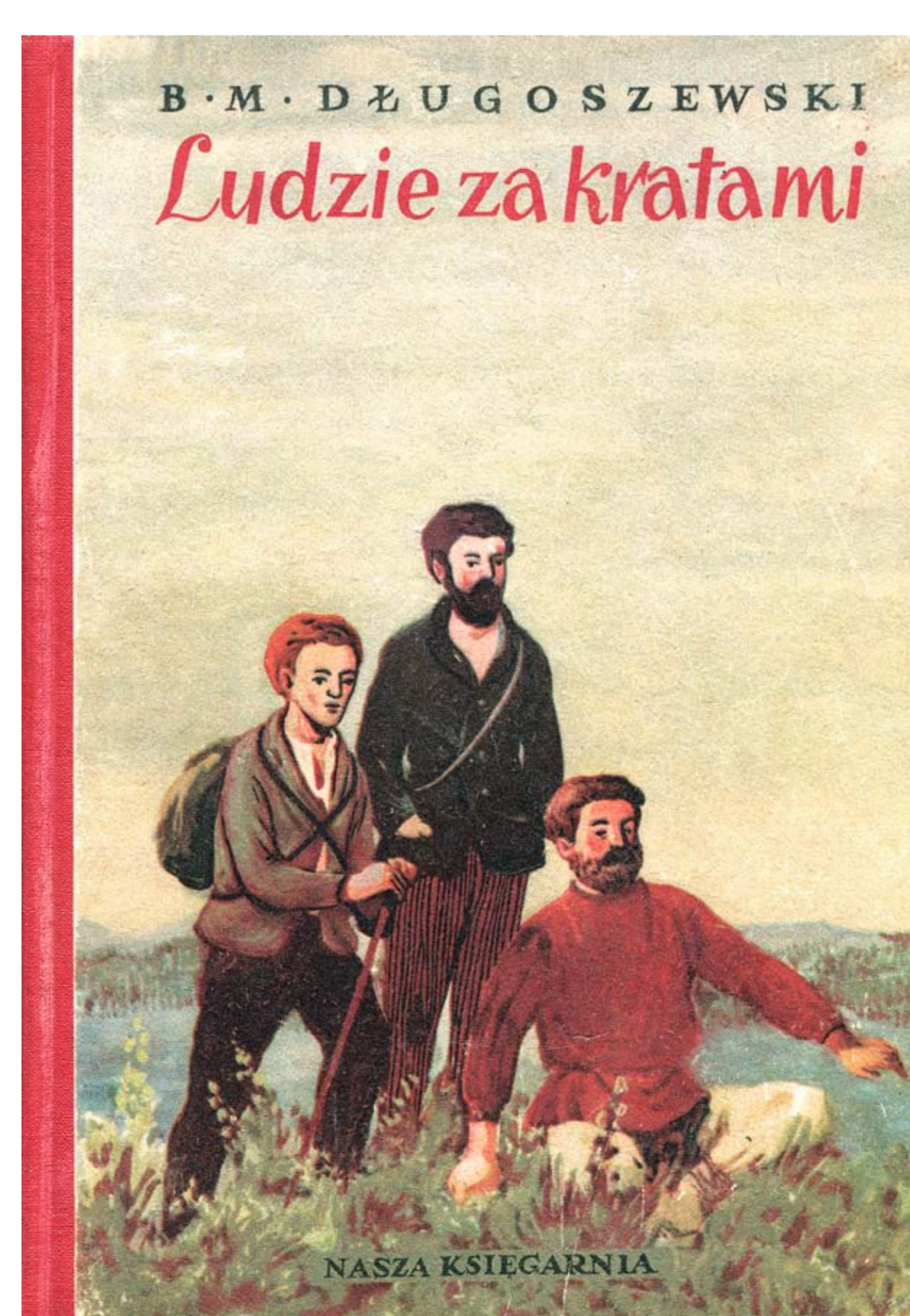
Jerzy Zaruba
Na obie łopatki
1952

Mieczysław Kowalczyk
Aleksander Fadiejew, *Młoda Gwardia*
1954

Aleksander Kobzdej
Jerzy Broszkiewicz, *Jacek Kula*
1952

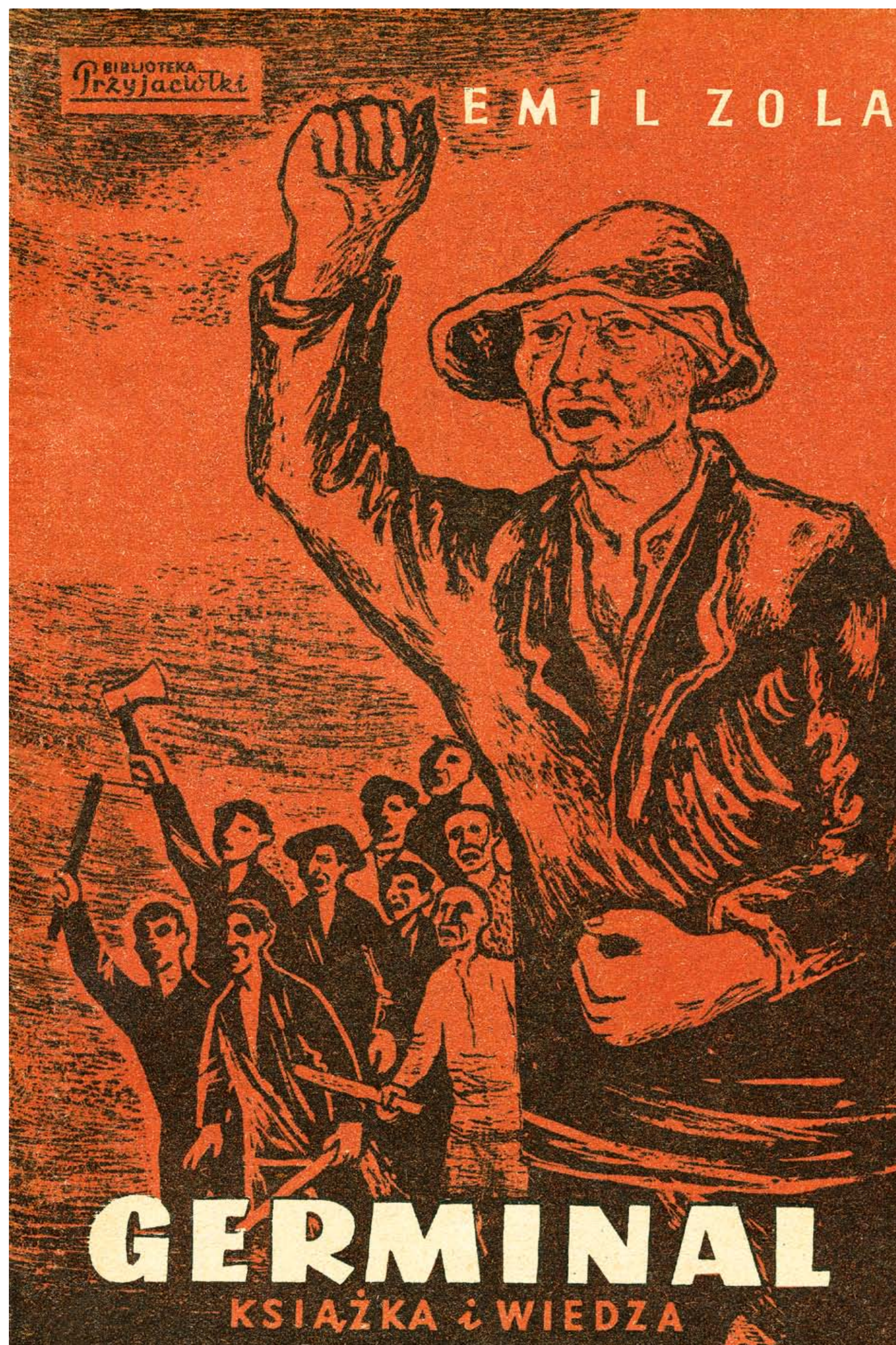
Maria Mackiewiczowa
B. M. Długoszewski, *Ludzie za kratami*
1954

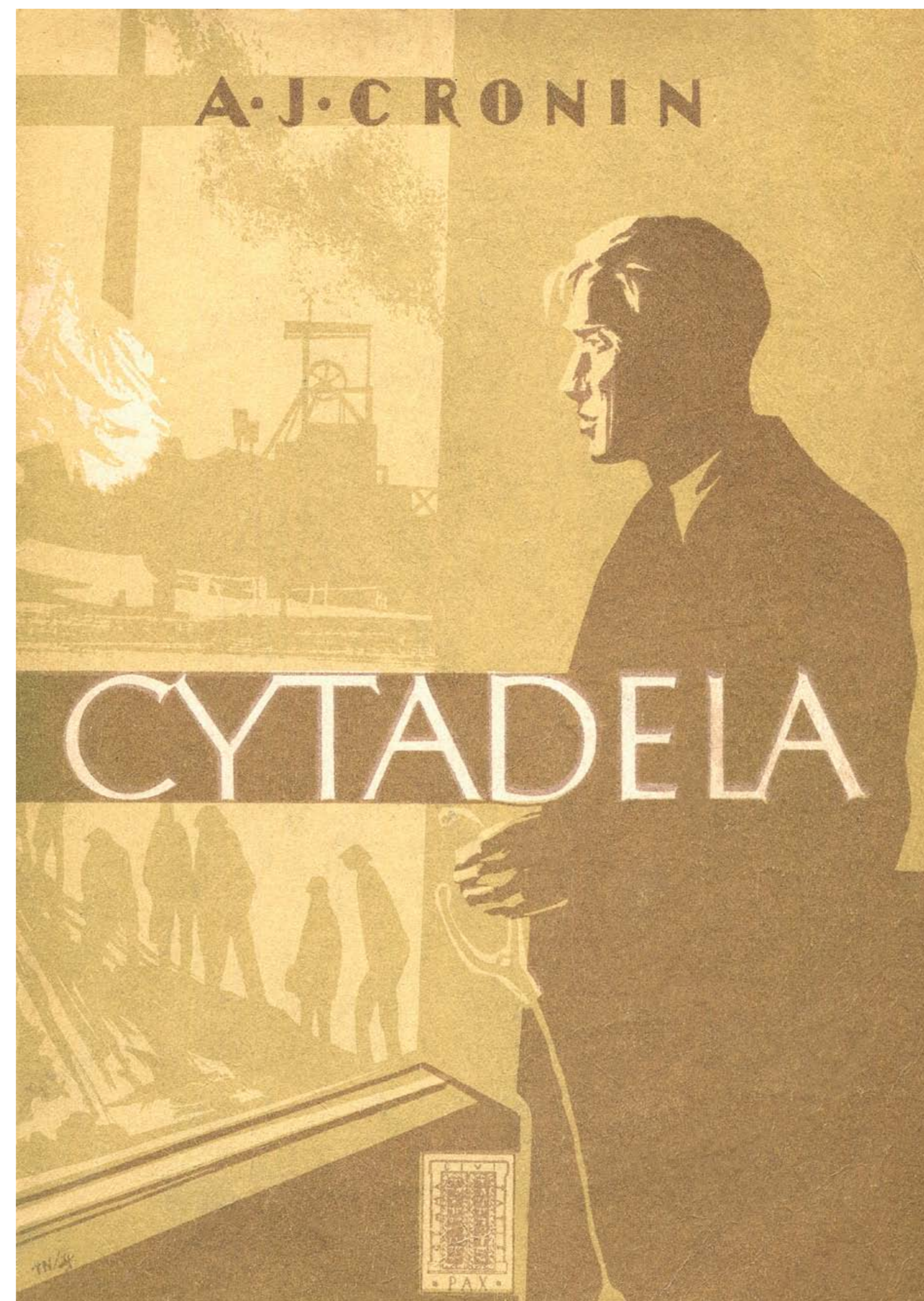
Zbigniew Rychlicki
Biernat z Lublina, *Żywot Ezopa Fryga*
1952

Jacek Friedrich

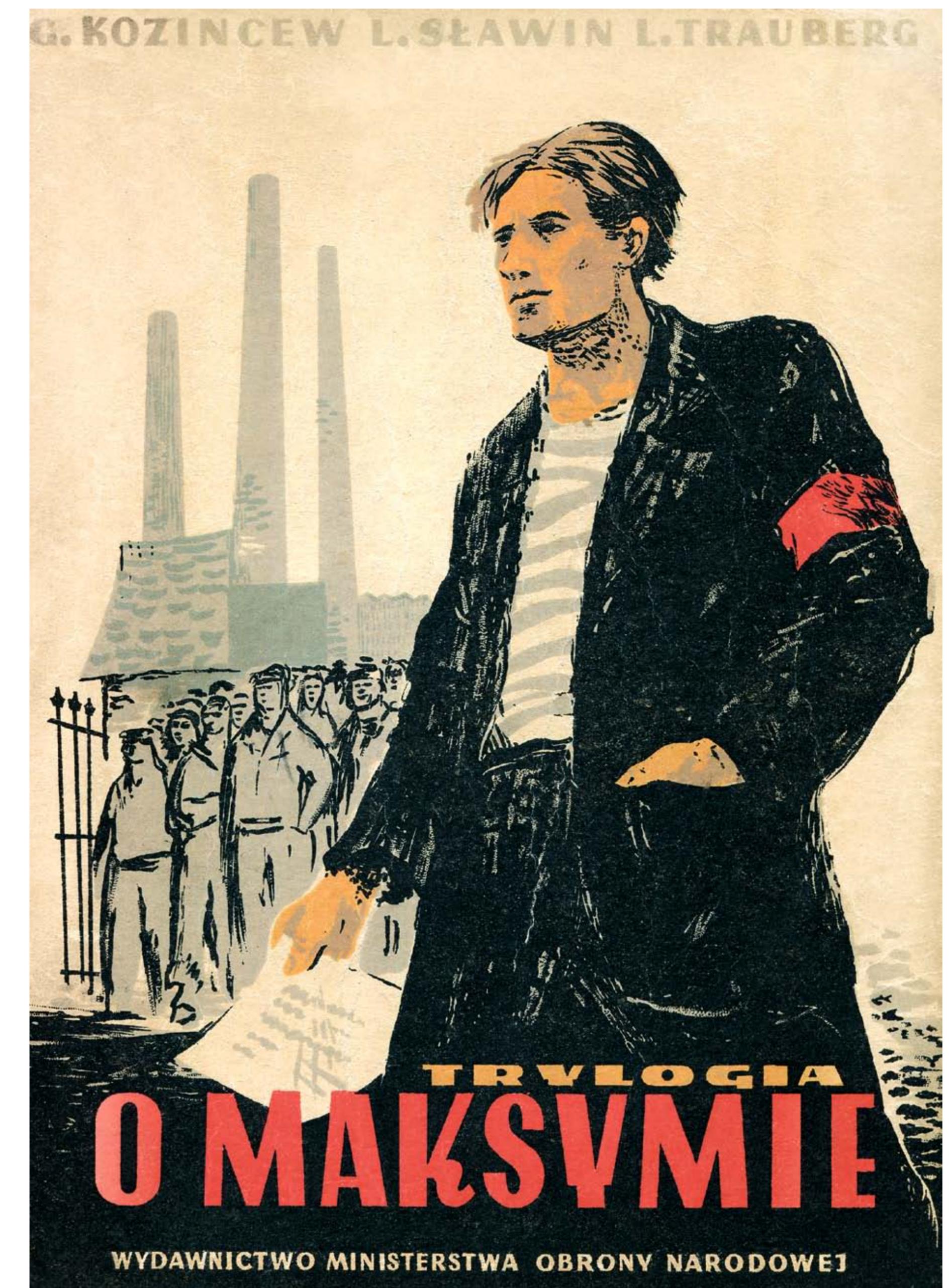
W cieniu Stalina. Okładki polskich książek z literaturą piękną lat 1949–1956

Krystyna Łukasiewicz i Jan Szancenbach
Emil Zola, *Germinal*
1952

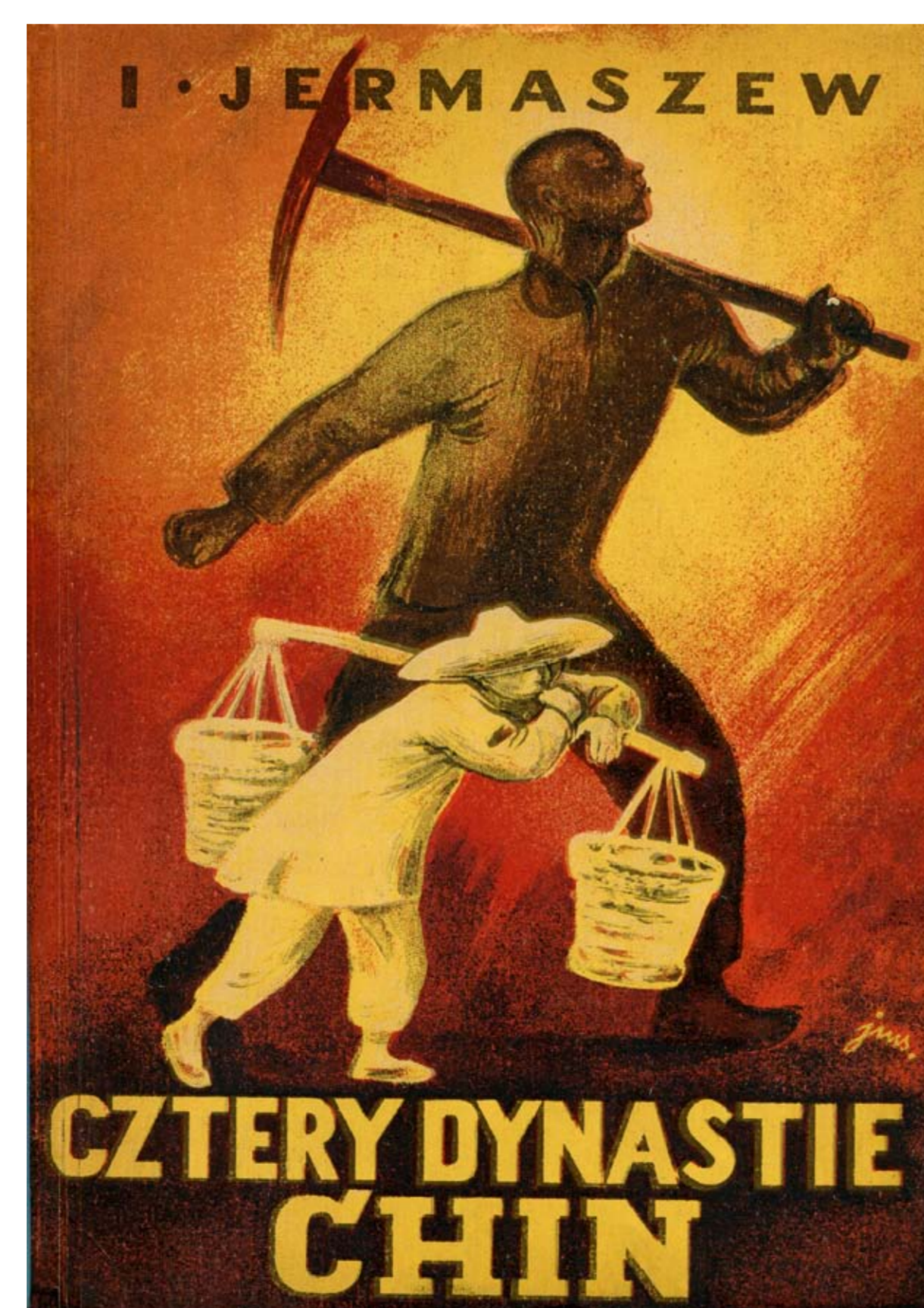
Tadeusz Niemirski
A. J. Cronin, *Cytadela*
1952

Tadeusz Kobak
G. Kozincew i inni, *Trylogia o Maksymie*
1952

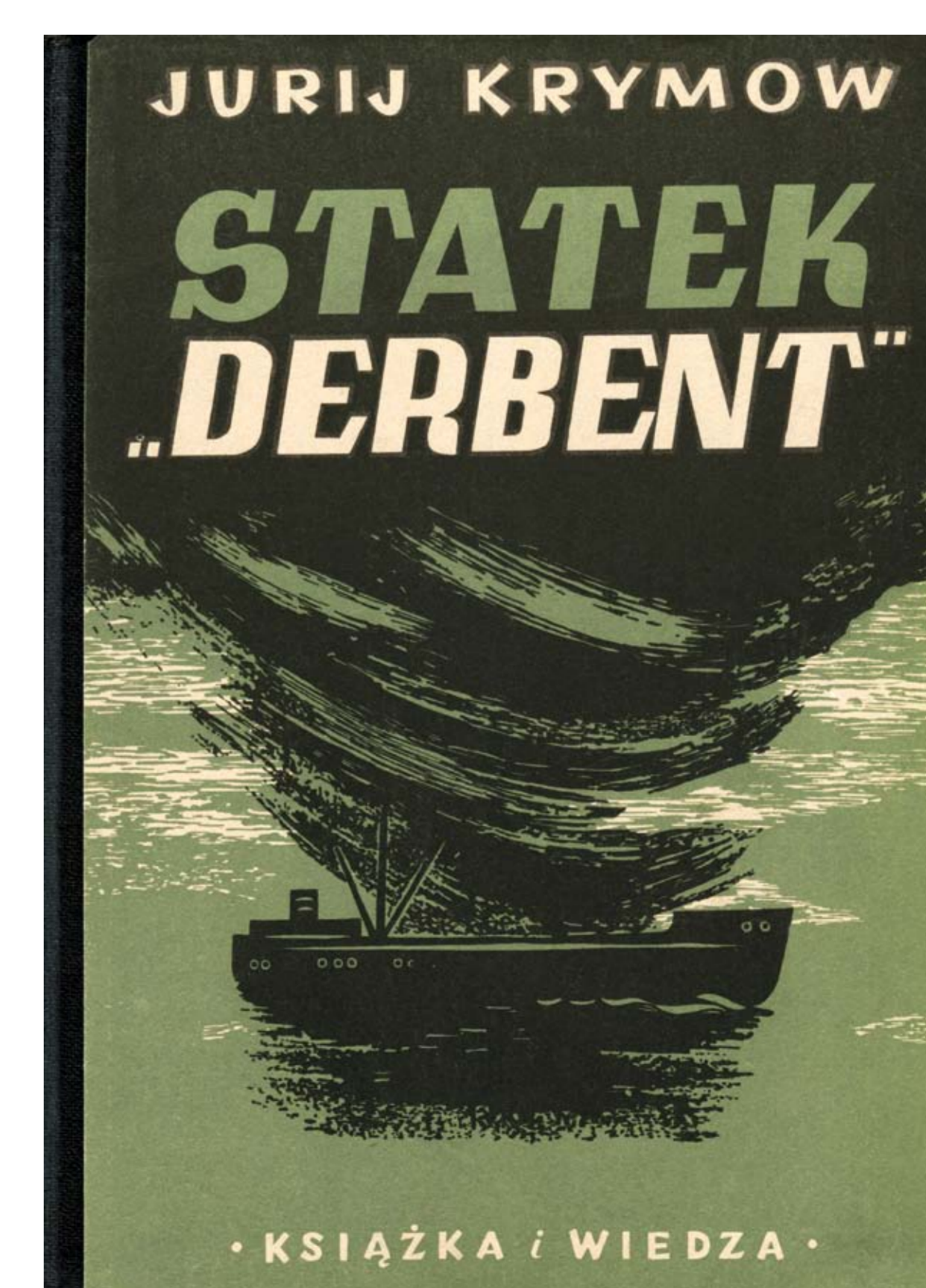
Jerzy Cherka
Bhabani Bhattacharya, *Tak wiele jest głodów*
1951

Jan Marcin Szancer
I. Jermaszew, *Cztery dynastie Chin*
1950

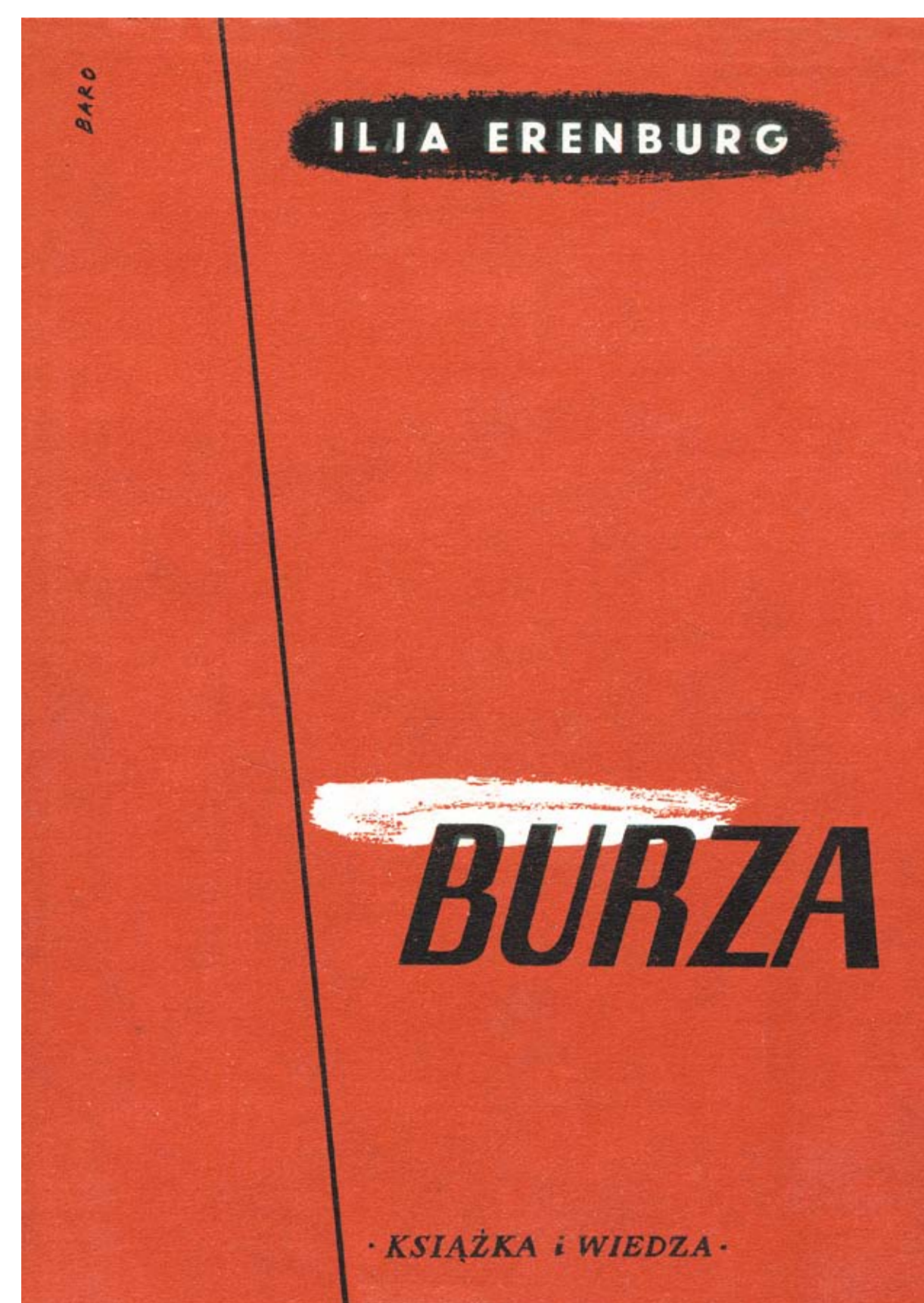
Zbigniew Rychlicki
W. Igiszew, *Gwiazda nad kopalnią*
1950

Stefan Bernaciński
Jurij Krymow, *Statek „Derbent”*
1949

Jacek Friedrich

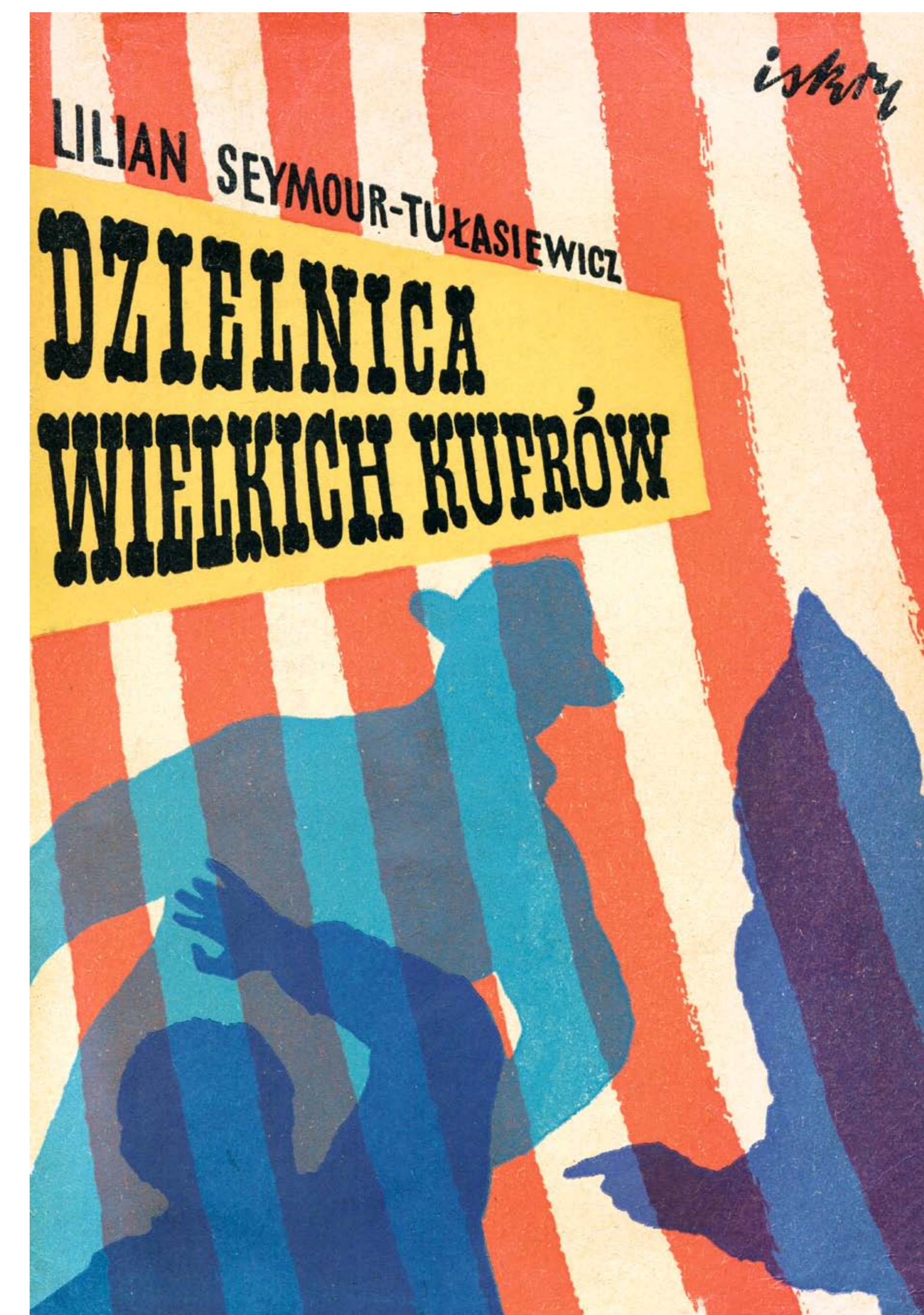
W cieniu Stalina. Okładki polskich
książek z literaturą piękną
lat 1949–1956

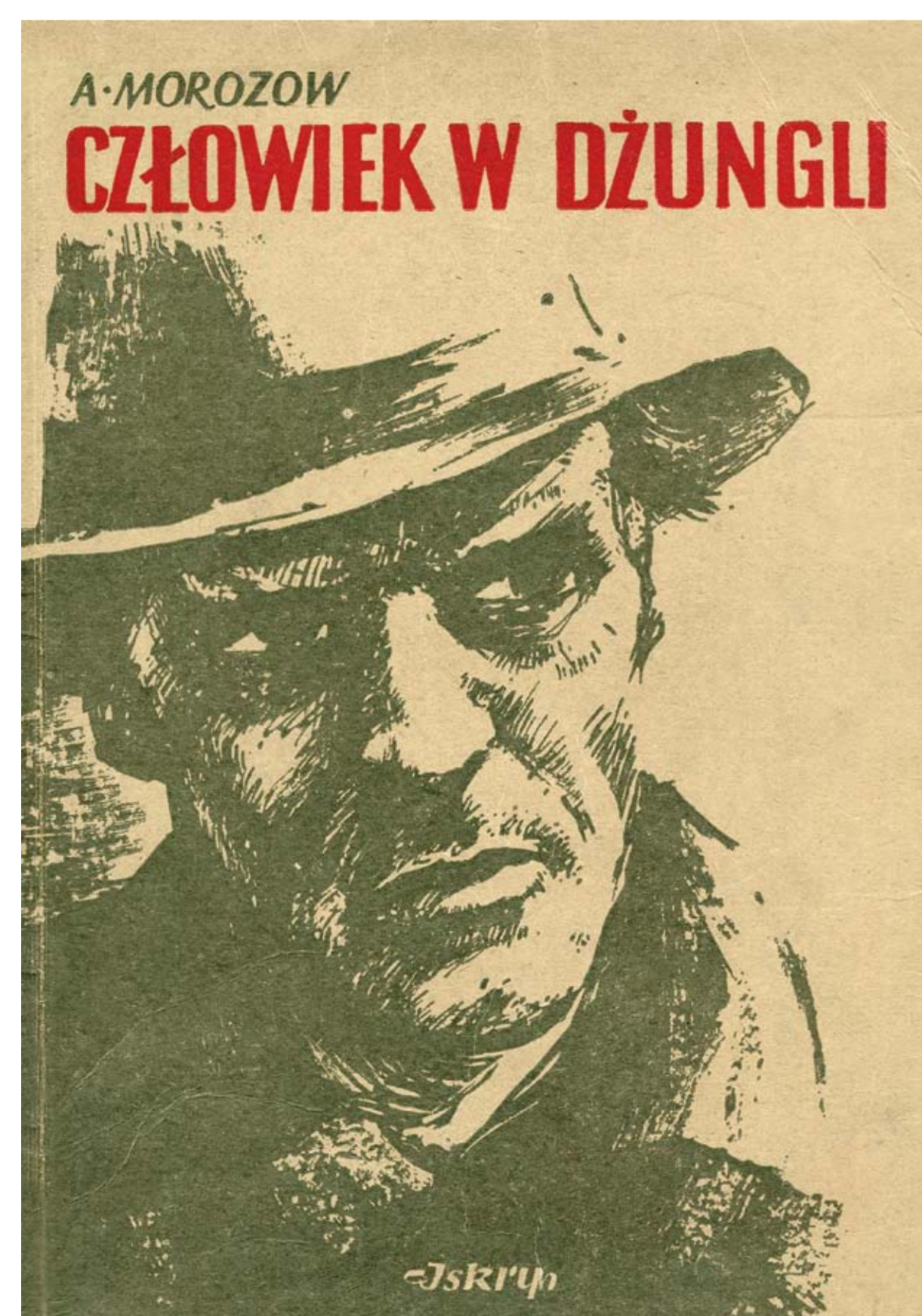
Piotr Baro
Ilia Erenburg, *Burza*
1950

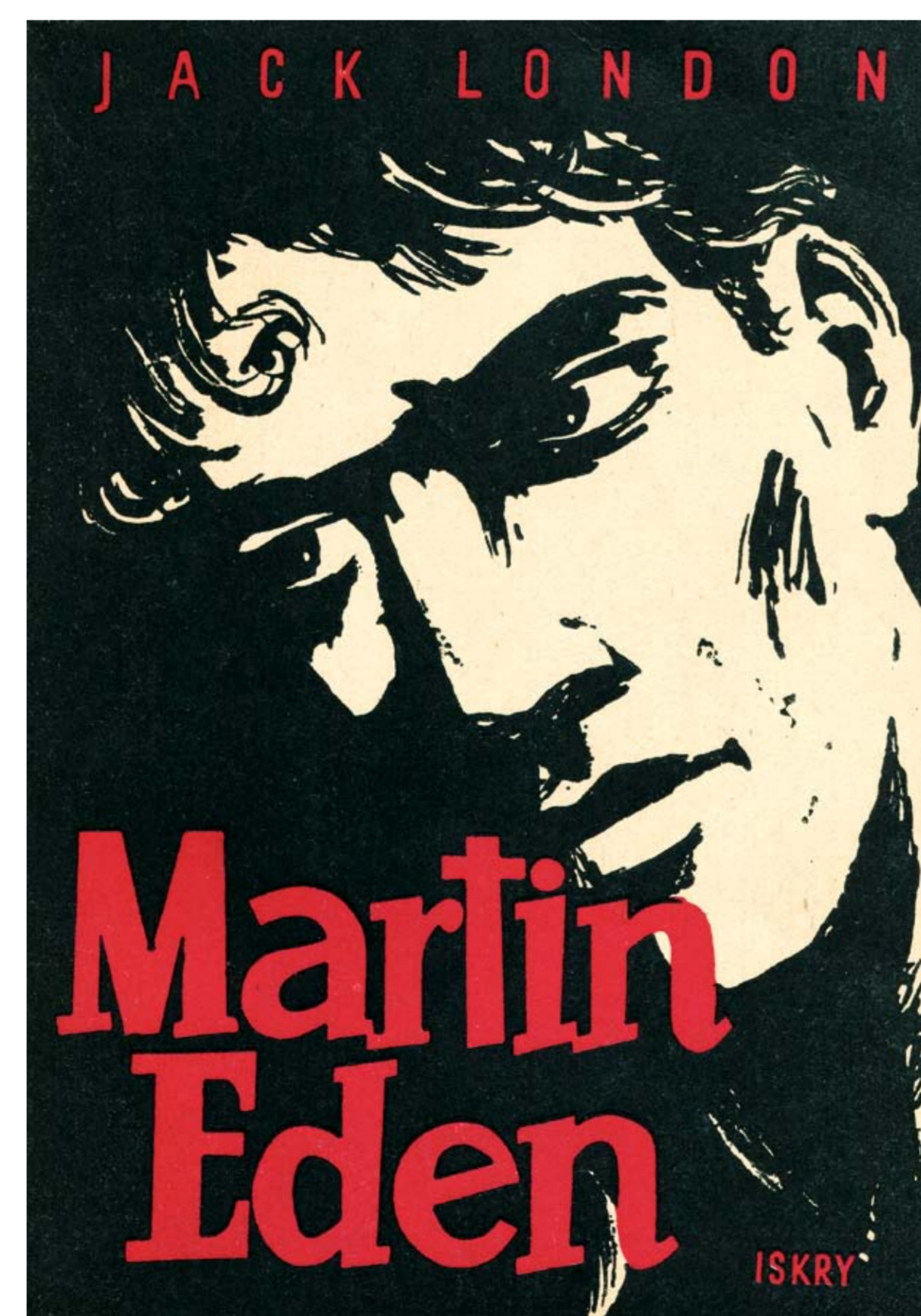
Piotr Baro
N. Szpanow, *Dyplomaci „Płaszcz i sztyletu”*
1952

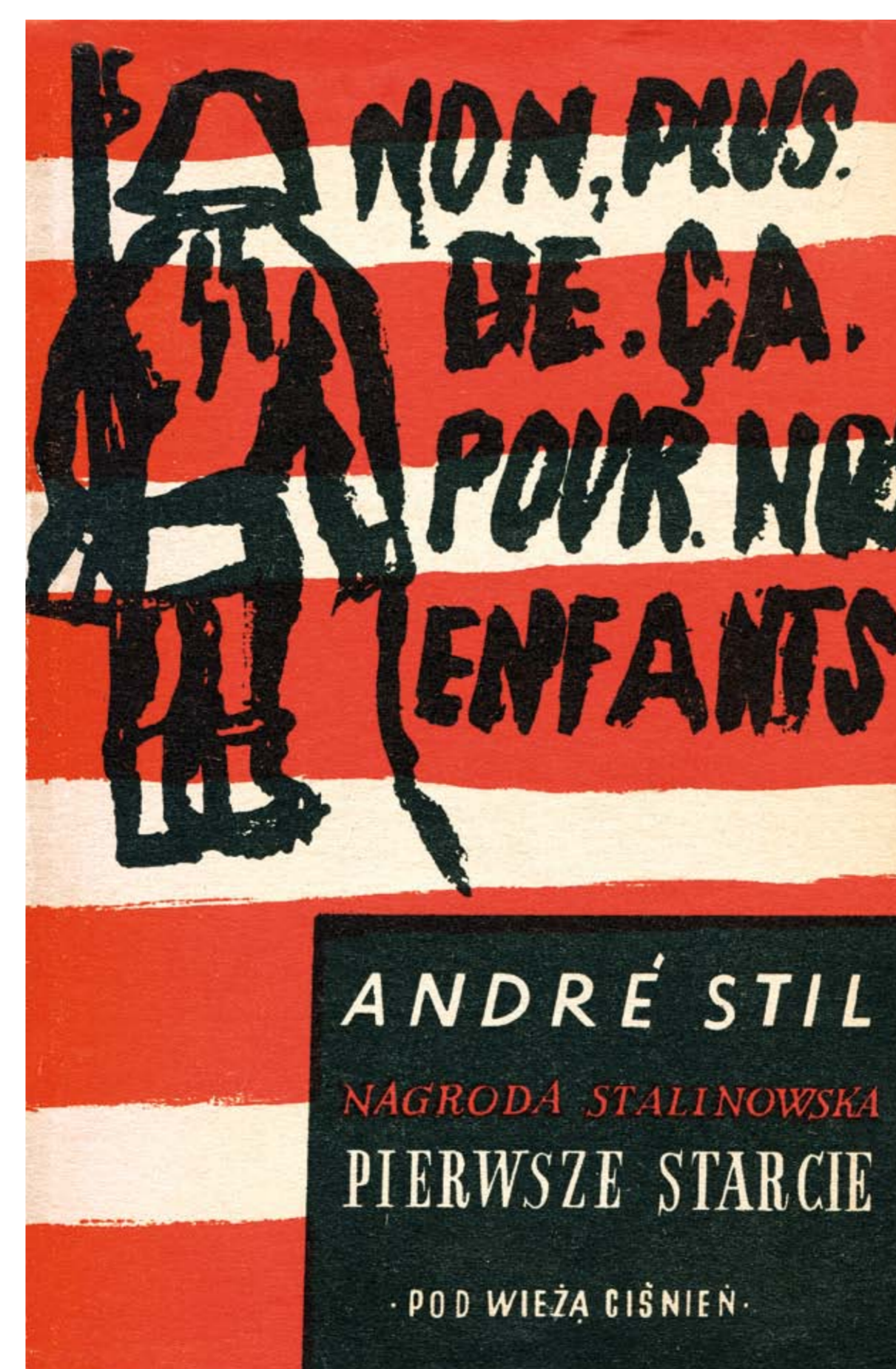
Bohdan Bocianowski
L. Seymour-Tulasiewicz, *Dzielnica wielkich kufrów*
1955

Janusz Grabiński
A. Morozow, *Człowiek w dżungli*
1954

Tadeusz Kobak
Jack London, *Martin Eden*
1954

Jan Młodożeniec
André Stil, *Pierwsze starcie*
1953

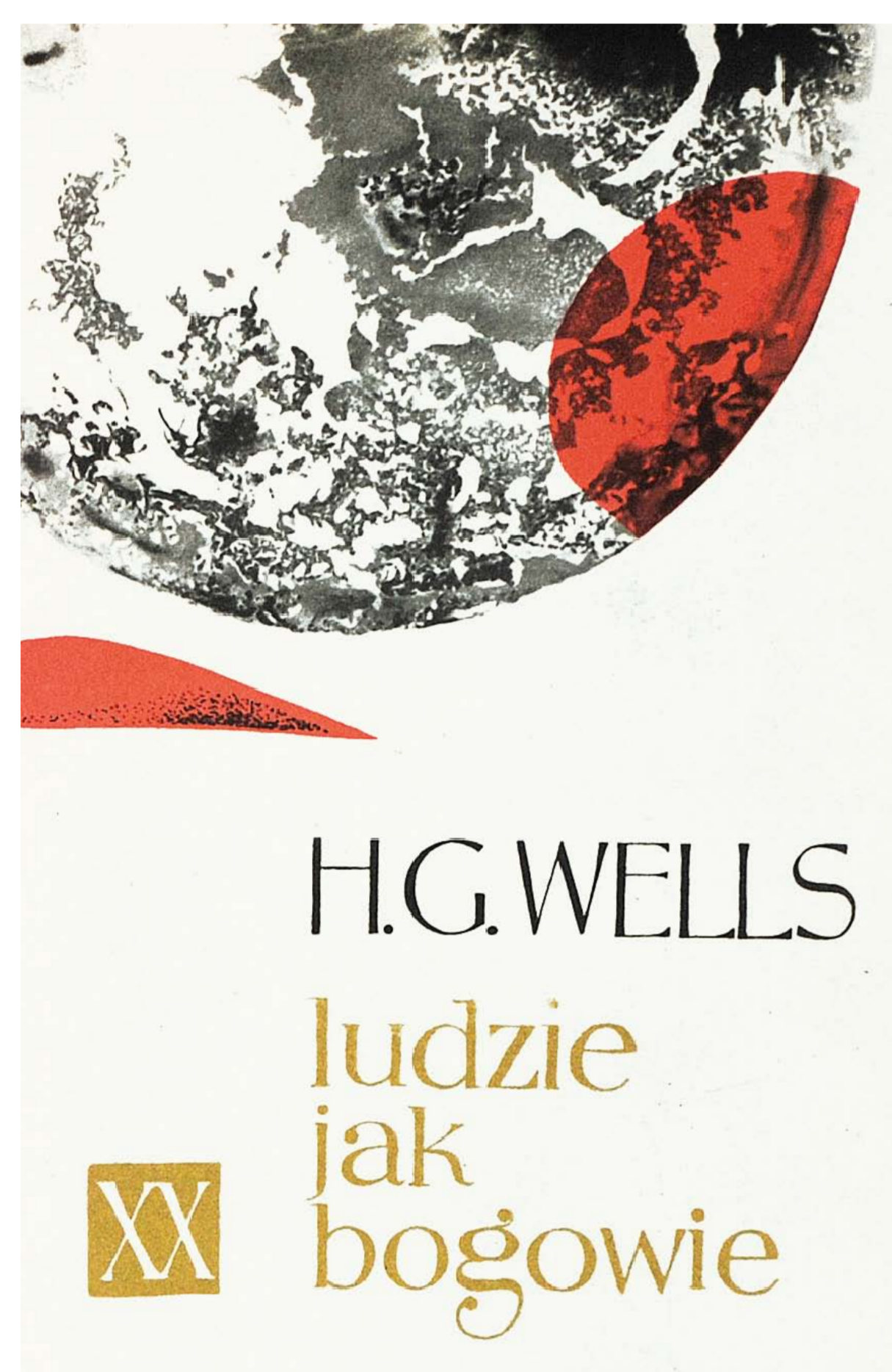

Henryk Tomaszewski
Marcin Andersen Nexö, *Ditta*
1949

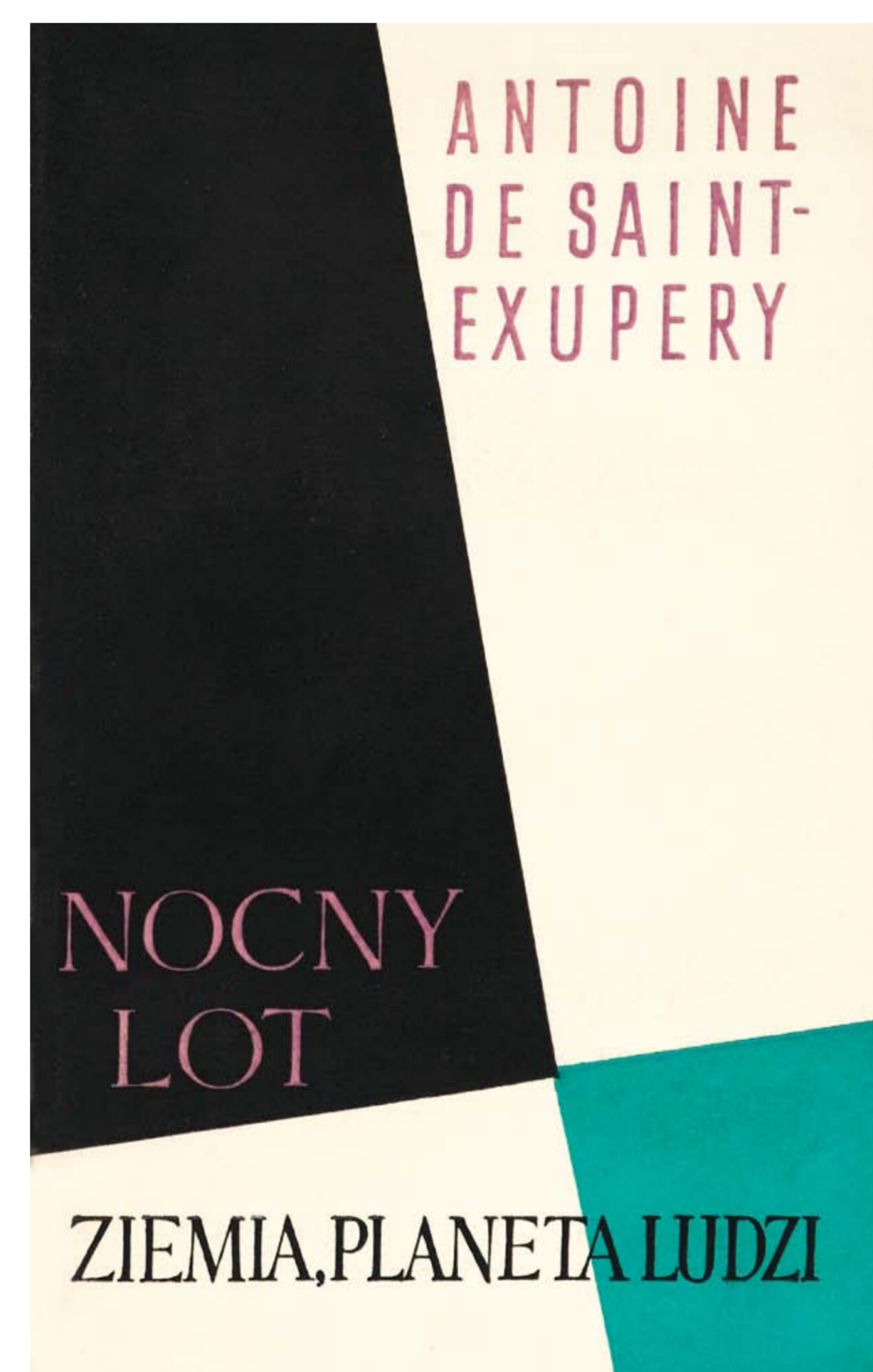
Janusz Górski

Oddech. Okładki polskich książek z literaturą piękną lat 1955–1960

Rok 1956 przyniósł odwilż nie tylko w świecie polityki, ale i kultury. Otwarto dostęp do najnowszej sztuki zachodniej, której niezależność i różnorodność zachwyciły polskich artystów, zwłaszcza młodych. Ta fascynacja spowodowała wysyp świetnych projektów i realizacji, prawdziwą rewolucję w projektowaniu graficznym. Wśród twórców okładek prym wiedli Jan Młodożeniec, Marian Stachurski i Janusz Stanny.

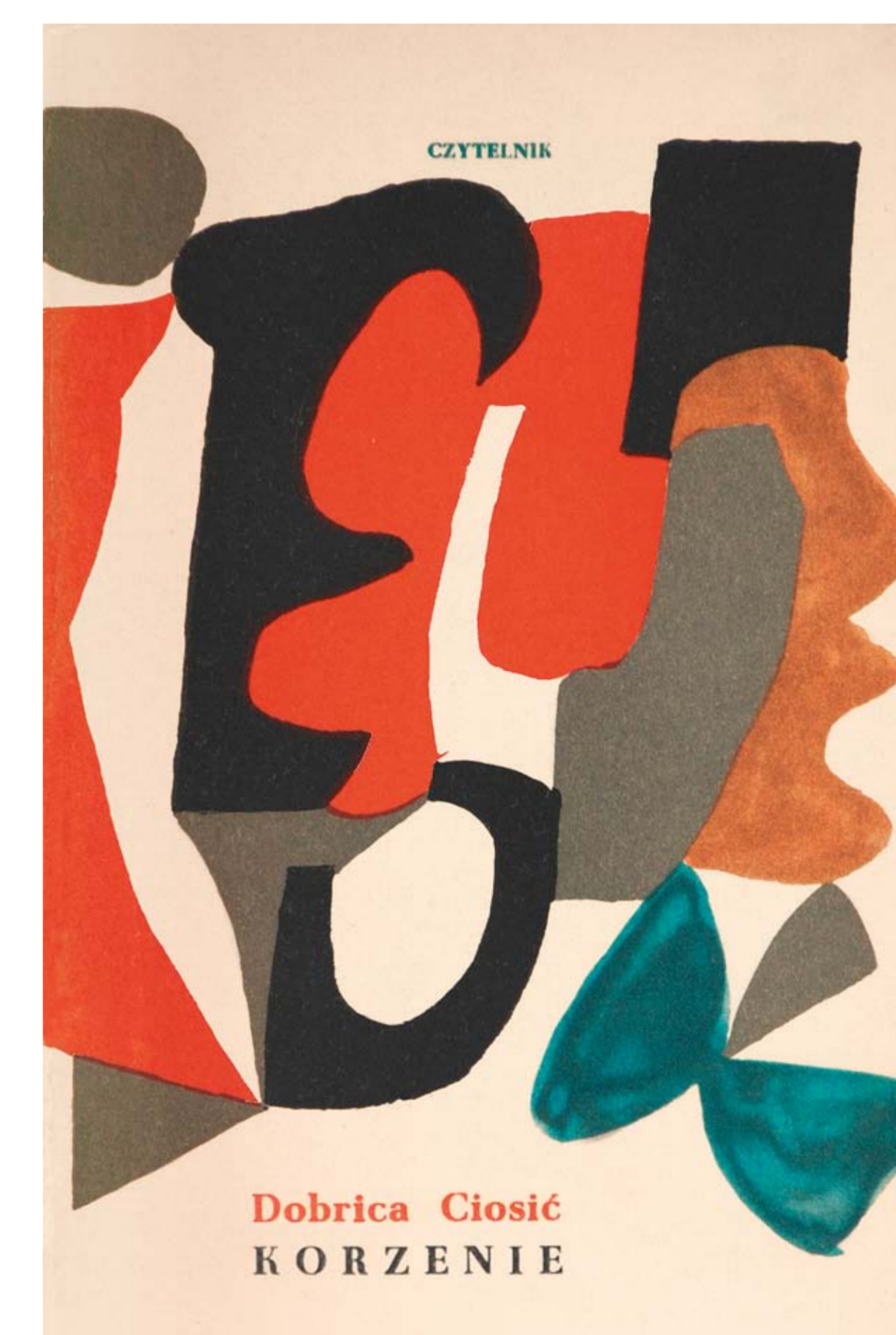
Ewa Fryszak-Lubelska
H.G. Wells, *Ludzie jak bogowie*
1959

Aleksander Stefanowski
Antoine de Saint-Exupéry, *Nocny lot. Ziemia, planeta ludzi*
1960

Aleksander Stefanowski
Ernest Hemingway, *Słońce też wschodzi*
1958

Marian Stachurski
Dobrica Ciośić, *Korzenie*
1957

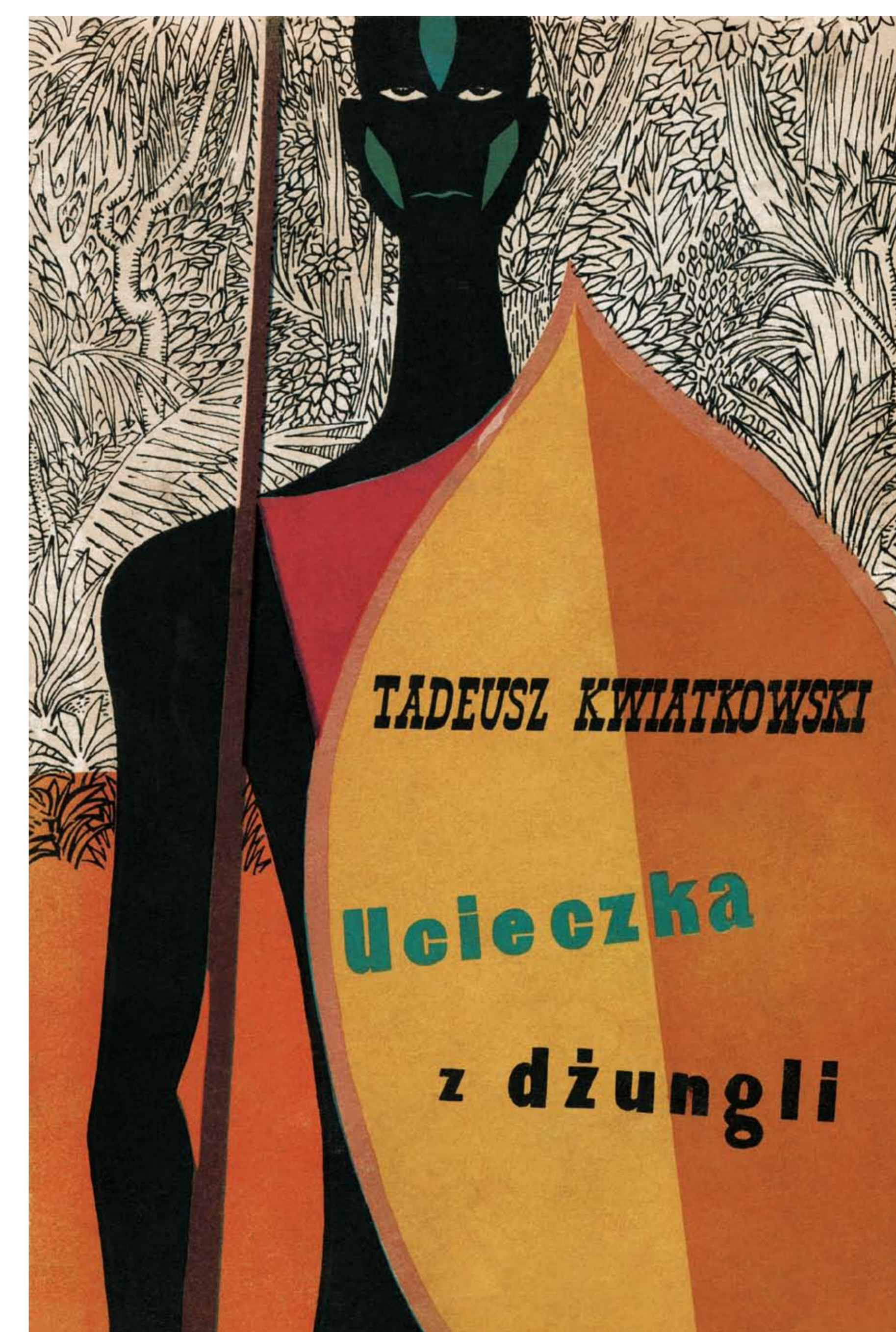
Józef Wilkoń
Lew Brandt, *Pirat*
1959

Józef Wilkoń
Pisze historie
1959

Stefan Bernaciński
Nasza Księgarnia. Katalog 1957
1958

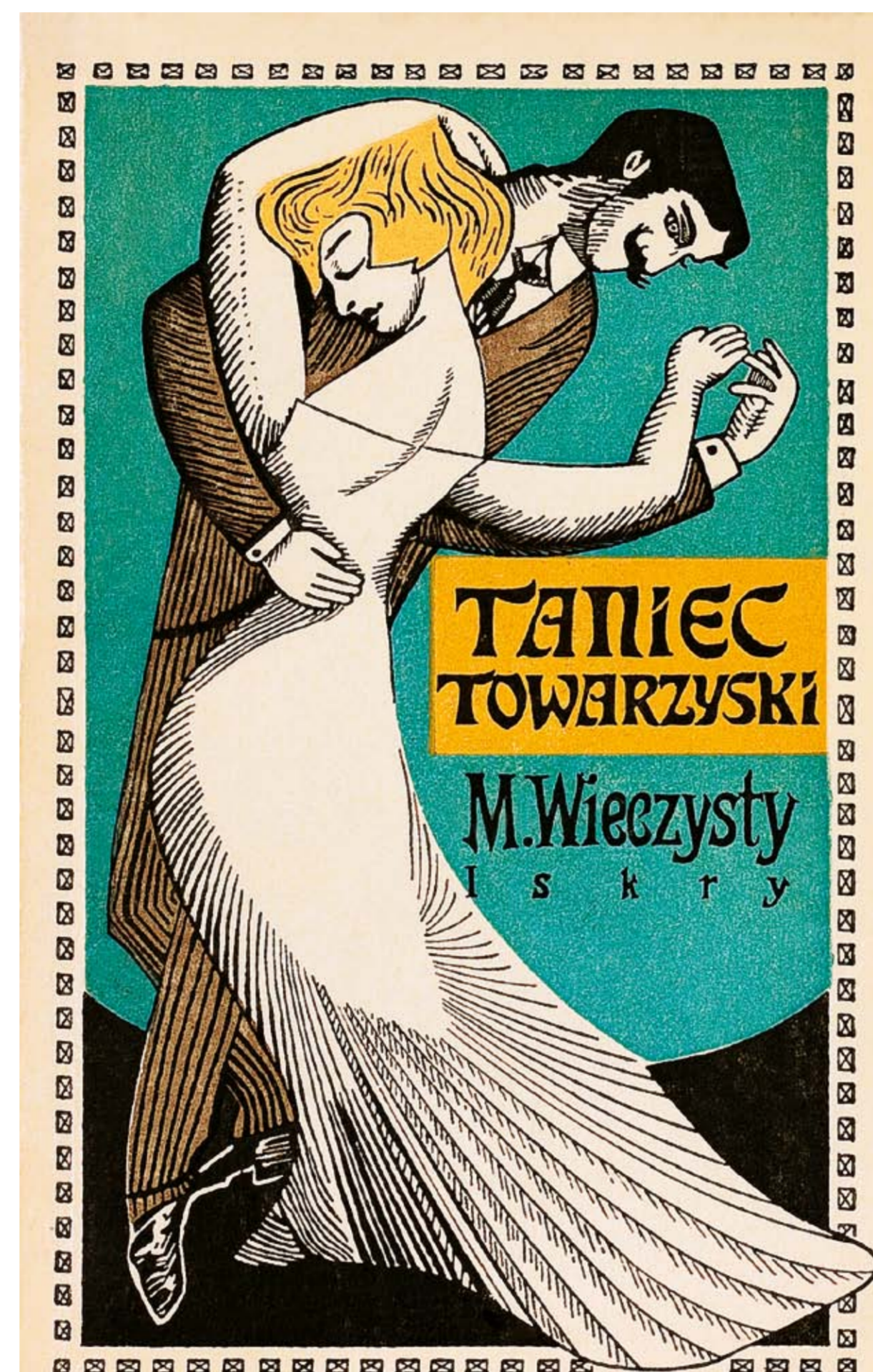
Jerzy Skarżyński
Tadeusz Kwiatkowski, *Ucieczka z dżungli*
1955

Janusz Górski

Oddech. Okładki polskich
książek z literaturą piękną
lat 1955–1960

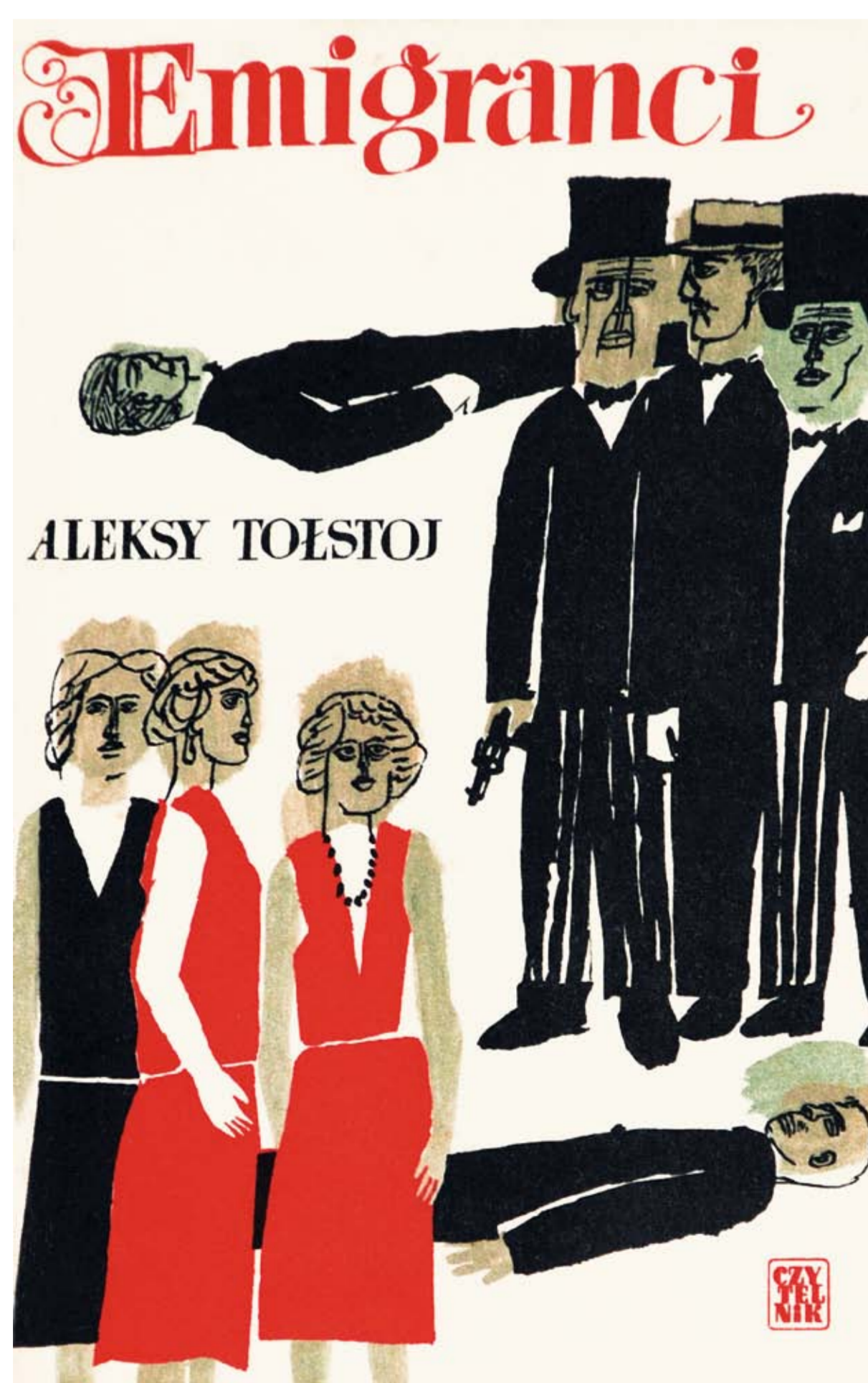
Janusz Stanny
Ilia Erenburg, *Burzliwe życie Lejzorka Rojtszwańca*
1957

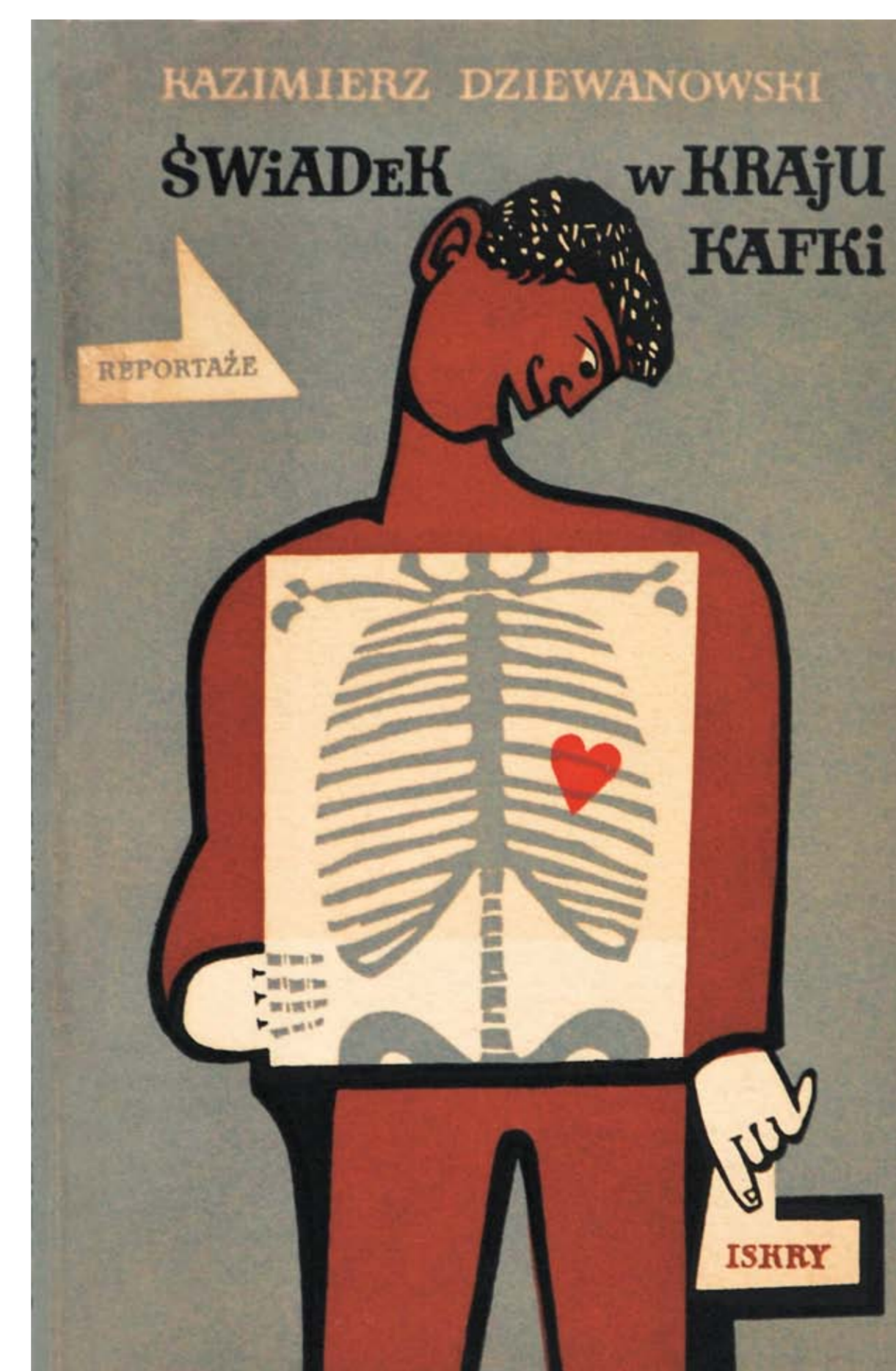
Janusz Stanny
M. Wiczysty, *Taniec towarzyski*
1958

Janusz Stanny
Bohdan Hamera, *Chodzenie ze strzelbą*
1959

Marian Stachurski
Aleksy Tolstoj, *Emigranci*
1956

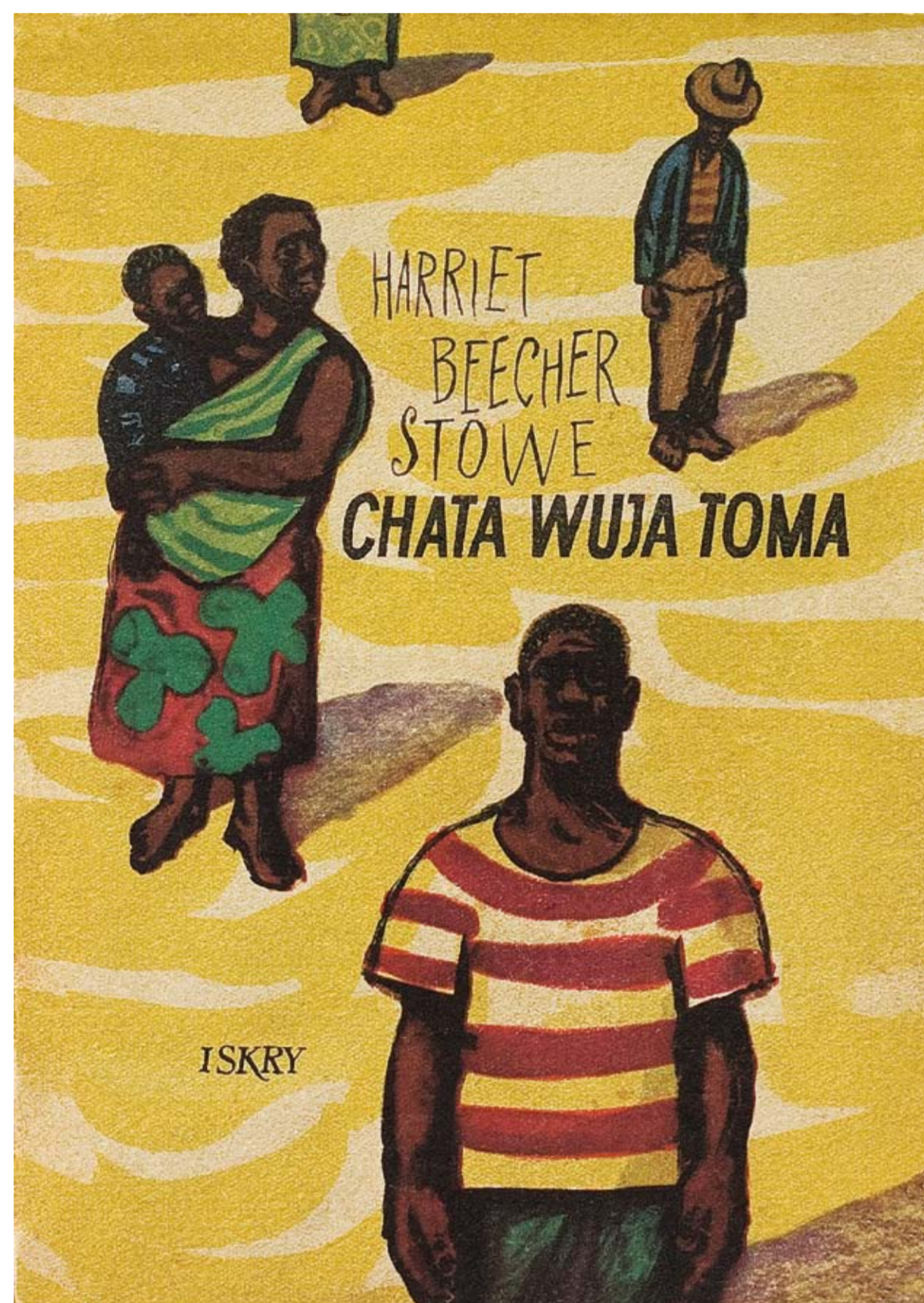
Marian Stachurski
Kazimierz Dziewanowski, *Świadek w kraju Kafki*
1957

Marian Stachurski
Jan Kamyczek i Hoff, *Jak oni mają się ubierać*
1958

Janusz Górski

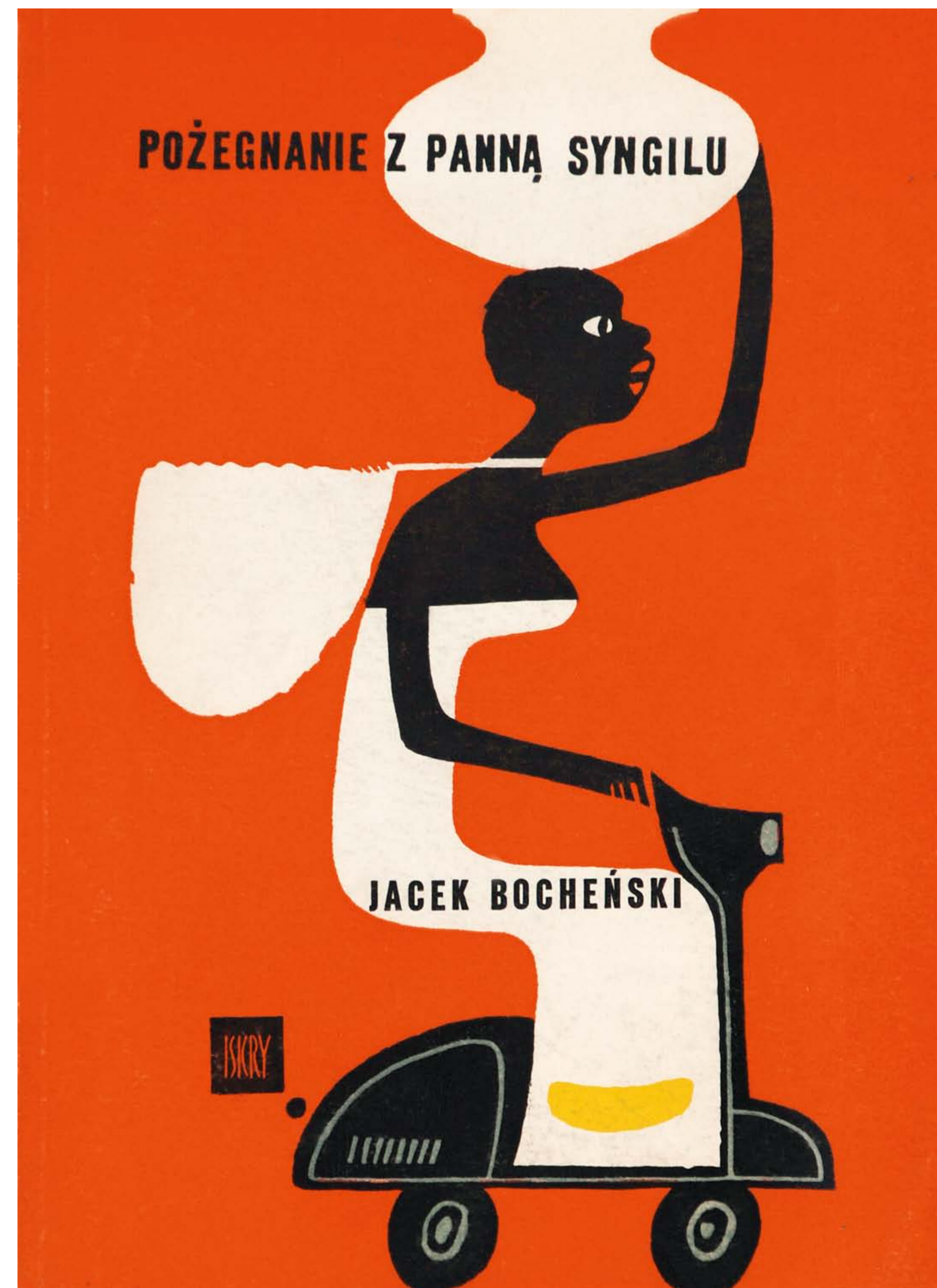
Oddech. Okładki polskich książek z literaturą piękną lat 1955–1960

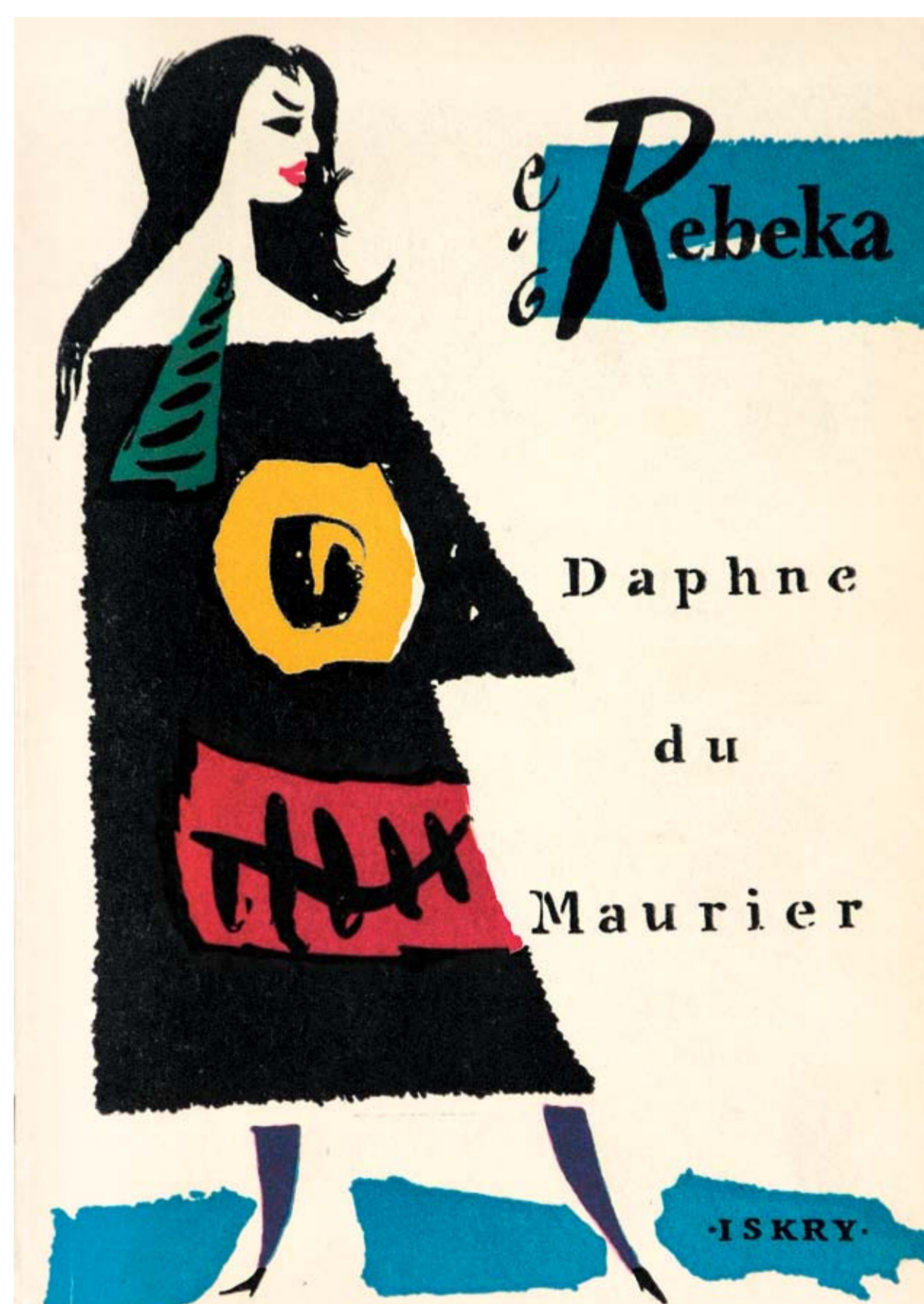
Janusz Stanny
Herriet Beecher Stowe, *Chata wuja Toma*
1954

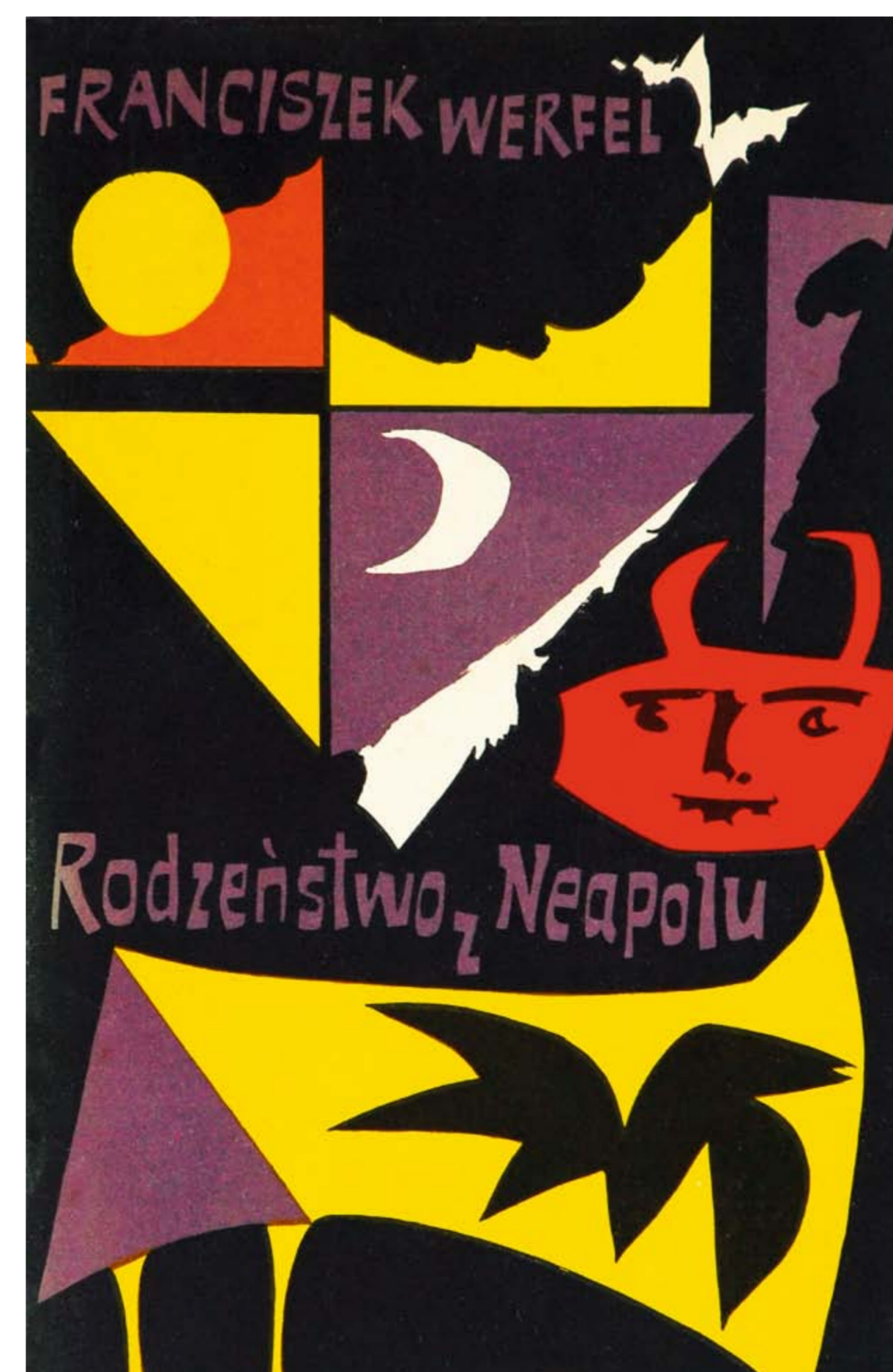
Janusz Stanny
Herriet Beecher Stowe, *Chata wuja Toma*
1956

Janusz Stanny
Jacek Bocheński, *Pożegnanie z panną Syngilu*
1960

Jan Młodożeniec
Daphne du Maurier, *Rebeka*
1960

Janusz Stanny
Franciszek Werfel, *Rodzeństwo z Neapolu*
1957

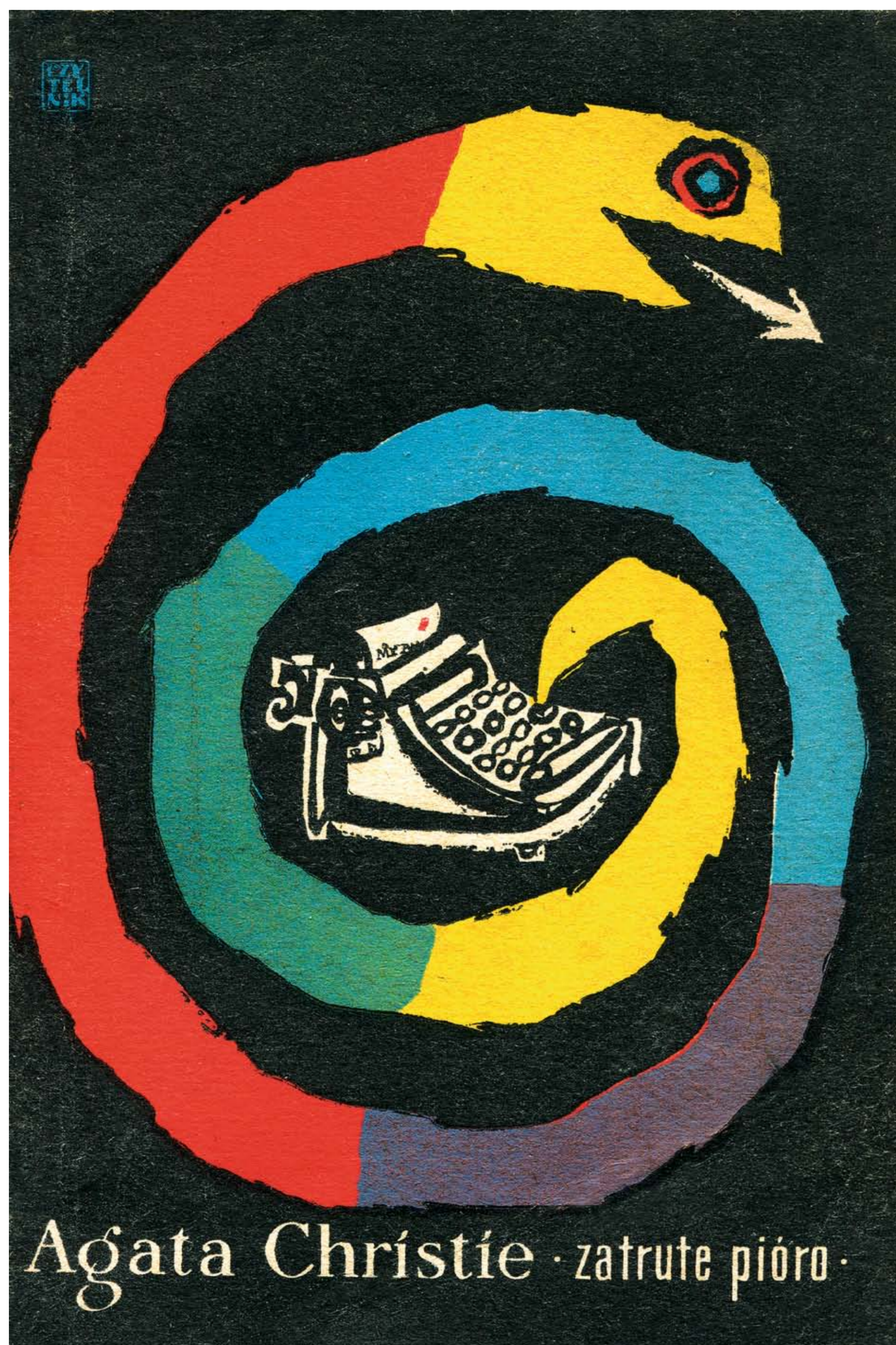

Janusz Stanny
Lex, *Z paragrafem za pan brat*
1959

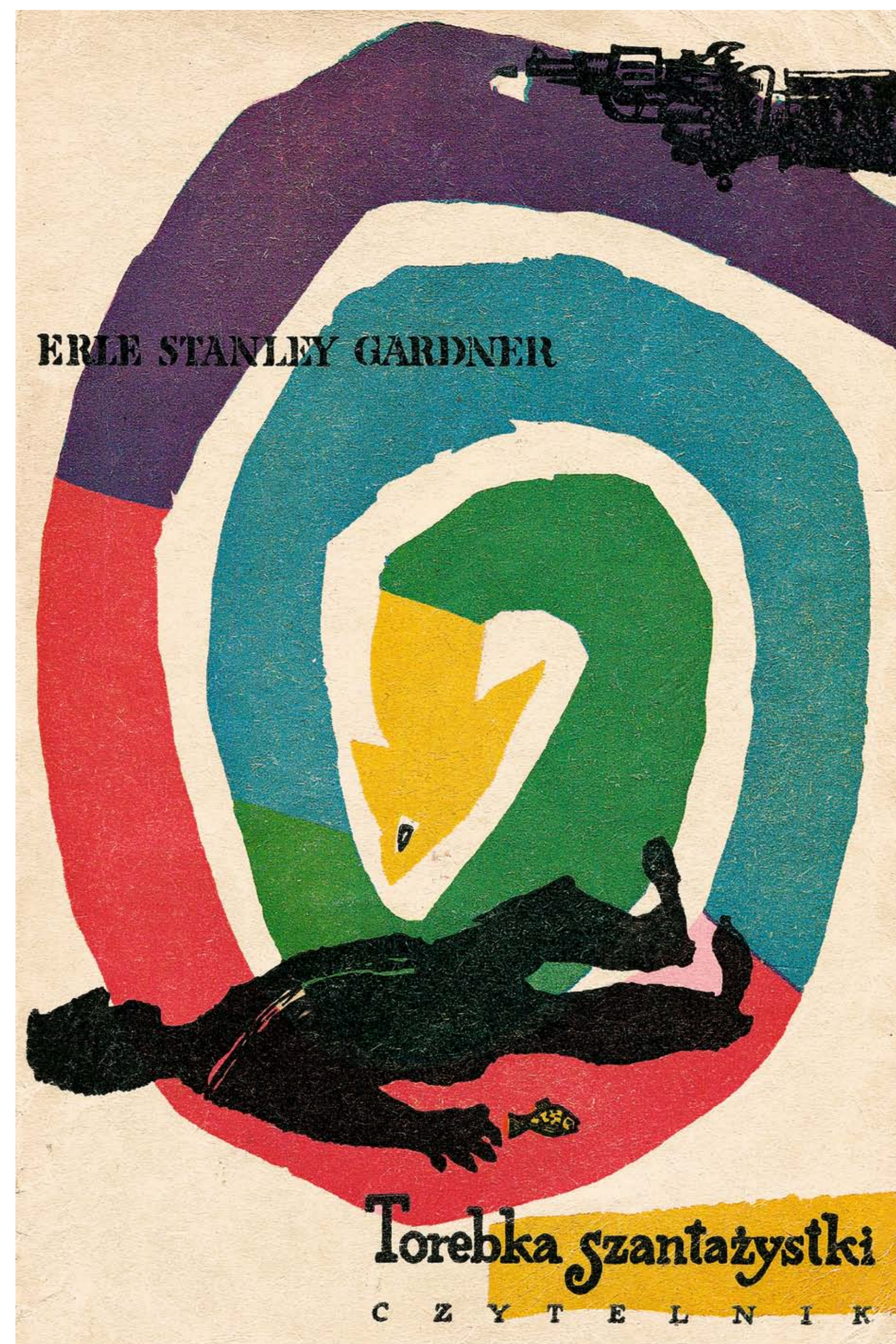
NAJPIERW OKŁADKA!

Janusz Górski

Oddech. Okładki polskich książek z literaturą piękną lat 1955–1960

Jan Młodożeniec
Agata Christie, *Zatrute pióro*
1956

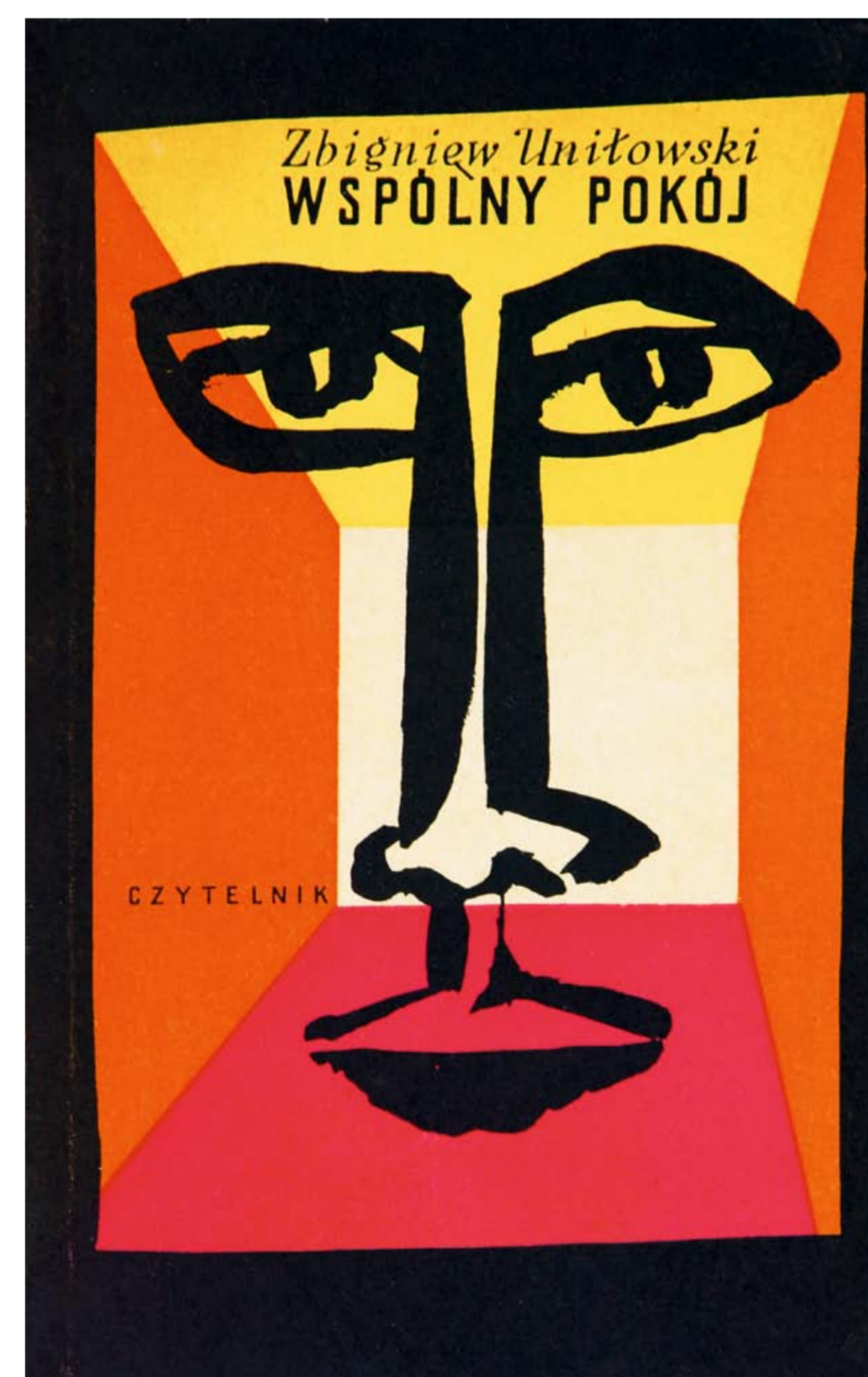
Jan Młodożeniec
Erle Stanley Gardner, *Torebka szantażystki*
1957

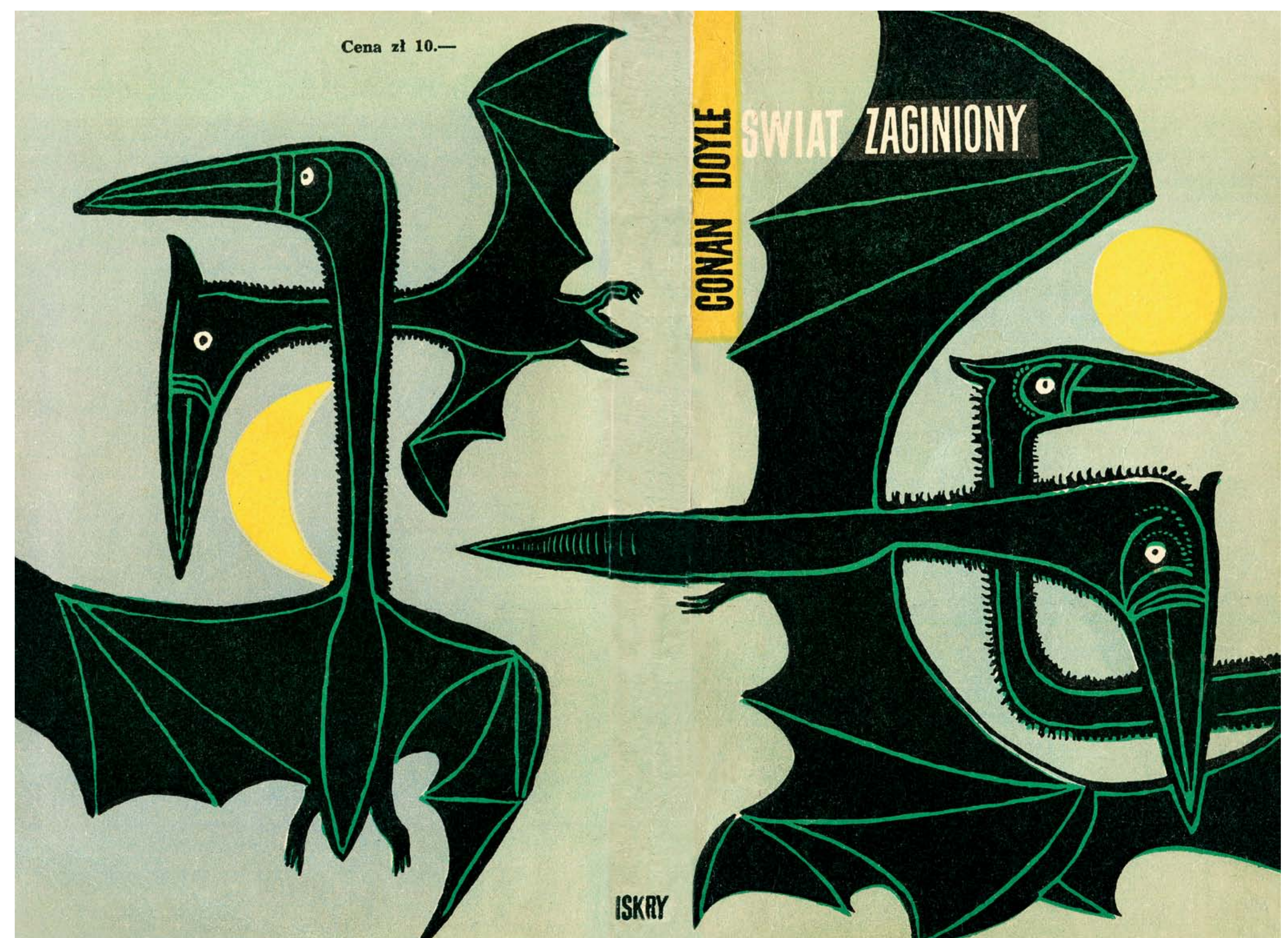
Jan Młodożeniec
Agata Christie, *Pięć małych świnek*
1957

Janusz Stanny
Janusz Meissner, *Wraki*
1956

Marian Stachurski
Zbigniew Uniłowski, *Wspólny pokój*
1956

Janusz Stanny
Conan Doyle, *Świat zaginiony*
1956

Piotr Sitkiewicz

Nasza mała kontestacja. Okładki polskich książek z literaturą piękną w latach 1960–1970

W okresie naszej małej politycznej stabilizacji sfera projektowania graficznego również przeżywała swoją małą stabilizację – wypracowano nowy język, nauczono się nim płynnie mówić – i przyswoili go sobie niemal wszyscy liczący się projektanci. Ale nie był to okres wielkich odkryć ani rewolucji. Okładka kontestowała wprawdzie cały czas zdobycze swoich poprzedników, a także to, co działo się w projektowaniu na świecie, ale była to kontestacja mała, legalna, zaakceptowana przez władze i czytelników.

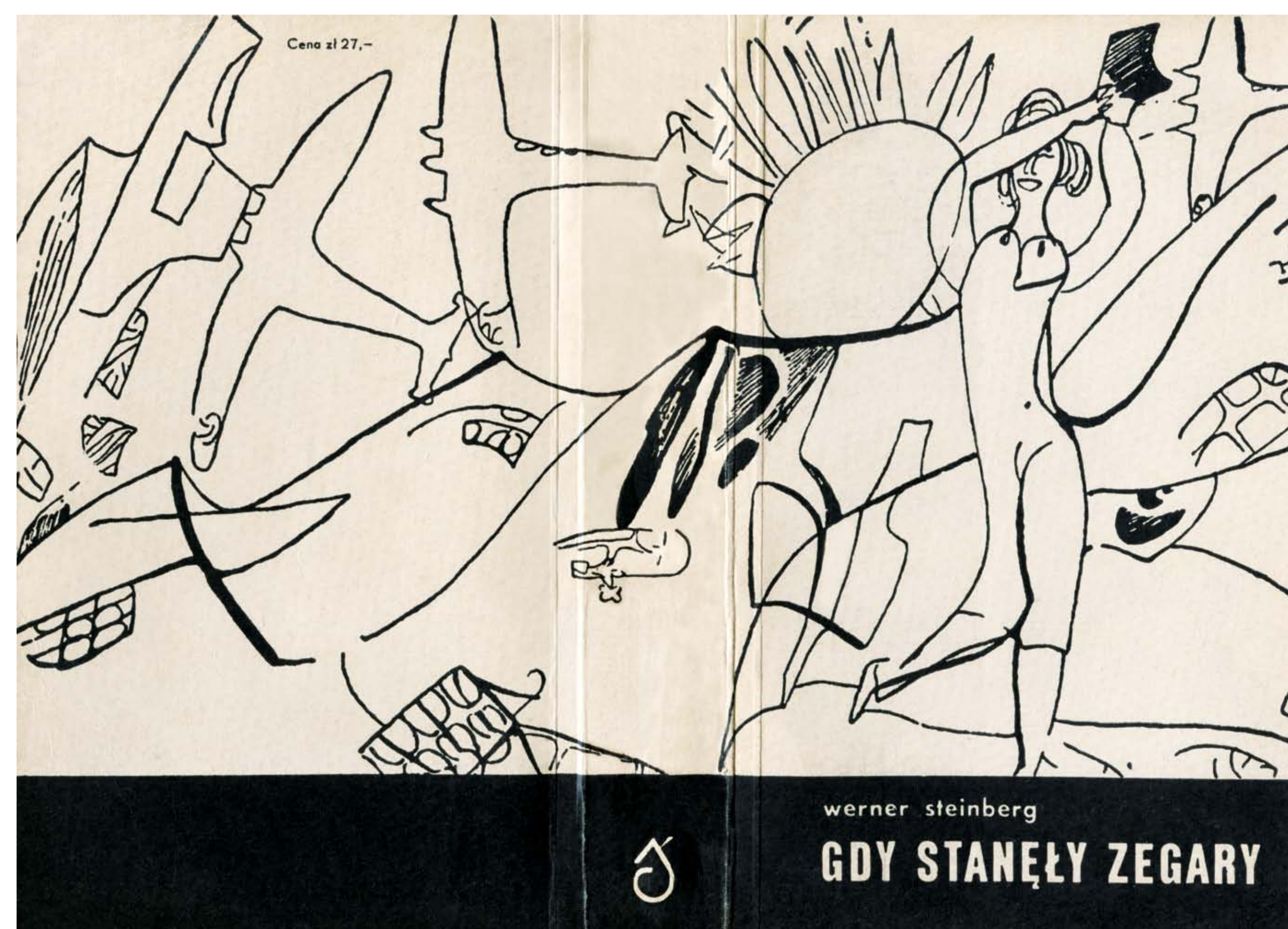
Niestety osłabienie rewolucyjnego ducha spowodowało także upadek. Tak jakby twórcy uznali, że już znaleźli to, co było do odnalezienia, i zapomnieli, że jedynie ciągły rozwój, nieustanne poszukiwanie i odnajdywanie jest warunkiem istnienia sztuki. Także sztuki projektowania.

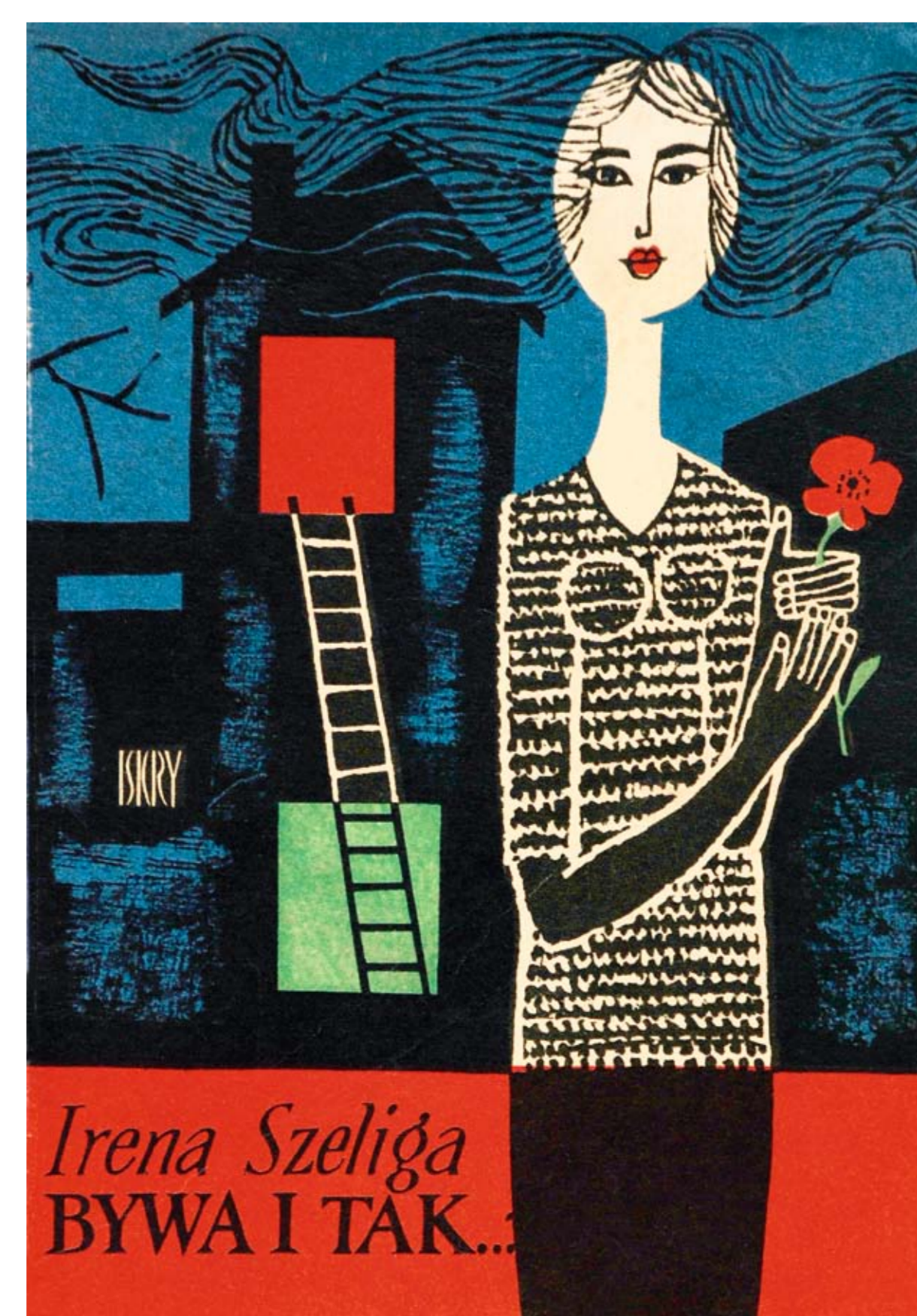
Zbigniew Piotrowski
J. St. Kopczeński i H. Samsonowicz, *Było czy nie było*
1961

Barbara Talarowska
Wiesław Rogowski, *Trója ze sprawowania*
1962

Zdzisław Lachur
Werner Steinberg, *Gdy stanęły zegary*
1961

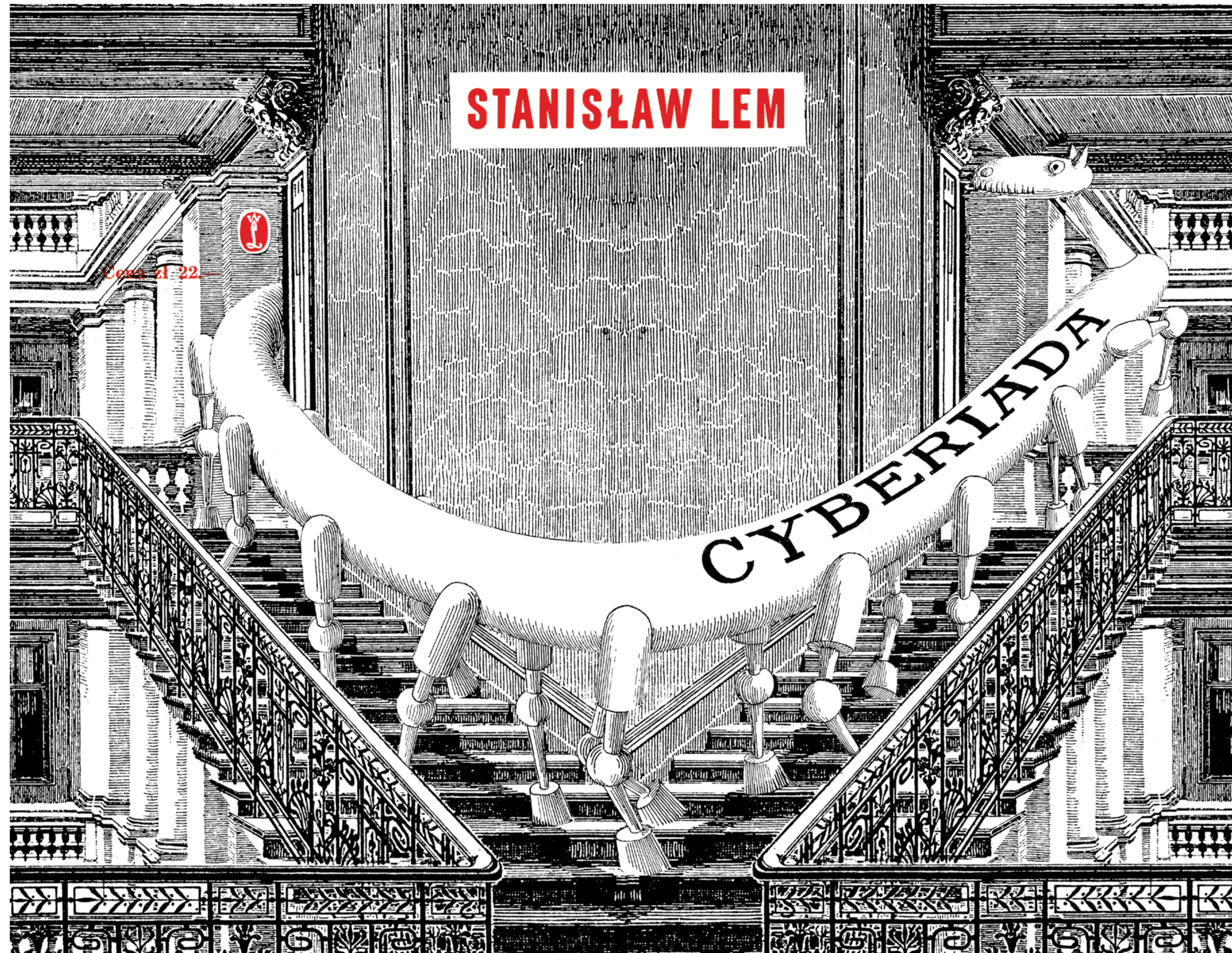
Marian Stachurski
Irena Szeliga, *Bywa i tak...*
1961

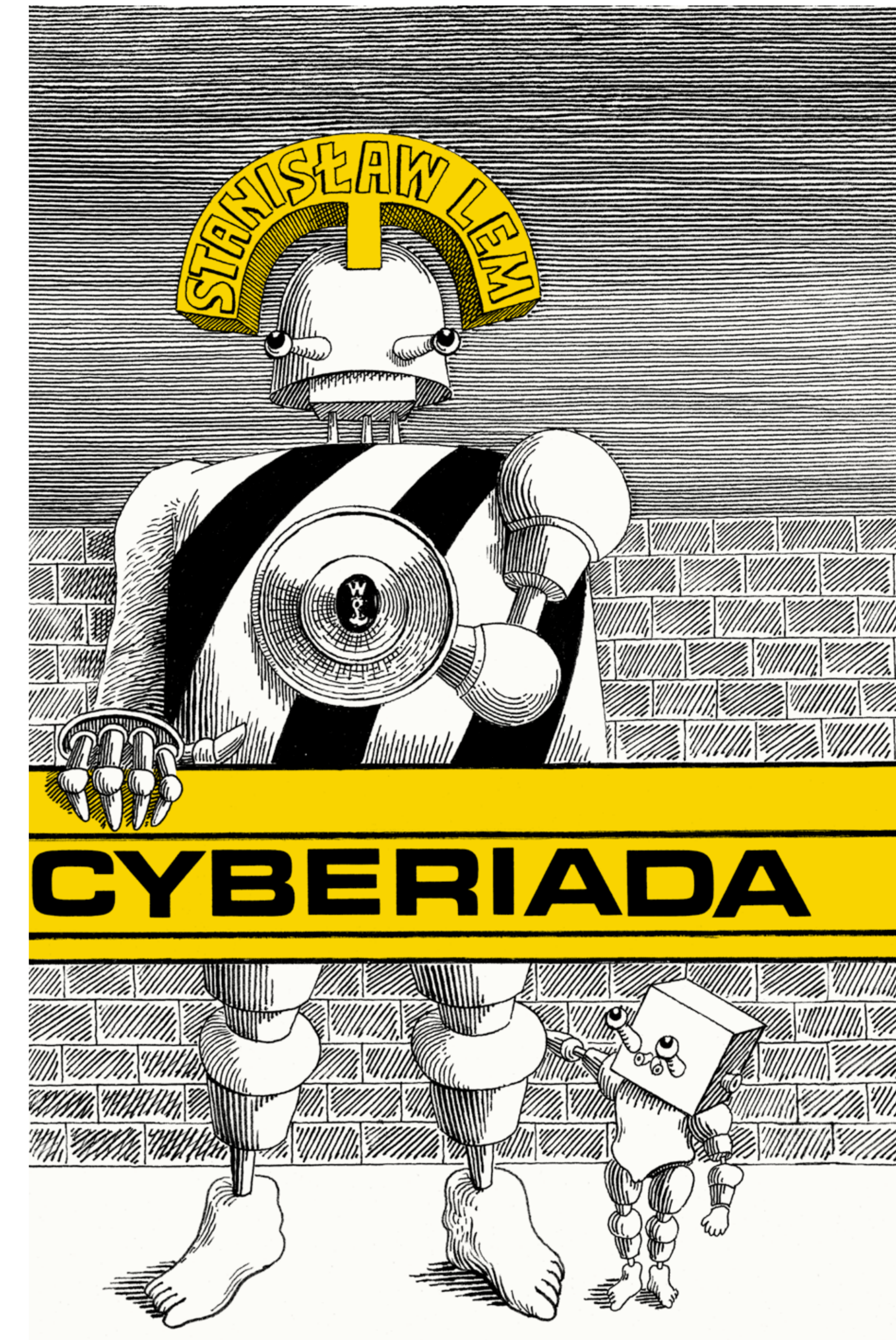
Ewa Fryszak
Julio Cortazar, *Tajemna broń*
1967

Piotr Sitkiewicz

Nasza mała kontestacja. Okładki polskich książek z literaturą piękną w latach 1960–1970

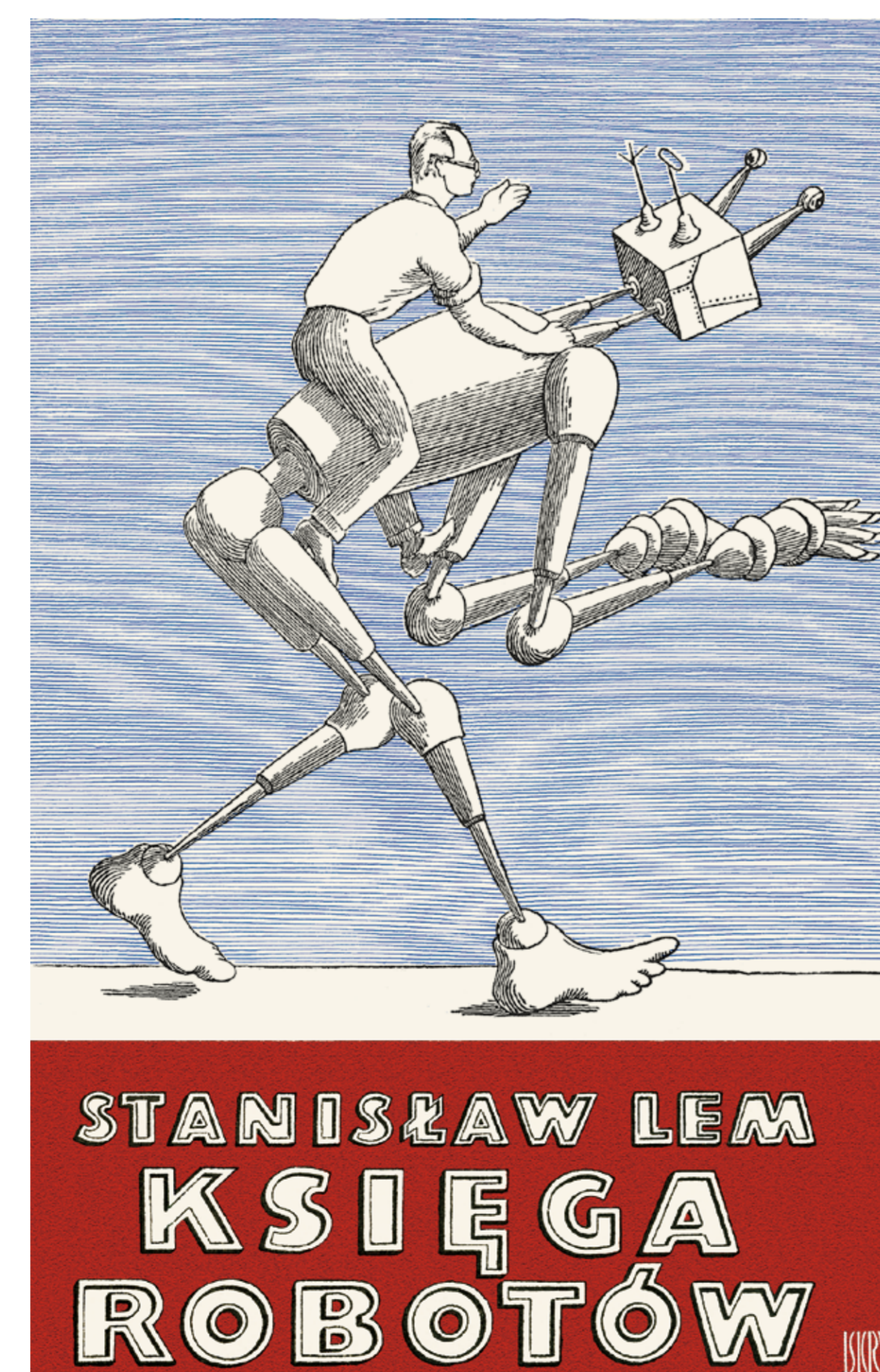
Daniel Mróz
Stanisław Lem, *Cyberiada*
1965

Daniel Mróz
Stanisław Lem, *Cyberiada*
1972

Daniel Mróz
Fantastyczne opowiesci
1961

Daniel Mróz
Stanisław Lem, *Księga robotów*
1961

Mirosław Pokora
I. Jefremow, *Mglawica Andromedy*
1963

Piotr Sitkiewicz

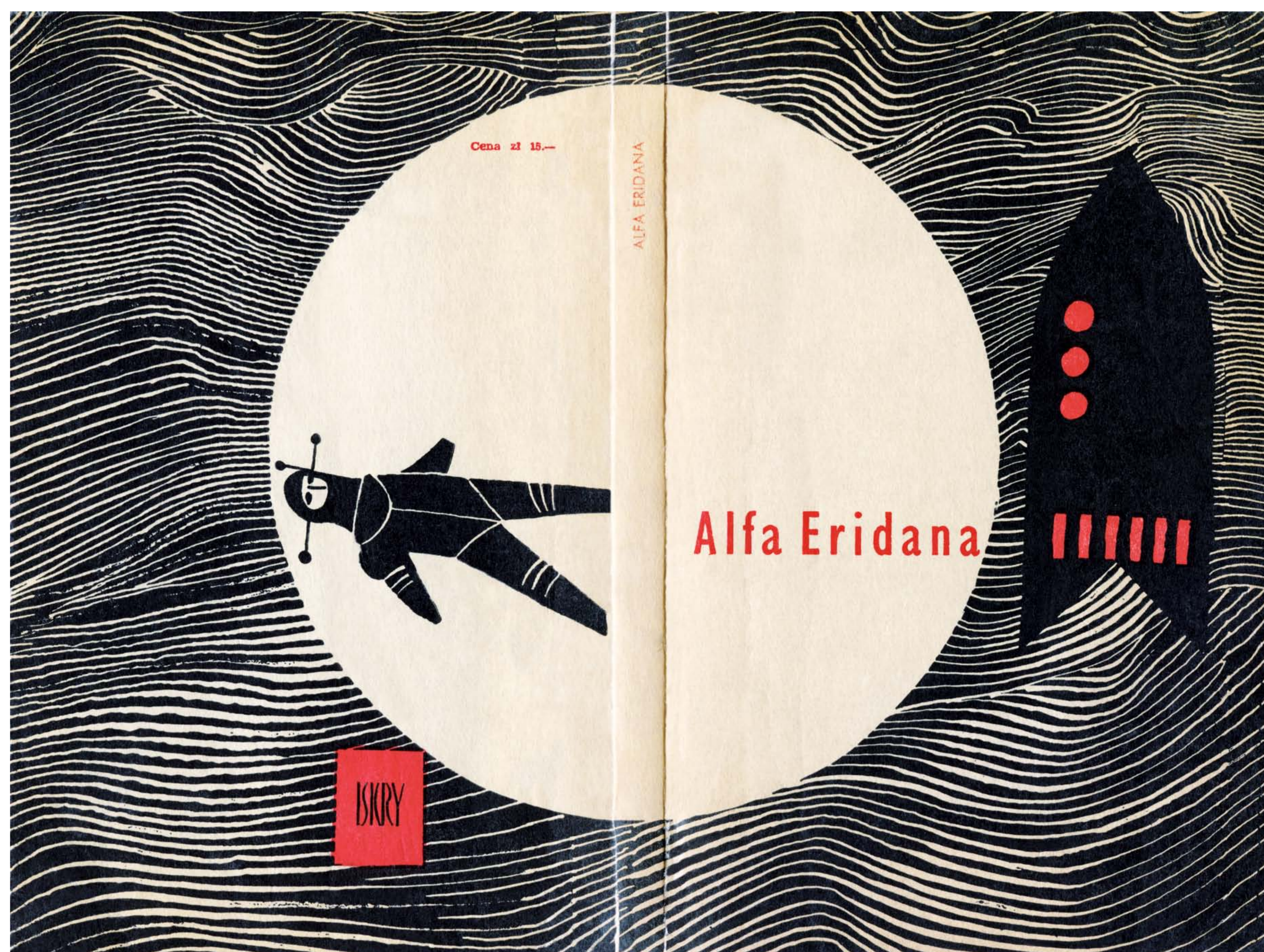
Nasza mała kontestacja. Okładki polskich książek z literaturą piękną w latach 1960–1970

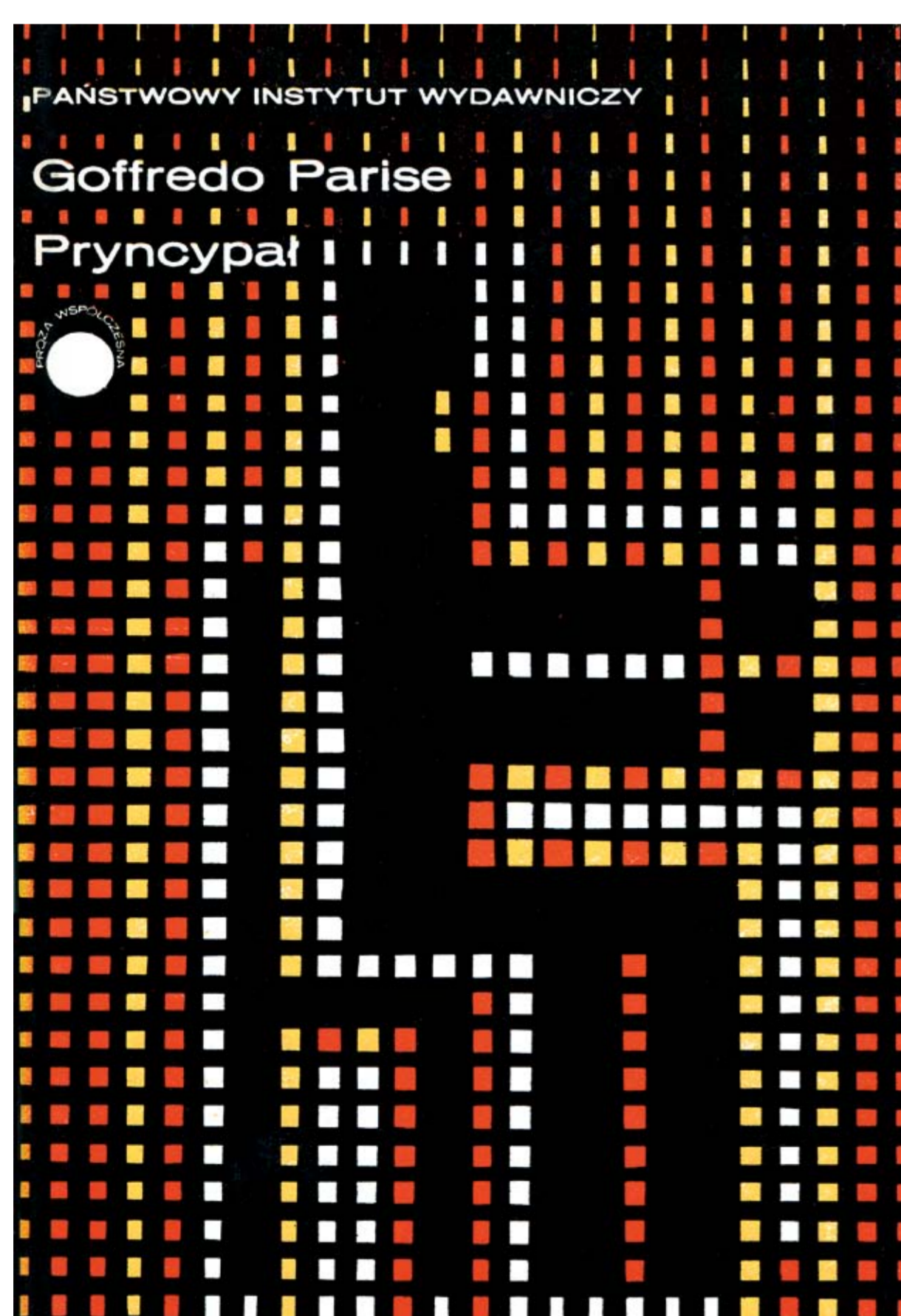
Józef Wilkoń
Pieśń o Cydzie
1970

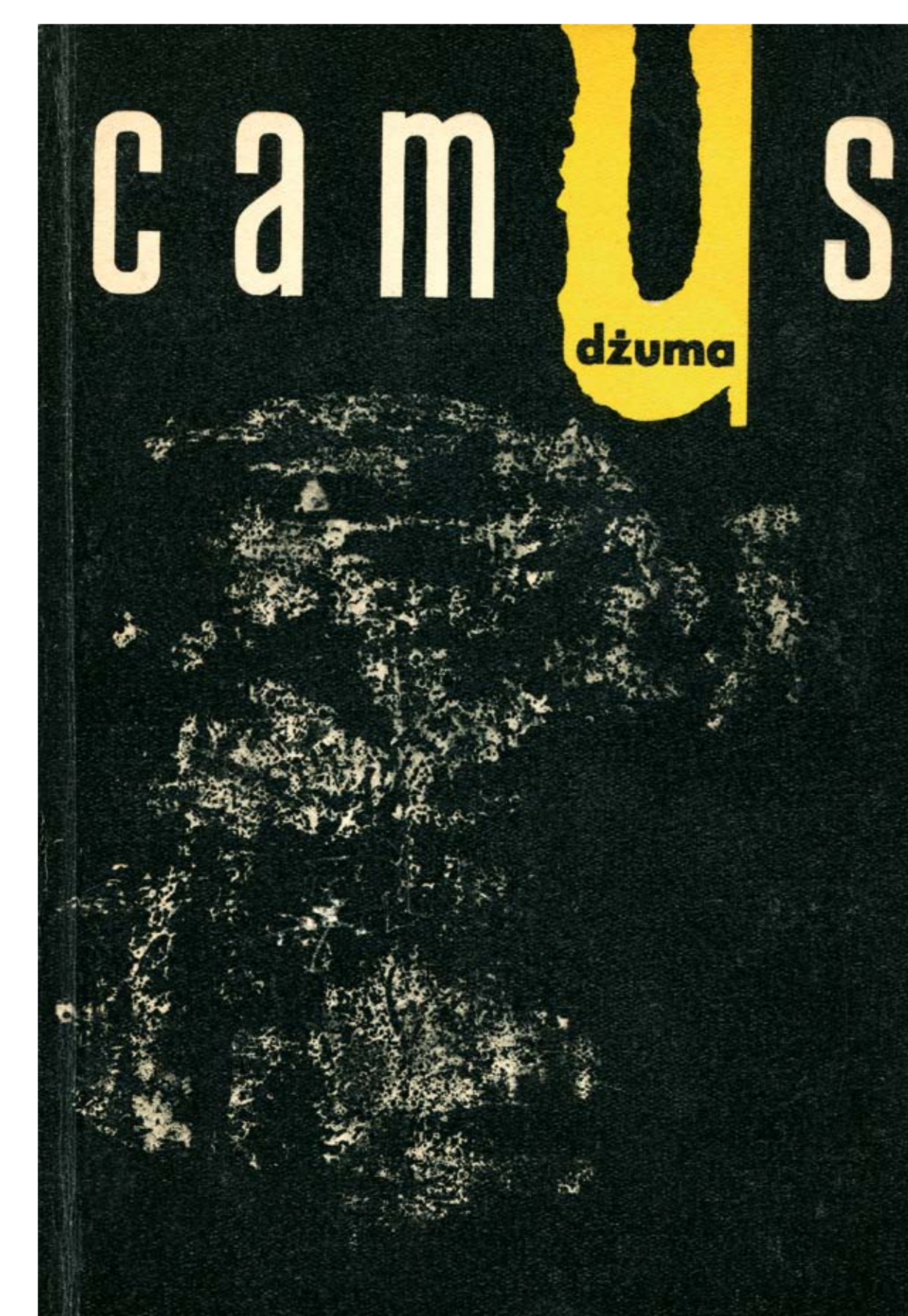
Aleksander Stefanowski
Georges Perec, *Rzeczy*
1967

Janusz Stanny
Alfa Eridana
1962

Jolanta Barącz
Goffredo Parise, *Pryncypał*
1968

Jan Sikora
Albert Camus, *Dżuma*
1967

Janusz Stanny
Biały stożek Alaidu
1961

Anna Machwic-Adamkiewicz

Literatura niepiękna. Okładki polskich książek popularnonaukowych, podręczników, poradników...

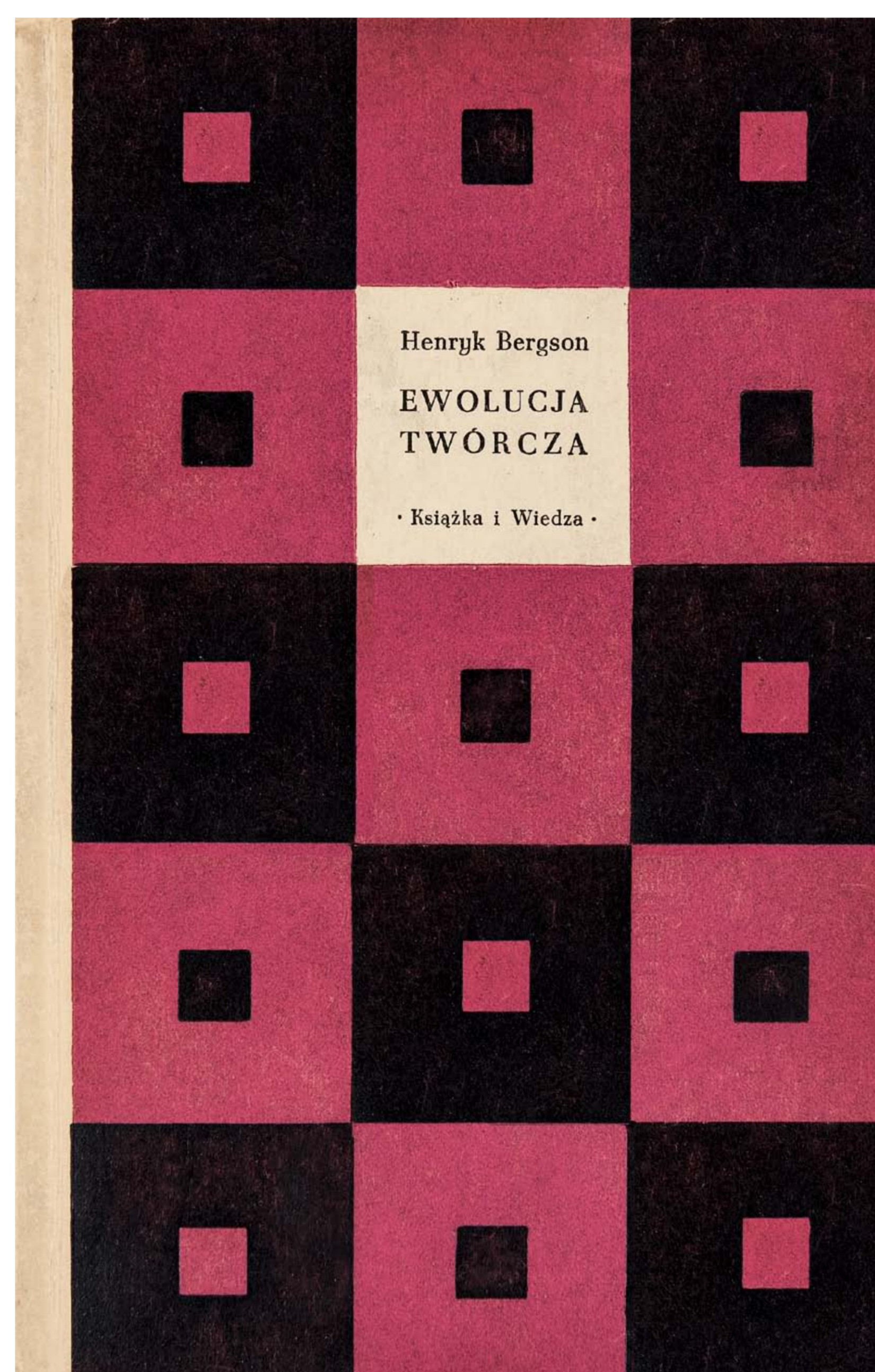
Książki niebeletrystyczne mogły liczyć na znakomitą oprawę graficzną. Normą było zatrudnianie grafików i typografów, których kreatywność i doskonała znajomość rzemiosła szły ramię w ramię z profesjonalizmem zecerów, korektorów i introligatorów. W wyniku tej współpracy powstawały książki piękne, wyjątkowe, a przy tym funkcjonalne i adresowane do konkretnego odbiorcy. Można było je znaleźć w wielu polskich domach, a poprzez ich okładki projektanci prowadzili edukację estetyczną w codziennym otoczeniu czytelników.

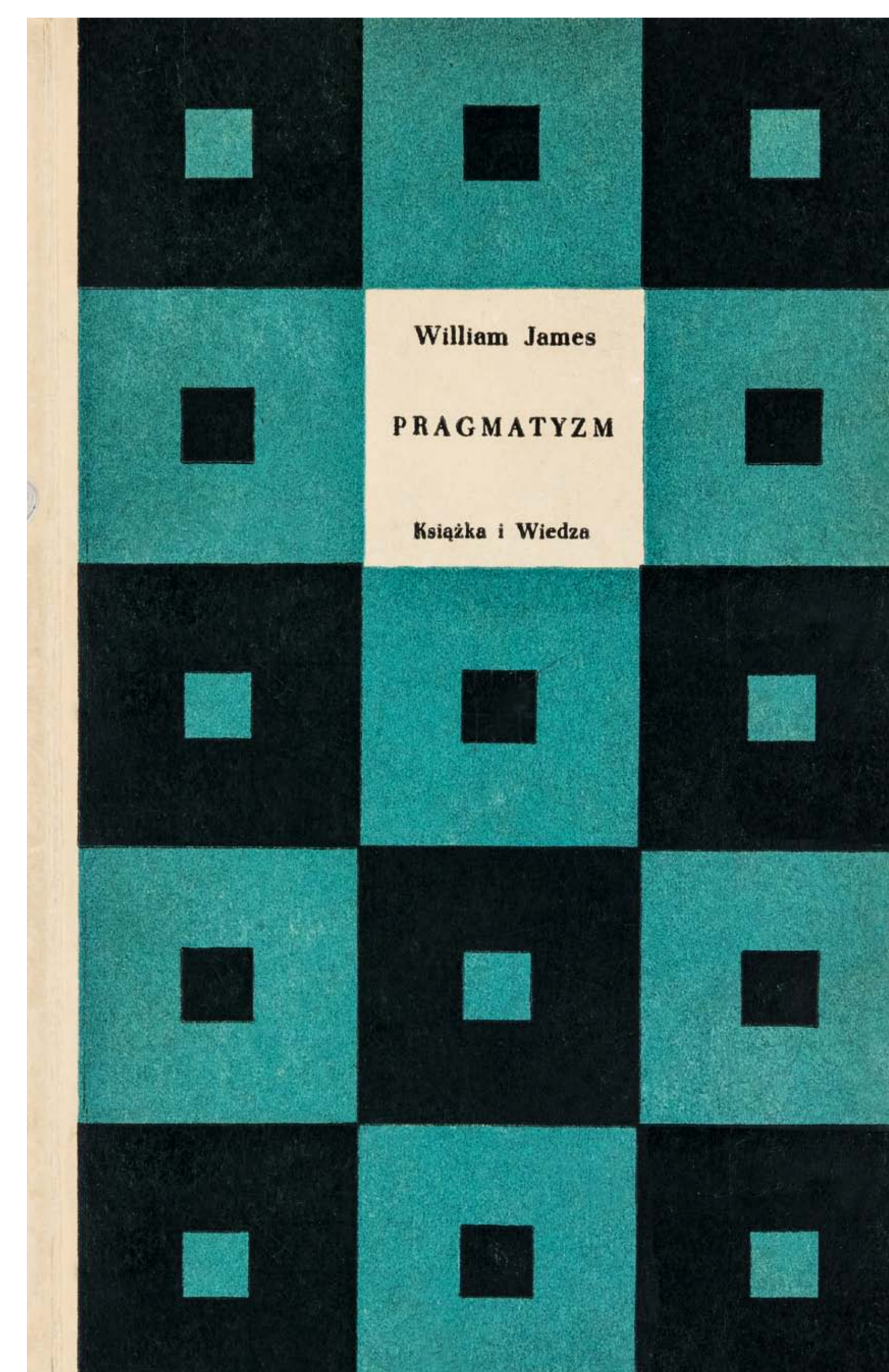
Bohdan Butenko
Ferdynand Knobloch, *Nerwica i ty*
1963

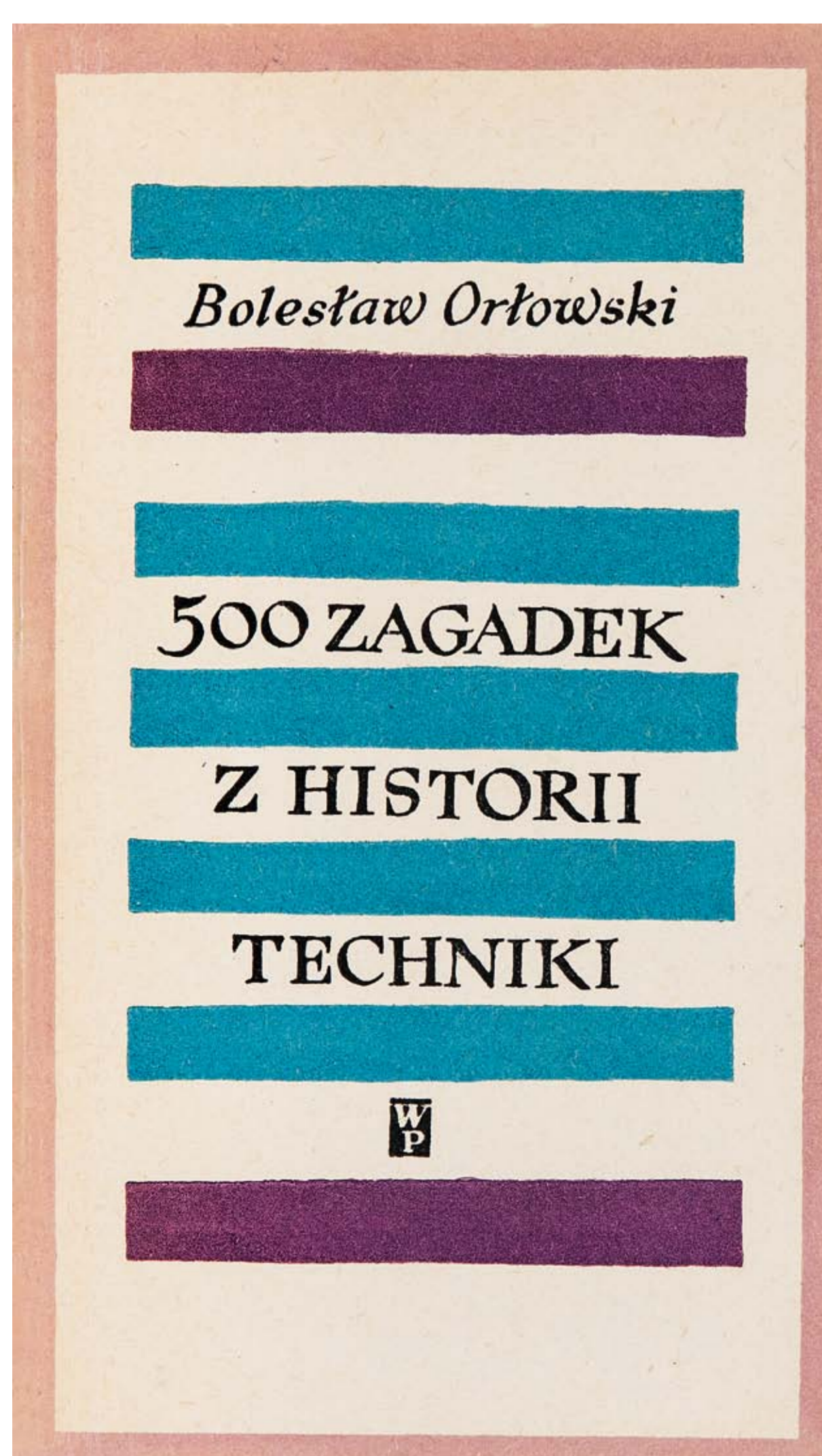
Janusz Grabiński
Józef Lenart, *Portret z diamentów*
1966

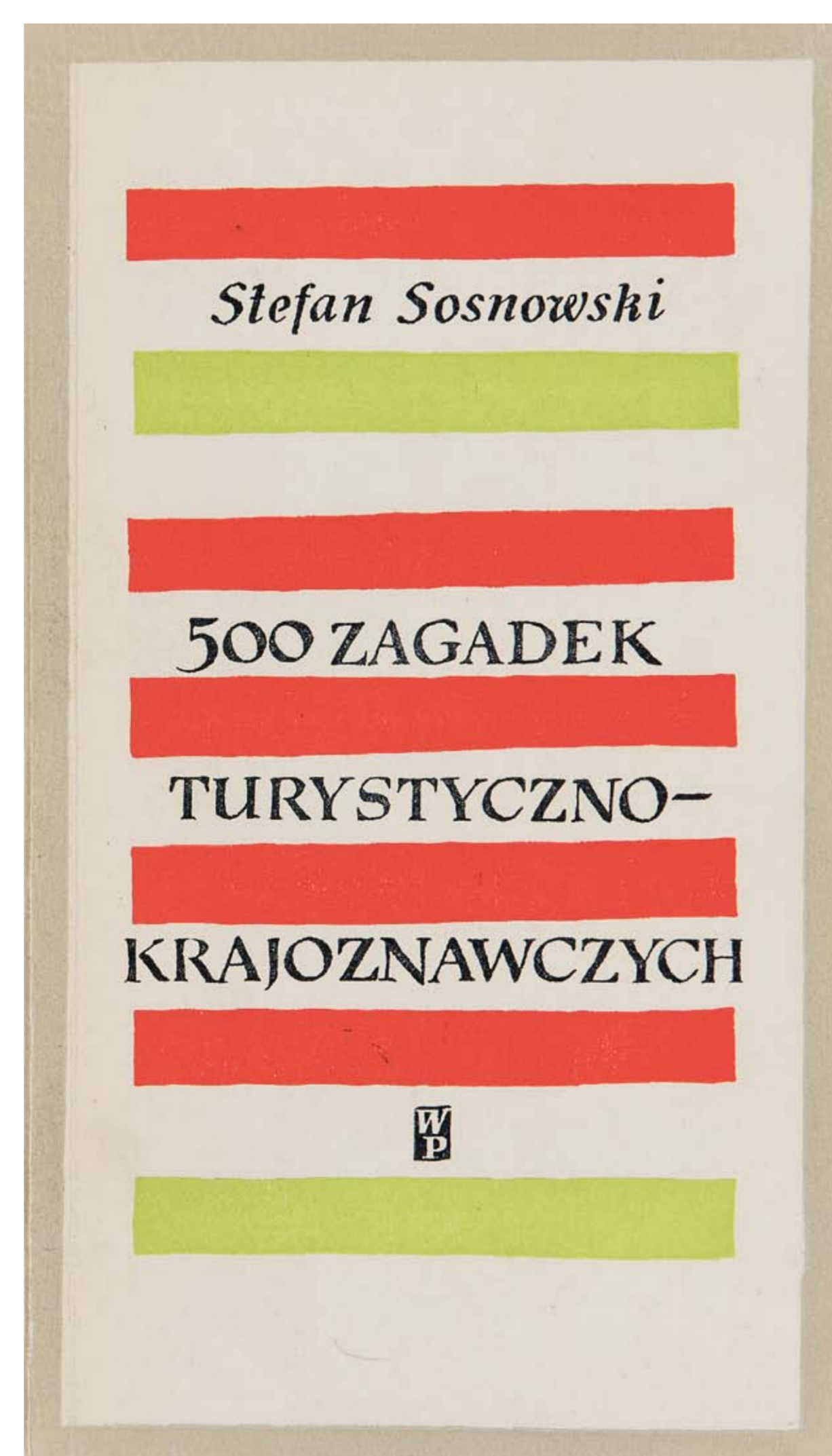
Jan Młodożeniec
Henryk Bergson, *Ewolucja twórcza*
1957

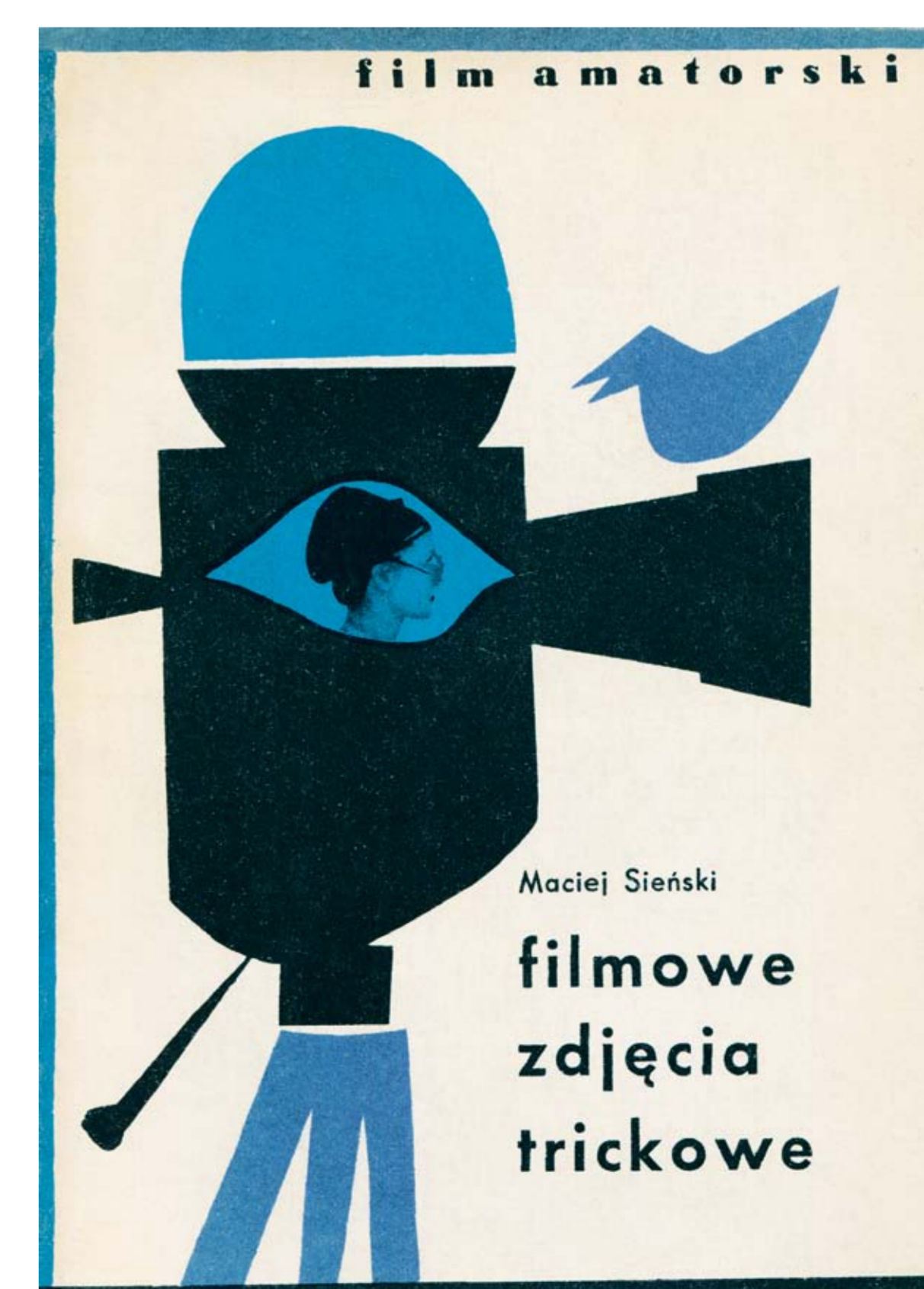
Jan Młodożeniec
William James, *Pragmatyzm*
1957

Władysław Brykczyński
Bolesław Orłowski, *500 zagadek z historii techniki*
1965

Władysław Brykczyński
Stefan Sosnowski, *500 zagadek turystyczno-krajoznawczych*
1963

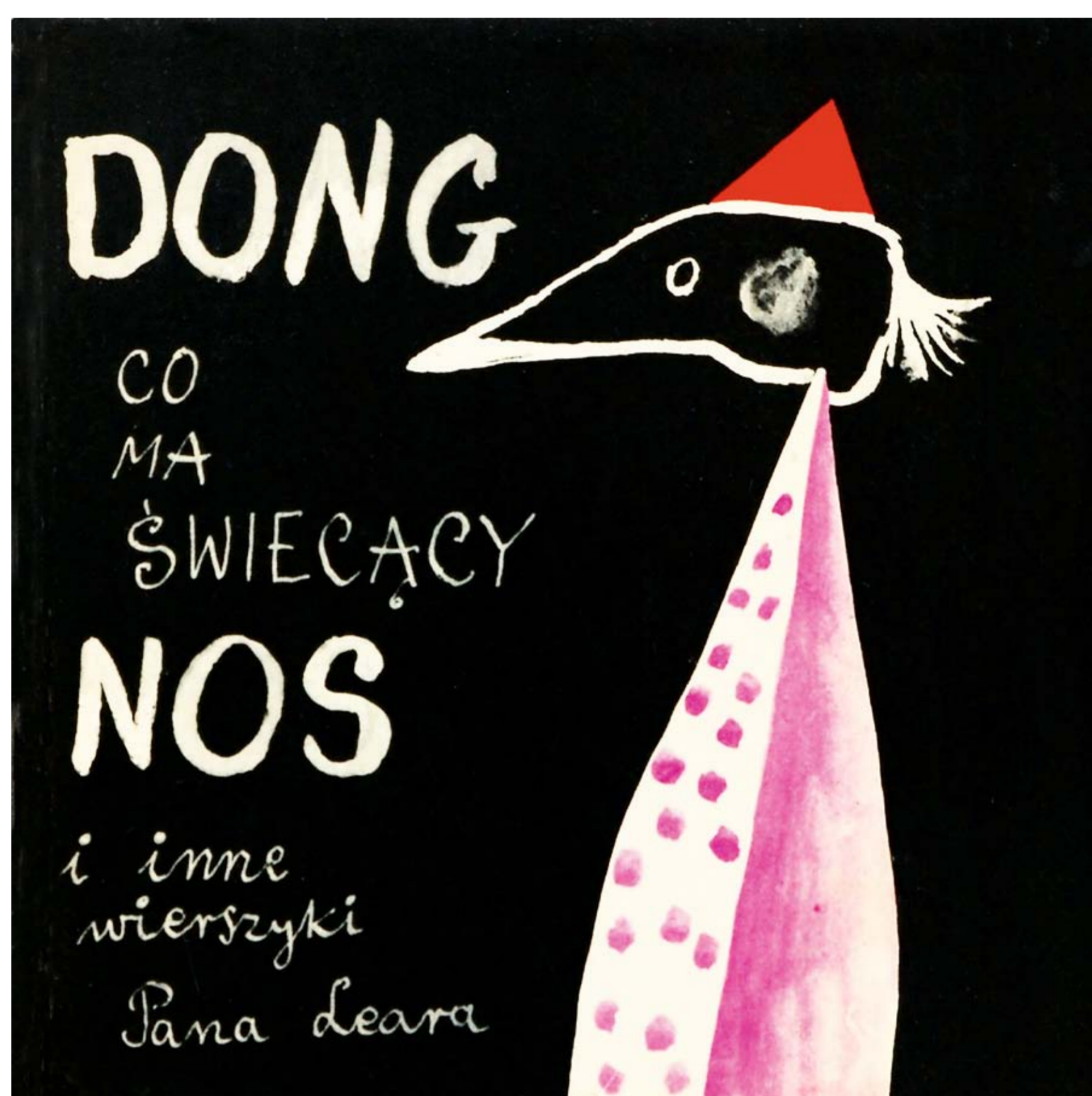
Józef Wilkoń
Maciej Sieński, *Filmowe zdjęcia trickowe*
1966

Anita Wincencjusz-Patyna

Sezamie, otwórz się! Okładki polskich książek dla dzieci

Literatura dziecięca i młodzieżowa ze swej natury domaga się bogatej szaty graficznej, przekładającej się na dużą liczbę sporych ilustracji (na przykład całe rozkładówki zmierzające w stronę współcześnie pojmowanej książki obrazkowej).

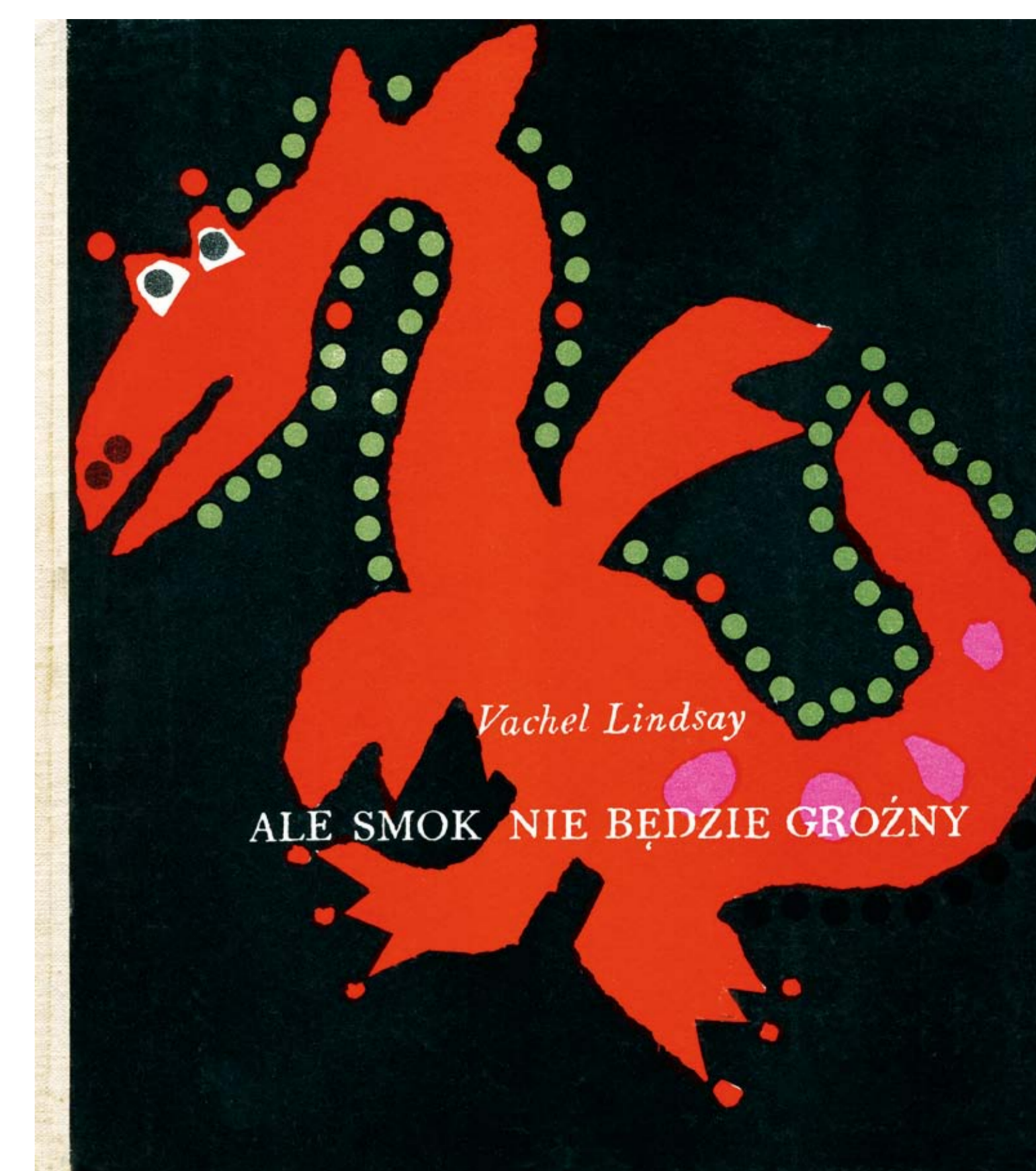
Okładka stanowi swoisty portal, przez który młody czytelnik wkracza do świata wykreowanego w wyobraźni autora, jest jak lustro Alicji, po którego drugiej stronie czekają go najróżniejsze odkrycia i fascynacje, czasem na resztę życia. Nie dziwi więc uwaga, jaką okładce poświęcali artyści współtworzący oblicze „polskiej szkoły ilustracji”.

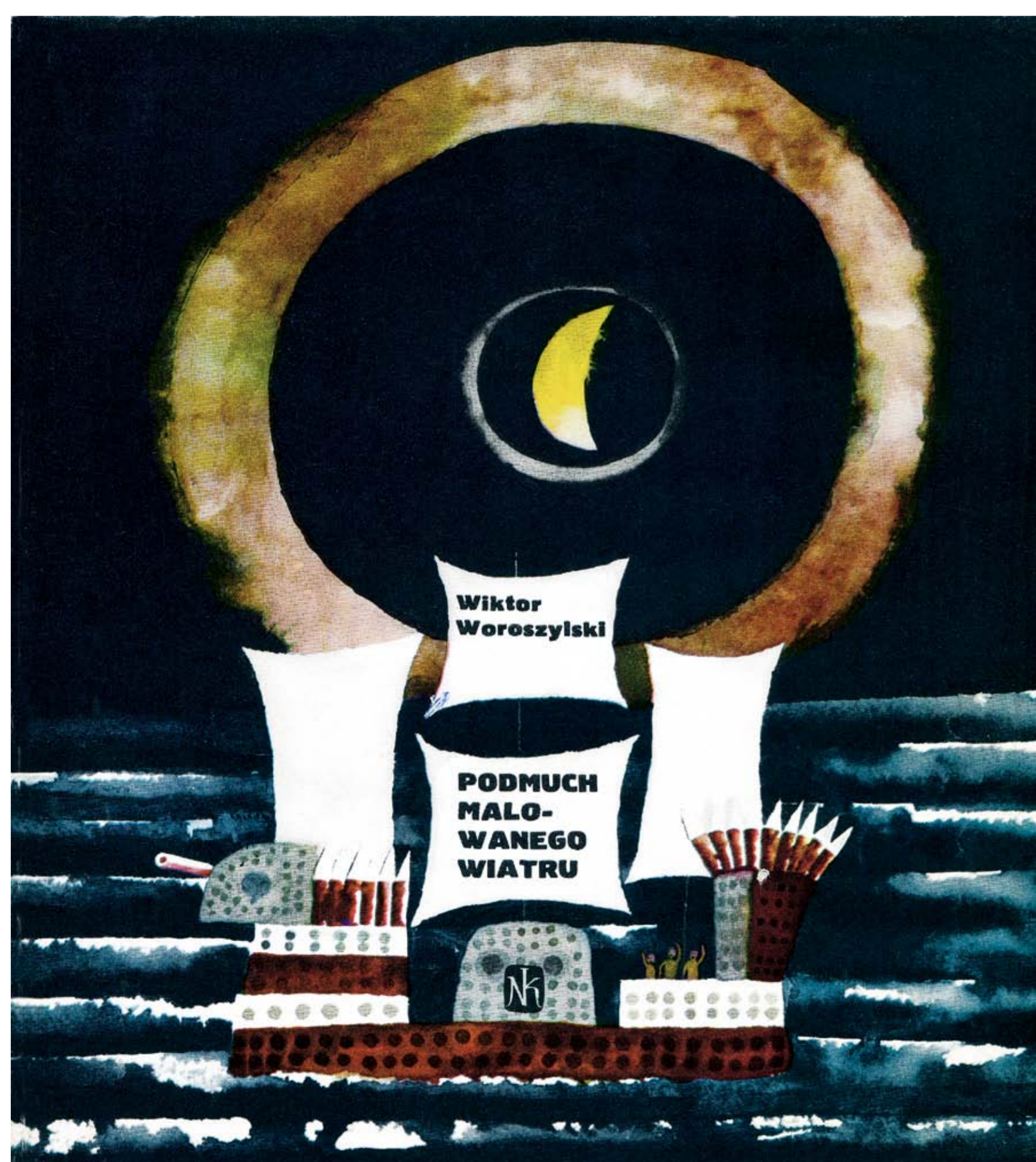
Bohdan Butenko
Edward Lear, *Dong co ma świecący nos*
1961

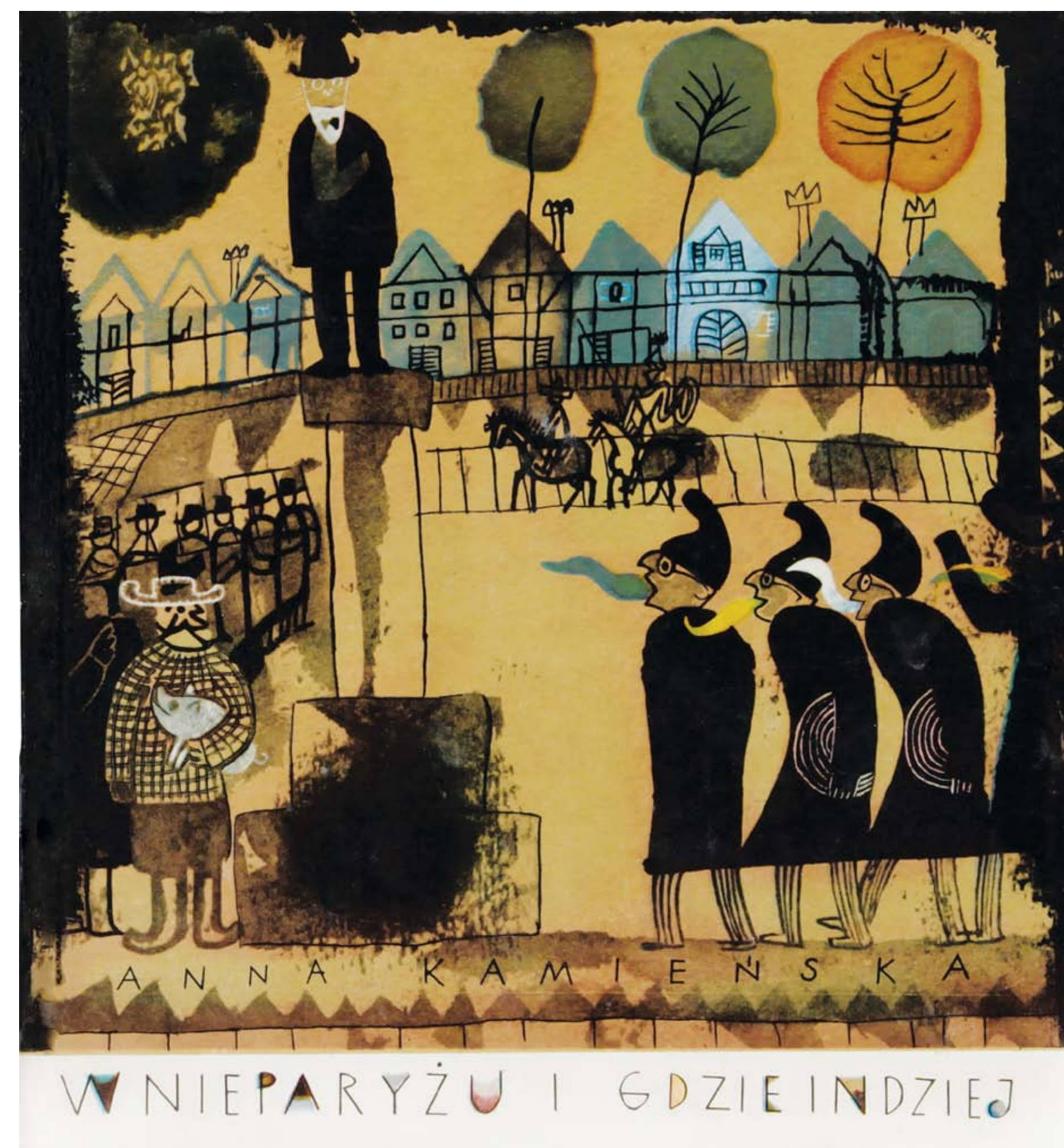
Maria Uszacka
Jan Brzechwa, *Pali się!*
1969

Janusz Stanny
Vachel Lindsay, *Ale smok nie będzie groźny*
1969

Elżbieta i Marian Murawscy
Wiktor Woroszyński, *Podmuch małego wiatru*
1965

Józef Wilkoń
Anna Kamińska, *W Nieparyżu i gdzie indziej*
1967

Józef Wilkoń
Wiktor Woroszyński, *Dużo śmiechu, trochę smutku to historia o mamutku*
1961

Anita Wincencjusz-Patyna

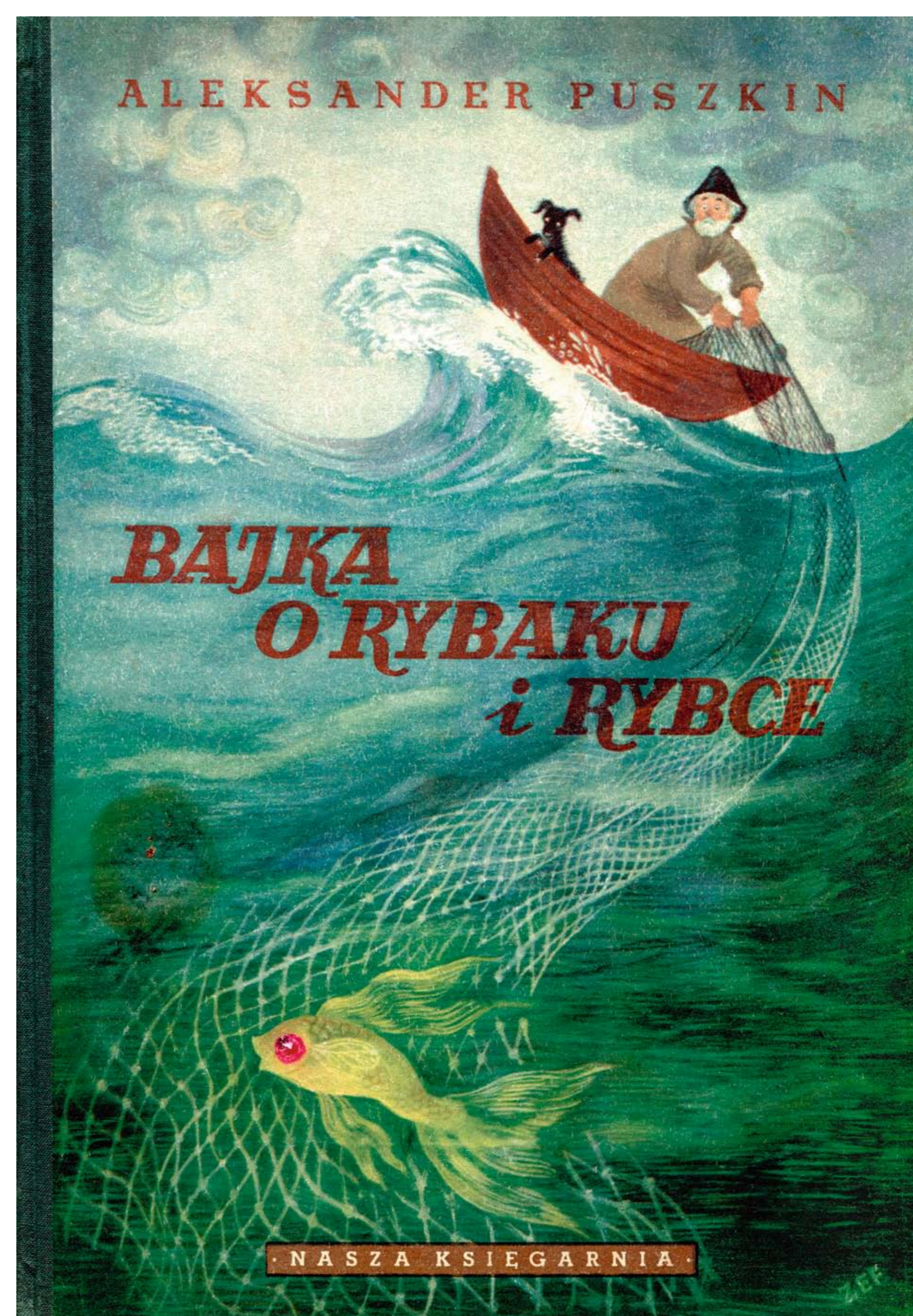
Sezamie, otwórz się!
Okładki polskich
książek dla dzieci

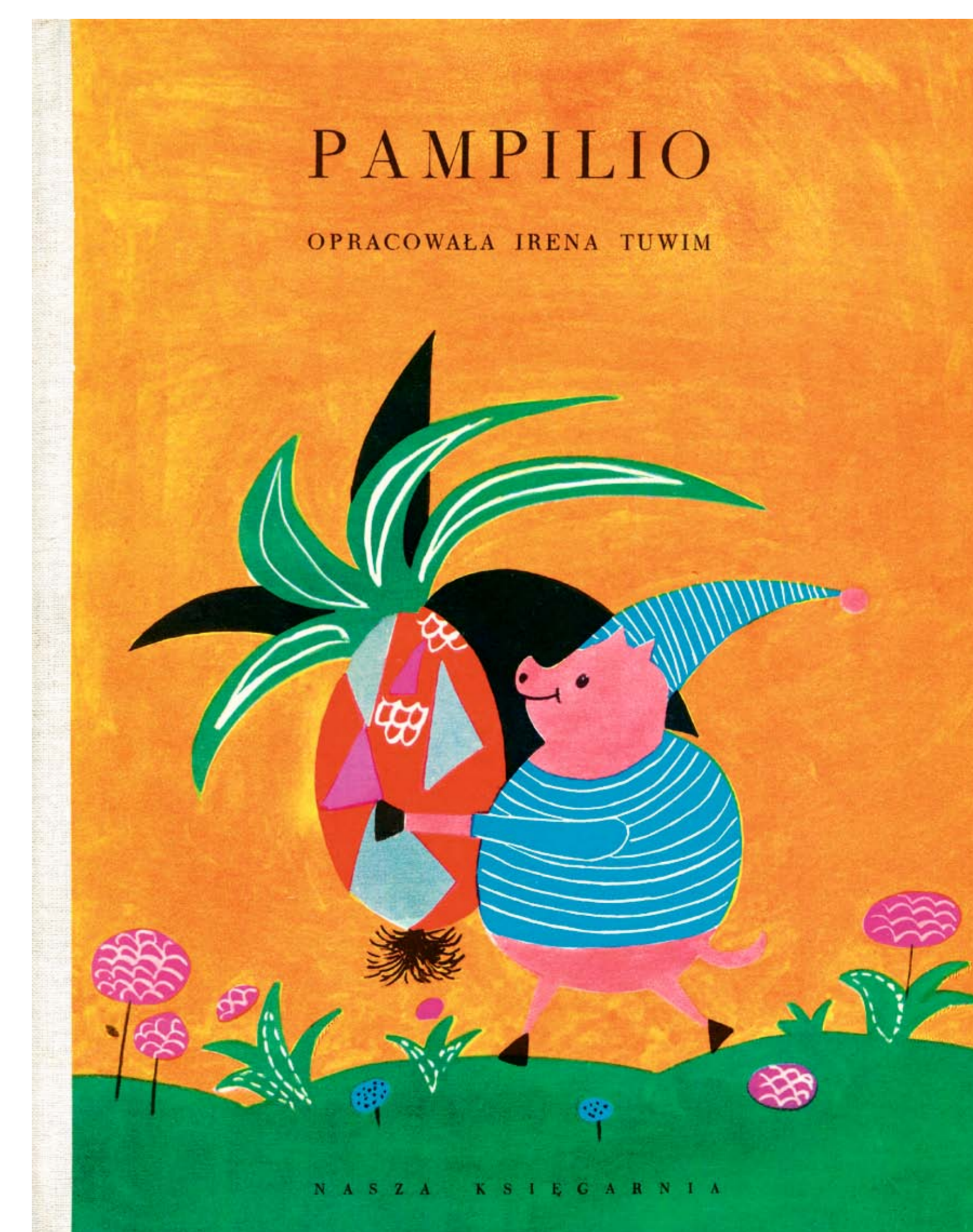
Jan Marcin Szancer
C. Colloidi, *Pinokio*
1954

Janusz Stanny
Wanda Chotomska, *Dzień dobry, królu Zygmuncie!*
1973

Zofia Fijałkowska
Aleksander Puszkina, *Bajka o rybaku i rybce*
1956

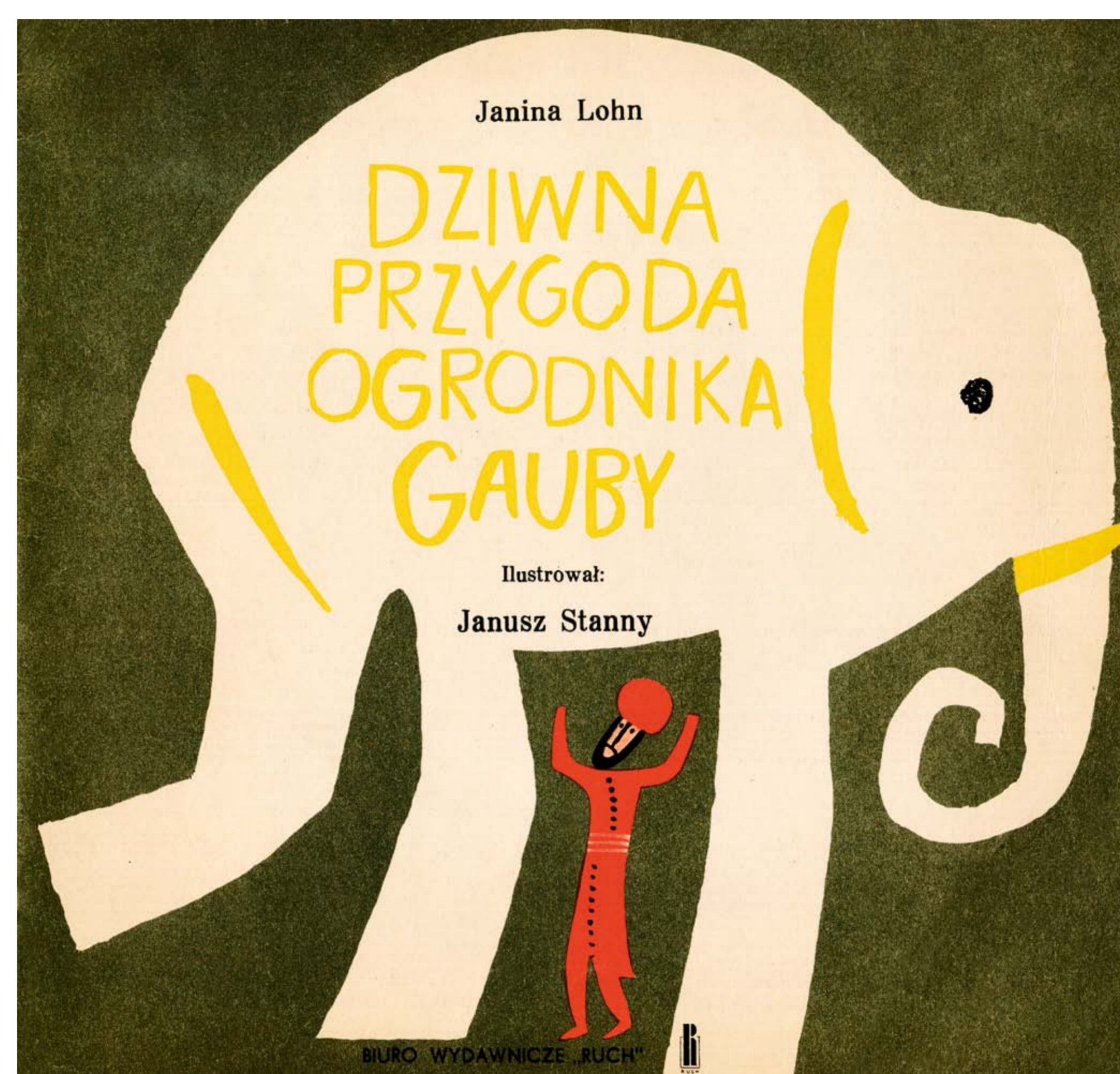
Ignacy Witz
Irena Tuwim, *Pampilio*
1962

Anita Wincencjus-Patyna

Sezamie, otwórz się!
Okładki polskich książek dla dzieci

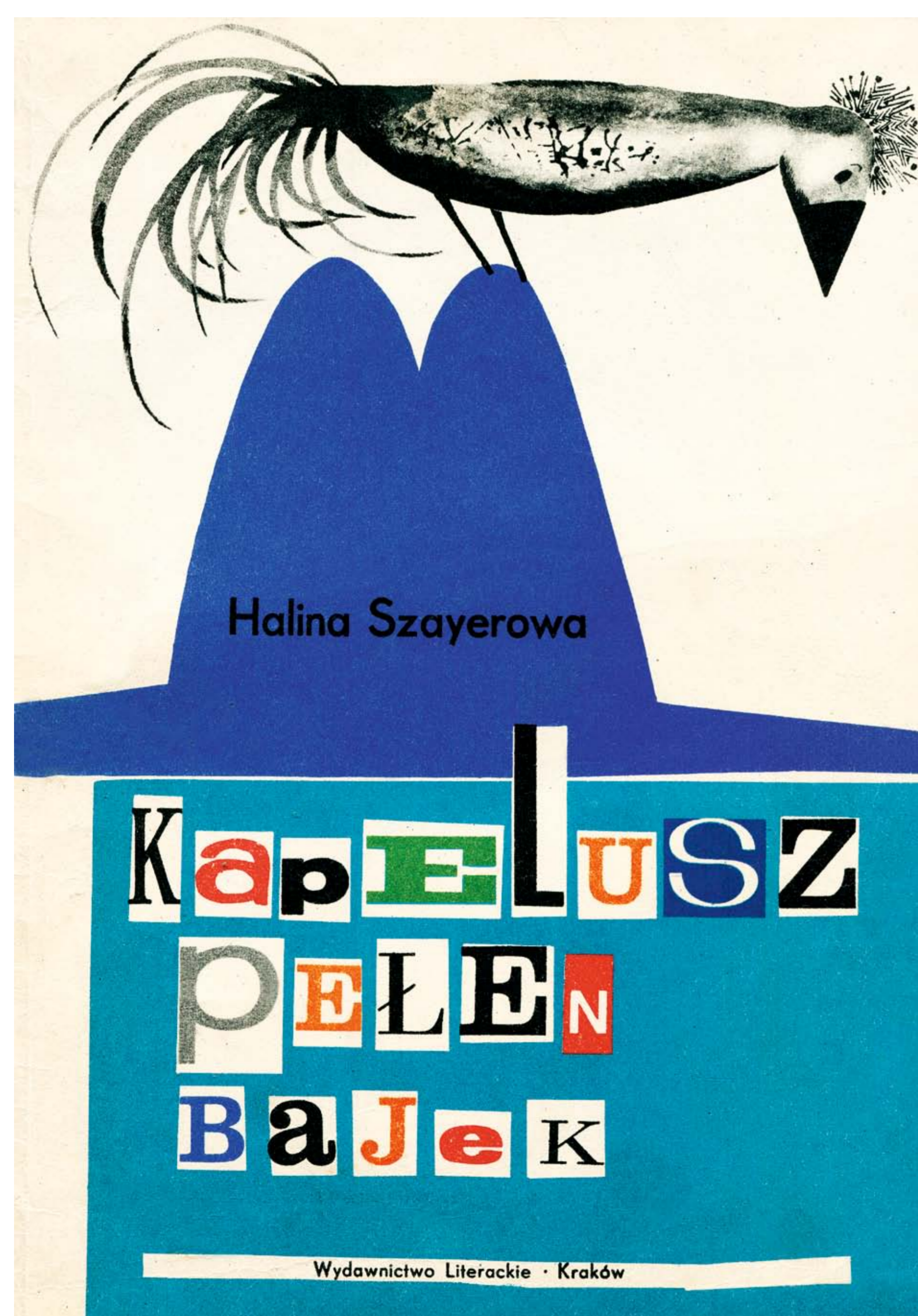
Juliusz Makowski
Tadeusz Kubiak, *Nasza podróż*
1963

Janusz Stanny
Janina Lohn, *Dziwna przygoda ogrodnika Gauby*
1967

Jerzy Srokowski
Erich Kästner, *Latająca klasa*
1967

Barbara Gawdzik-Brzozowska
Halina Szayerowa, *Kapelusz pełen bajek*
1969

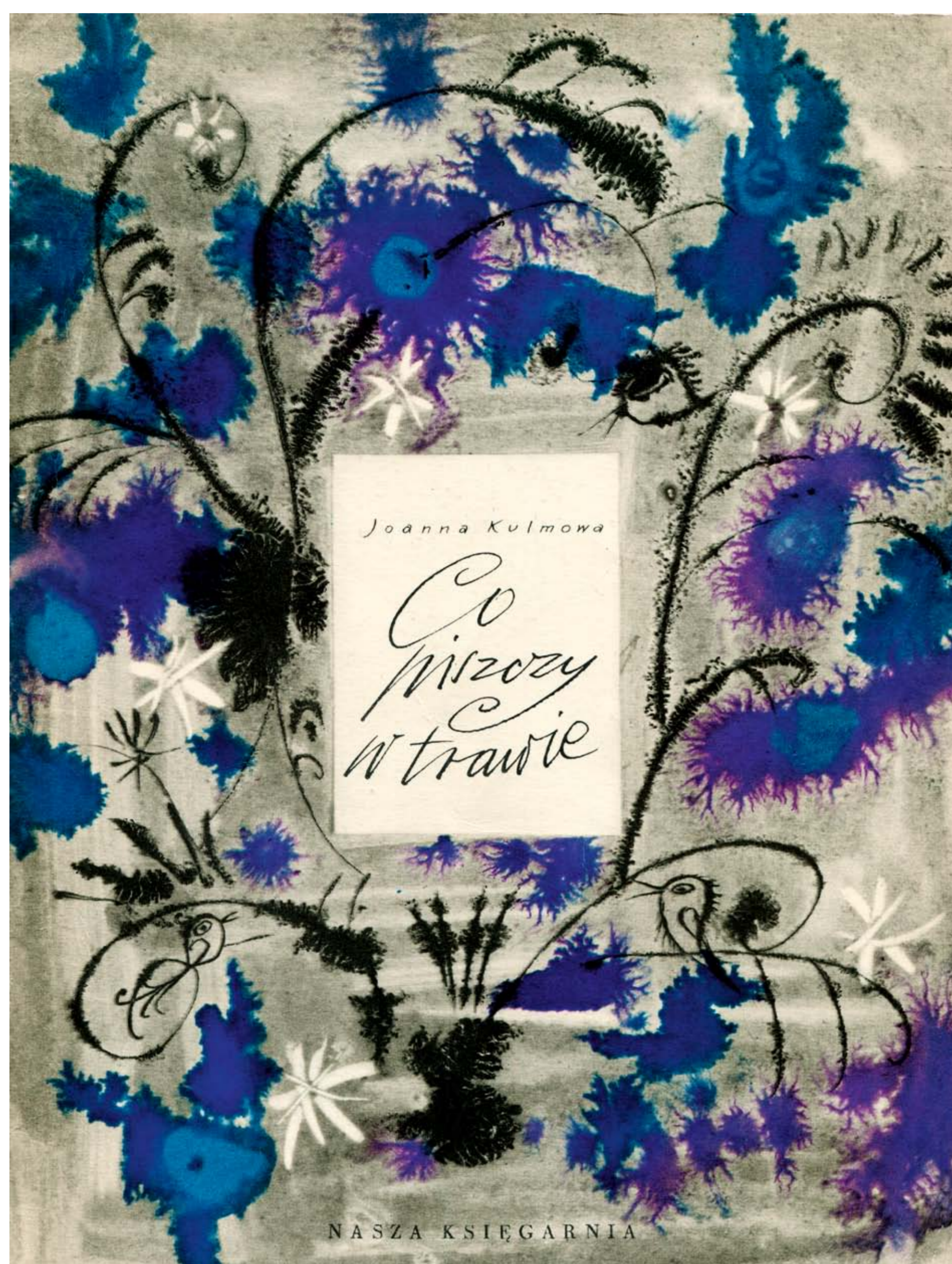
Adam Kilian
Anna Kamińska, *Zajęczy pałac*
1963

Adam Kilian
Anna Kamińska, *Dębowa kołyska*
1968

Anita Wincencjusz-Patyna

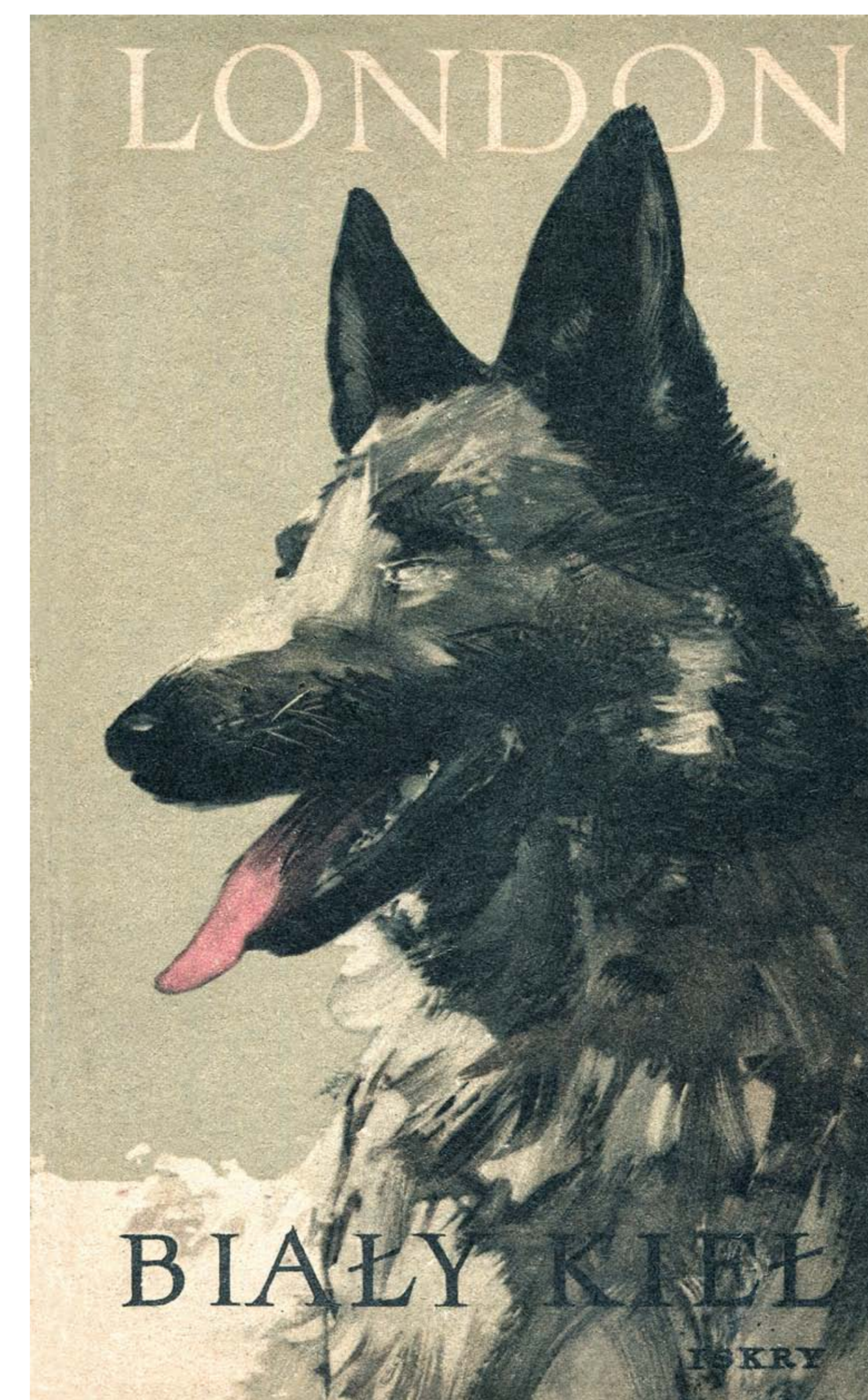
Sezamie, otwórz się!
Okładki polskich książek
dla dzieci

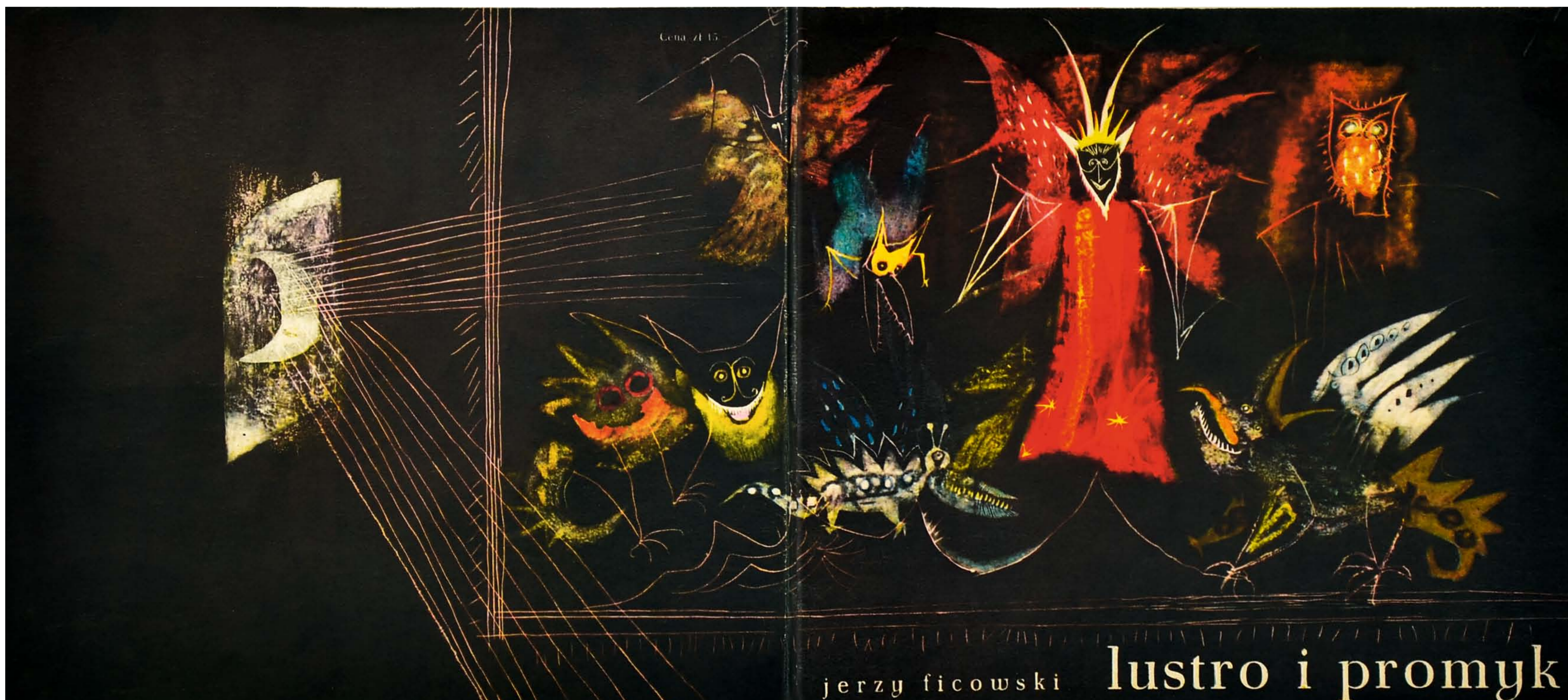
Józef Wilkoń
Joanna Kulmowa, *Co piszczy w trawie*
1961

Janusz Grabiński
T.S. Eliot, *Wiersze o kotach*
1970

Janusz Grabiński
Jack London, *Biały kiel*
1955

Józef Wilkoń
Jerzy Ficowski, *Lustro i promyk*
1966

Ewa Repucho

Zgodność i użyteczność. O projektach okładek Leona Urbańskiego

Leon Urbański (1926–1998), znawca książki i jeden z najwybitniejszych typografów drugiej połowy XX wieku, zawsze powtarzał, że dobrze zaprojektowana edycja musi być spójną całością, a wszystkie jej części składowe powinny być zgodne, czyli harmonijnie dopasowane.

Każdą pracę rozpoczynał od dokładnego poznania treści książki. Interesowała go zawsze szersza perspektywa, między innymi kulturowe konteksty powstania utworu.

Jednocześnie priorytetowe znaczenie miała dla Urbańskiego użyteczność projektu – jego przejrzystość i komunikatywność. Dobra okładka nie powinna zawierać elementów zbędnych, zakłócających klarowność przekazu. Okładka nie była jednak najważniejszym elementem, lecz dopełnieniem dobrze zaprojektowanego wnętrza książki.

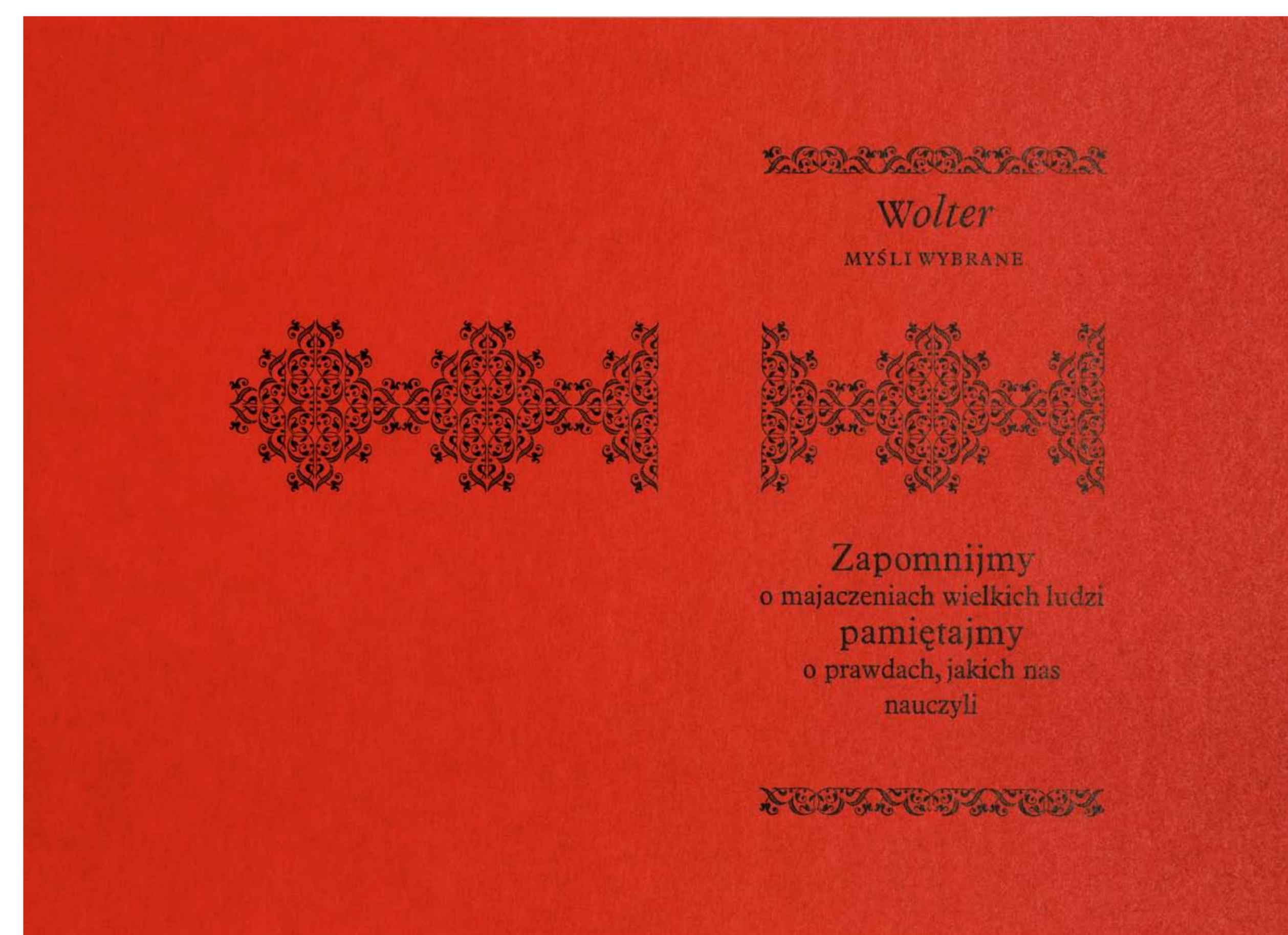
Leon Urbański
Wiersze o książkach
1964

Leon Urbański
Biblioteka Złotego Liścia, odbitka próbna wyklejki
1967–1989

Leon Urbański
tomik z serii *Biblioteka Aforystów*
1970–1990

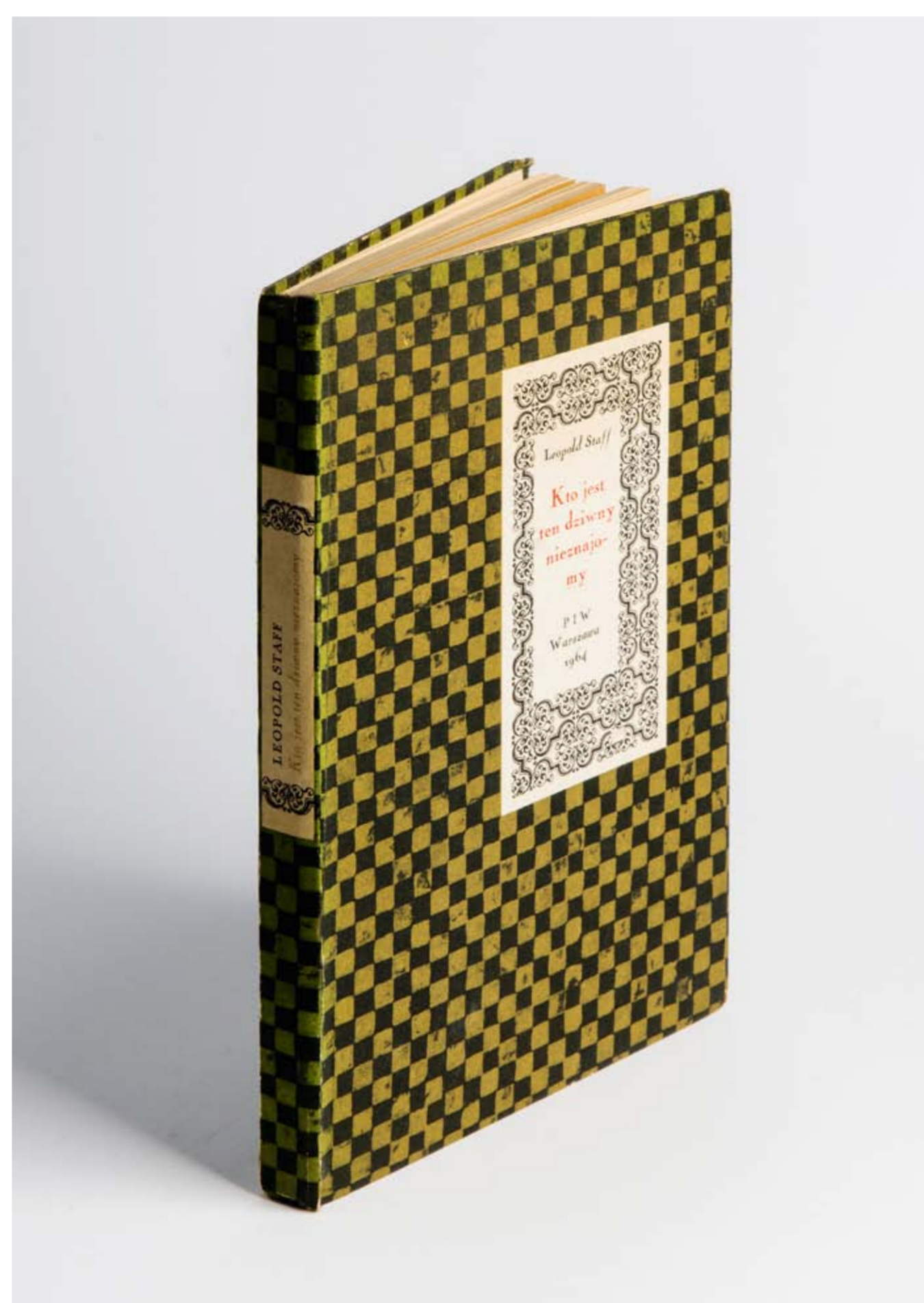
Leon Urbański
tomik z serii *Biblioteka Aforystów*, odbitka próbna okładki
1970–1990

Ewa Repucho

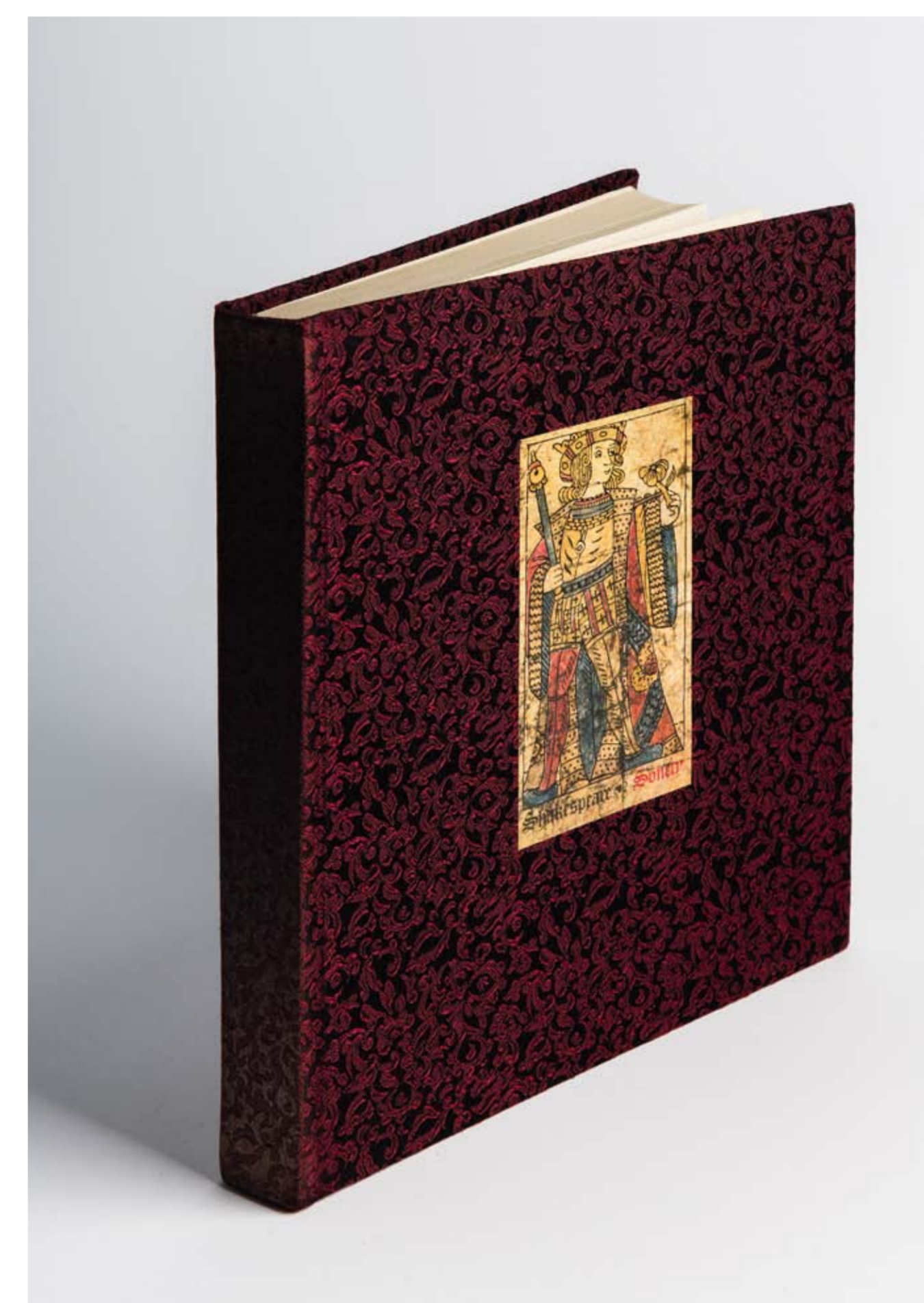
Zgodność i użyteczność.
O projektach okładek
Leona Urbańskiego

Leon Urbański
Albumy z serii *Twórcy Malarstwa Europejskiego*
1970–1990

Leon Urbański
Leopold Staff, *Kto jest ten dziwny nieznamy*
1964

Leon Urbański
William Shakespeare, *Sonety*
1964

Leon Urbański
Miasta polskie w tysiącleciu
1965–1967

Leon Urbański
Akta cenzury
1966